નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

ખુદ્દકનિકાયે

ઉદાનપાળિ

૧. બોધિવગ્ગો

૧. પઠમબોધિસુત્તં

૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ઉરુવેલાયં વિહરતિ નજ્જા નેરઞ્જરાય તીરે બોધિરુક્ખમૂલે પઠમાભિસમ્બુદ્ધો. તેન ખો પન સમયેન ભગવા સત્તાહં એકપલ્લઙ્કેન નિસિન્નો હોતિ વિમુત્તિસુખપટિસંવેદી [વિમુત્તિસુખં પટિસંવેદી (સ્યા॰ પી॰ ક॰)]. અથ ખો ભગવા તસ્સ સત્તાહસ્સ અચ્ચયેન તમ્હા સમાધિમ્હા વુટ્ઠહિત્વા રત્તિયા પઠમં યામં પટિચ્ચસમુપ્પાદં અનુલોમં સાધુકં મનસાકાસિ –

‘‘ઇતિ ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ, યદિદં – અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા, સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપં, નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં, સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો, ફસ્સપચ્ચયા વેદના, વેદનાપચ્ચયા તણ્હા, તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં, ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો, ભવપચ્ચયા જાતિ, જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતી’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘યદા હવે પાતુભવન્તિ ધમ્મા,
આતાપિનો ઝાયતો બ્રાહ્મણસ્સ;
અથસ્સ કઙ્ખા વપયન્તિ સબ્બા,
યતો પજાનાતિ સહેતુધમ્મ’’ન્તિ. પઠમં;

૨. દુતિયબોધિસુત્તં

૨. એવં મે સુતં – એક સમયં ભગવા ઉરુવેલાયં વિહરતિ નજ્જા નેરઞ્જરાય તીરે બોધિરુક્ખમૂલે પઠમાભિસમ્બુદ્ધો. તેન ખો પન સમયેન ભગવા સત્તાહં એકપલ્લઙ્કેન નિસિન્નો હોતિ વિમુત્તિસુખપટિસંવેદી. અથ ખો ભગવા તસ્સ સત્તાહસ્સ અચ્ચયેન તમ્હા સમાધિમ્હા વુટ્ઠહિત્વા રત્તિયા મજ્ઝિમં યામં પટિચ્ચસમુપ્પાદં પટિલોમં સાધુકં મનસાકાસિ –

‘‘ઇતિ ઇમસ્મિં અસતિ ઇદં ન હોતિ, ઇમસ્સ નિરોધા ઇદં નિરુજ્ઝતિ, યદિદં – અવિજ્જાનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો, સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો, વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધો, નામરૂપનિરોધા

સળાયતનનિરોધો, સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધો, ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો, વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધો, તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો, ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો, ભવનિરોધા જાતિનિરોધો, જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી''તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''યદા હવે પાતુભવન્તિ ધમ્મા,
આતાપિનો ઝાયતો બ્રાહ્મણસ્સ;
અથસ્સ કઙ્ખા વપયન્તિ સબ્બા,
યતો ખયં પચ્ચયાનં અવેદી''તિ. દુતિયં;

૩. તતિયબોધિસુત્તં

૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ઉરુવેલાયં વિહરતિ નજ્જા નેરઞ્જરાય તીરે બોધિરુક્ખમૂલે પઠમાભિસમ્બુદ્ધો. તેન ખો પન સમયેન ભગવા સત્તાહં એકપલ્લઙ્કેન નિસિન્નો હોતિ વિમુત્તિસુખપટિસંવેદી. અથ ખો ભગવા તસ્સ સત્તાહસ્સ અચ્ચયેન તમ્હા સમાધિમ્હા વુટ્ઠહિત્વા રત્તિયા પચ્છિમં યામં પટિચ્ચસમુપ્પાદં અનુલોમપટિલોમં સાધુકં મનસાકાસિ –

''ઇતિ ઇમસ્મિં સતિ ઇદં હોતિ, ઇમસ્સુપ્પાદા ઇદં ઉપ્પજ્જતિ, ઇમસ્મિં અસતિ ઇદં ન હોતિ, ઇમસ્સ નિરોધા ઇદં નિરુજ્ઝતિ; યદિદં – અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા, સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપં, નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં, સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો, ફસ્સપચ્ચયા વેદના, વેદનાપચ્ચયા તણ્હા, તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં, ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો, ભવપચ્ચયા જાતિ, જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ.

''અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો, સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો, વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધો, નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધો, સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધો, ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો, વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધો , તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો, ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો, ભવનિરોધા જાતિનિરોધો, જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી''તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''યદા હવે પાતુભવન્તિ ધમ્મા,
આતાપિનો ઝાયતો બ્રાહ્મણસ્સ;
વિધૂપયં તિટ્ઠતિ મારસેનં,
સૂરિયોવ [સુરિયોવ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ઓભાસયમન્તલિક્ખ''ન્તિ. તતિયં;

૪. હુંહુઙ્કસુત્તં

૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ઉરુવેલાયં વિહરતિ નજ્જા નેરઞ્જરાય તીરે અજપાલનિગ્રોધે પઠમાભિસમ્બુદ્ધો. તેન ખો પન સમયેન ભગવા સત્તાહં એકપલ્લઙ્કેન નિસિન્નો હોતિ વિમુત્તિસુખપટિસંવેદી. અથ ખો ભગવા તસ્સ સત્તાહસ્સ અચ્ચયેન તમ્હા સમાધિમ્હા વુટ્ઠાસિ.

અથ ખો અઞ્ઞતરો હુંહુઙ્કજાતિકો [હુહુઙ્કજાતિકો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો સો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કિત્તાવતા નુ ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો હોતિ, કતમે ચ પન બ્રાહ્મણકરણા [બ્રાહ્મણકારકા (ક॰)] ધમ્મા’’તિ?

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘યો બ્રાહ્મણો બાહિતપાપધમ્મો,
નિહુંહુઙ્કો [નિહુહુઙ્કો (સી॰ સ્યા॰ કં પી॰)] નિક્કસાવો યતત્તો;
વેદન્તગૂ વૂસિતબ્રહ્મચરિયો,
ધમ્મેન સો બ્રહ્મવાદં વદેય્ય;
યસ્સુસ્સદા નત્થિ કુહિઞ્ચિ લોકે’’તિ. ચતુત્થં;

૫. બ્રાહ્મણસુત્તં

૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ મહામોગ્ગલ્લાનો આયસ્મા ચ મહાકસ્સપો આયસ્મા ચ મહાકચ્ચાનો [મહાકચ્ચાયનો (સી॰ પી॰ ક॰)] આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મા ચ મહાકપ્પિનો આયસ્મા ચ મહાચુન્દો આયસ્મા ચ અનુરુદ્ધો આયસ્મા ચ રેવતો આયસ્મા ચ નન્દો [આનન્દો (સી॰ પી॰)] યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ .

અદ્દસા ખો ભગવા તે આયસ્મન્તે દૂરતોવ આગચ્છન્તે; દિસ્વાન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘એતે, ભિક્ખવે, બ્રાહ્મણા આગચ્છન્તિ; એતે, ભિક્ખવે, બ્રાહ્મણા આગચ્છન્તી’’તિ. એવં વુત્તે , અઞ્ઞતરો બ્રાહ્મણજાતિકો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, બ્રાહ્મણો હોતિ, કતમે ચ પન બ્રાહ્મણકરણા ધમ્મા’’તિ?

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘બાહિત્વા પાપકે ધમ્મે, યે ચરન્તિ સદા સતા;
ખીણસંયોજના બુદ્ધા, તે વે [તેવ (સી॰)] લોકસ્મિ બ્રાહ્મણા’’તિ. પઞ્ચમં;

૬. મહાકસ્સપસુત્તં

૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા મહાકસ્સપો પિપ્પલિગુહાયં [પિપ્ફલિગુહાયં (સ્યા॰), સિમ્બલિગુહાયં (ક॰)] વિહરતિ આબાધિકો [આબાધિકો હોતિ (સ્યા॰ પી॰)] દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો અપરેન સમયેન તમ્હા

આબાધા વુટ્ઠાસિ. અથ ખો આયસ્મતો મહાકસ્સપસ્સ તમ્હા આબાધા વુટ્ઠિતસ્સ એતદહોસિ – ‘‘યંનૂનાહં રાજગહં પિણ્ડાય પવિસેય્ય’’ન્તિ.

તેન ખો પન સમયેન પઞ્ચમત્તાનિ દેવતાસતાનિ ઉસ્સુક્કં આપન્નાનિ હોન્તિ આયસ્મતો મહાકસ્સપસ્સ પિણ્ડપાતપટિલાભાય. અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો તાનિ પઞ્ચમત્તાનિ દેવતાસતાનિ પટિક્ખિપિત્વા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય પાવિસિ – યેન દલિદ્દવિસિખા કપણવિસિખા પેસકારવિસિખા. અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં રાજગહે પિણ્ડાય ચરન્તં યેન દલિદ્દવિસિખા કપણવિસિખા પેસકારવિસિખા.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘અનઞ્ઞપોસિમઞ્ઞાતં, દન્તં સારે પતિટ્ઠિતં;
ખીણાસવં વન્તદોસં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણ’’ન્તિ. છટ્ઠં;

૭. અજકલાપકસુત્તં

૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા પાવાયં [પાટલિયં (પી॰)] વિહરતિ અજકલાપકે ચેતિયે, અજકલાપકસ્સ યક્ખસ્સ ભવને. તેન ખો પન સમયેન ભગવા રત્તન્ધકારતિમિસાયં અબ્ભોકાસે નિસિન્નો હોતિ; દેવો ચ એકમેકં ફુસાયતિ. અથ ખો અજકલાપકો યક્ખો ભગવતો ભયં છમ્ભિતત્તં લોમહંસં ઉપ્પાદેતુકામો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતો અવિદૂરે તિક્ખત્તું ‘‘અક્કુલો પક્કુલો’’તિ અક્કુલપક્કુલિકં અકાસિ – ‘‘એસો તે, સમણ, પિસાચો’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘યદા સકેસુ ધમ્મેસુ, પારગૂ હોતિ બ્રાહ્મણો;
અથ એતં પિસાચઞ્ચ, પક્કુલઞ્ચાતિવત્તતી’’તિ. સત્તમં;

૮. સઙ્ગામજિસુત્તં

૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સઙ્ગામજિ સાવત્થિં અનુપ્પત્તો હોતિ ભગવન્તં દસ્સનાય. અસ્સોસિ ખો આયસ્મતો સઙ્ગામજિસ્સ પુરાણદુતિયિકા – ‘‘અય્યો કિર સઙ્ગામજિ સાવત્થિં અનુપ્પત્તો’’તિ. સા દારકં આદાય જેતવનં અગમાસિ.

તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સઙ્ગામજિ અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો આયસ્મતો સઙ્ગામજિસ્સ પુરાણદુતિયિકા યેનાયસ્મા સઙ્ગામજિ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં સઙ્ગામજિં એતદવોચ – ‘‘ખુદ્દપુત્તઞ્હિ [ખુદ્દપુત્તામ્હિ (સી॰)], સમણ, પોસ મ’’ન્તિ. એવં વુત્તે, આયસ્મા સઙ્ગામજિ તુણ્હી અહોસિ.

દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મતો સઙ્ગામજિસ્સ પુરાણદુતિયિકા આયસ્મન્તં સઙ્ગામજિં એતદવોચ – ‘‘ખુદ્દપુત્તઞ્હિ, સમણ, પોસ મ’’ન્તિ. દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા સઙ્ગામજિ તુણ્હી અહોસિ.

તતિયમ્પિ ખો આયસ્મતો સઙ્ગામજિસ્સ પુરાણદુતિયિકા આયસ્મન્તં સઙ્ગામજિં એતદવોચ – ‘‘ખુદ્દપુત્તઞ્હિ, સમણ, પોસ મ’’ન્તિ. તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા સઙ્ગામજિ તુણ્હી અહોસિ.

અથ ખો આયસ્મતો સઙ્ગામજિસ્સ પુરાણદુતિયિકા તં દારકં આયસ્મતો સઙ્ગામજિસ્સ પુરતો નિક્ખિપિત્વા પક્કામિ [પક્કમિ (ક॰) એવમુપરિપિ] – ‘‘એસો [એસ (સી॰ ક॰)] તે, સમણ, પુત્તો; પોસ ન’’ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા સઙ્ગામજિ તં દારકં નેવ ઓલોકેસિ નાપિ આલપિ. અથ ખો આયસ્મતો સઙ્ગામજિસ્સ પુરાણદુતિયિકા અવિદૂરં [અવિદૂરે (સ્યા॰ પી॰)] ગન્ત્વા અપલોકેન્તી અદ્દસ આયસ્મન્તં સઙ્ગામજિં તં દારકં નેવ ઓલોકેન્તં નાપિ આલપન્તં, દિસ્વાનસ્સા એતદહોસિ – ‘‘ન ચાયં સમણો પુત્તેનપિ અત્થિકો’’તિ. તતો પટિનિવત્તિત્વા દારકં આદાય પક્કામિ. અદ્દસા ખો ભગવા દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન આયસ્મતો સઙ્ગામજિસ્સ પુરાણદુતિયિકાય એવરૂપં વિપ્પકારં.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘આયન્તિં નાભિનન્દતિ, પક્કમન્તિં ન સોચતિ;
સઙ્ગા સઙ્ગામજિં મુત્તં, તમહં બ્રૂમિ બ્રાહ્મણ’’ન્તિ. અટ્ઠમં;

૯. જટિલસુત્તં

૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ગયાયં વિહરતિ ગયાસીસે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા જટિલા સીતાસુ હેમન્તિકાસુ રત્તીસુ અન્તરટ્ઠકે હિમપાતસમયે ગયાયં ઉમ્મુજ્જન્તિપિ નિમુજ્જન્તિપિ, ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જમ્પિ કરોન્તિ ઓસિઞ્ચન્તિપિ, અગ્ગિમ્પિ જુહન્તિ – ‘‘ઇમિના સુદ્ધી’’તિ.

અદ્દસા ખો ભગવા તે સમ્બહુલે જટિલે સીતાસુ હેમન્તિકાસુ રત્તીસુ અન્તરટ્ઠકે હિમપાતસમયે ગયાયં ઉમ્મુજ્જન્તેપિ નિમુજ્જન્તેપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જમ્પિ કરોન્તે [ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોન્તેપિ (સી॰ પી॰ ક॰)] ઓસિઞ્ચન્તેપિ અગ્ગિમ્પિ જુહન્તે – ‘‘ઇમિના સુદ્ધી’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘ન ઉદકેન સુચી હોતી, બહ્વેત્થ ન્હાયતી [નહાયતી (સી॰)] જનો;
યમ્હિ સચ્ચઞ્ચ ધમ્મો ચ, સો સુચી સો ચ બ્રાહ્મણો’’તિ. નવમં;

૧૦. બાહિયસુત્તં

૧૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન બાહિયો દારુચીરિયો સુપ્પારકે પટિવસતિ સમુદ્દતીરે સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો લાભી ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. અથ ખો બાહિયસ્સ દારુચીરિયસ્સ રહોગતસ્સ

પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ‘‘યે ખો કેચિ લોકે અરહન્તો વા અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્ના, અહં તેસં અઞ્ઞતરો’’તિ.

અથ ખો બાહિયસ્સ દારુચીરિયસ્સ પુરાણસાલોહિતા દેવતા અનુકમ્પિકા અત્થકામા બાહિયસ્સ દારુચીરિયસ્સ ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય યેન બાહિયો દારુચીરિયો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા બાહિયં દારુચીરિયં એતદવોચ – ‘‘નેવ ખો ત્વં , બાહિય, અરહા, નાપિ અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્નો. સાપિ તે પટિપદા નત્થિ યાય ત્વં અરહા વા અસ્સ [અસ્સસિ (સ્યા॰ ક॰)] અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્નો’’તિ.

‘‘અથ કે ચરહિ સદેવકે લોકે અરહન્તો વા અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્નો’’તિ? ‘‘અત્થિ, બાહિય, ઉત્તરેસુ જનપદેસુ [જનપદે (સી॰)] સાવત્થિ નામ નગરં. તત્થ સો ભગવા એતરહિ વિહરતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો. સો હિ, બાહિય, ભગવા અરહા ચેવ અરહત્તાય ચ ધમ્મં દેસેતી’’તિ.

અથ ખો બાહિયો દારુચીરિયો તાય દેવતાય સંવેજિતો તાવદેવ સુપ્પારકમ્હા પક્કામિ. સબ્બત્થ એકરત્તિપરિવાસેન યેન સાવત્થિ જેતવનં અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામો તેનુપસઙ્કમિ. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ અબ્ભોકાસે ચઙ્કમન્તિ. અથ ખો બાહિયો દારુચીરિયો યેન તે ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ‘‘કહં નુ ખો, ભન્તે, એતરહિ ભગવા વિહરતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો? દસ્સનકામમ્હા મયં તં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધ’’ન્તિ. ‘‘અન્તરઘરં પવિટ્ઠો ખો, બાહિય, ભગવા પિણ્ડાયા’’તિ.

અથ ખો બાહિયો દારુચીરિયો તરમાનરૂપો જેતવના નિક્ખમિત્વા સાવત્થિં પવિસિત્વા અદ્દસ ભગવન્તં સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરન્તં પાસાદિકં પસાદનીયં સન્તિન્દ્રિયં સન્તમાનસં ઉત્તમદમથસમથમનુપ્પત્તં દન્તં ગુત્તં યતિન્દ્રિયં નાગં. દિસ્વાન યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતો પાદે સિરસા નિપતિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘દેસેતુ મે, ભન્તે ભગવા, ધમ્મં; દેસેતુ, સુગતો, ધમ્મં, યં મમસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા’’તિ. એવં વુત્તે, ભગવા બાહિયં દારુચીરિયં એતદવોચ – ‘‘અકાલો ખો તાવ, બાહિય, અન્તરઘરં પવિટ્ઠમ્હા પિણ્ડાયા’’તિ.

દુતિયમ્પિ ખો બાહિયો દારુચીરિયો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘દુજ્જાનં ખો પનેતં, ભન્તે, ભગવતો વા જીવિતન્તરાયાનં, મય્હં વા જીવિતન્તરાયાનં . દેસેતુ મે, ભન્તે ભગવા, ધમ્મં; દેસેતુ, સુગતો, ધમ્મં, યં મમસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા બાહિયં દારુચીરિયં એતદવોચ – ‘‘અકાલો ખો તાવ, બાહિય, અન્તરઘરં પવિટ્ઠમ્હા પિણ્ડાયા’’તિ.

તતિયમ્પિ ખો બાહિયો દારુચીરિયો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘દુજ્જાનં ખો પનેતં, ભન્તે, ભગવતો વા જીવિતન્તરાયાનં, મય્હં વા જીવિતન્તરાયાનં. દેસેતુ મે ભન્તે ભગવા, ધમ્મં; દેસેતુ, સુગતો, ધમ્મં, યં મમસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા’’તિ.

‘‘તસ્માતિહ તે, બાહિય, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘દિટ્ઠે દિટ્ઠમત્તં ભવિસ્સતિ, સુતે સુતમત્તં ભવિસ્સતિ, મુતે મુતમત્તં ભવિસ્સતિ, વિઞ્ઞાતે વિઞ્ઞાતમત્તં ભવિસ્સતી’તિ. એવઞ્હિ તે, બાહિય, સિક્ખિતબ્બં. યતો ખો તે, બાહિય, દિટ્ઠે દિટ્ઠમત્તં ભવિસ્સતિ, સુતે સુતમત્તં ભવિસ્સતિ, મુતે મુતમત્તં ભવિસ્સતિ, વિઞ્ઞાતે વિઞ્ઞાતમત્તં

ભવિસ્સતિ, તતો ત્વં, બાહિય, ન તેન; યતો ત્વં, બાહિય, ન તેન તતો ત્વં, બાહિય, ન તત્થ ; યતો ત્વં, બાહિય, ન તત્થ, તતો ત્વં, બાહિય, નેવિધ ન હુરં ન ઉભયમન્તરેન. એસેવન્તો દુક્ખસ્સા''તિ.

અથ ખો બાહિયસ્સ દારુચીરિયસ્સ ભગવતો ઇમાય સંખિત્તાય ધમ્મદેસનાય તાવદેવ અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચિ.

અથ ખો ભગવા બાહિયં દારુચીરિયં ઇમિના સંખિત્તેન ઓવાદેન ઓવદિત્વા પક્કામિ. અથ ખો અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો બાહિયં દારુચીરિયં ગાવી તરુણવચ્છા અધિપતિત્વા [અધિપાતેત્વા (સી॰ સ્યા॰ પી॰), અધિપાતિત્વા (ક॰)] જીવિતા વોરોપેસિ.

અથ ખો ભગવા સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં નગરમ્હા નિક્ખમિત્વા અદ્દસ બાહિયં દારુચીરિયં કાલઙ્કતં [કાલકતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)]; દિસ્વાન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ગણ્હથ, ભિક્ખવે, બાહિયસ્સ દારુચીરિયસ્સ સરીરકં; મઞ્ચકં આરોપેત્વા નીહરિત્વા ઝાપેથ; થૂપઞ્ચસ્સ કરોથ. સબ્રહ્મચારી વો, ભિક્ખવે, કાલઙ્કતો''તિ.

''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પટિસ્સુત્વા બાહિયસ્સ દારુચીરિયસ્સ સરીરકં મઞ્ચકં આરોપેત્વા નીહરિત્વા ઝાપેત્વા થૂપઞ્ચસ્સ કત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''દડ્ઢં, ભન્તે, બાહિયસ્સ દારુચીરિયસ્સ સરીરં, થૂપો ચસ્સ કતો. તસ્સ કા ગતિ, કો અભિસમ્પરાયો''તિ? ''પણ્ડિતો, ભિક્ખવે, બાહિયો દારુચીરિયો પચ્ચપાદિ ધમ્મસ્સાનુધમ્મં; ન ચ મં ધમ્માધિકરણં વિહેસેસિ. પરિનિબ્બુતો, ભિક્ખવે, બાહિયો દારુચીરિયો''તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''યત્થ આપો ચ પથવી, તેજો વાયો ન ગાધતિ;
ન તત્થ સુક્કા જોતન્તિ, આદિચ્ચો નપ્પકાસતિ;
ન તત્થ ચન્દિમા ભાતિ, તમો તત્થ ન વિજ્જતિ.

''યદા ચ અત્તનાવેદિ [વેધી (ક॰)], મુનિ મોનેન બ્રાહ્મણો;
અથ રૂપા અરૂપા ચ, સુખદુક્ખા પમુચ્ચતી''તિ. દસમં;

(અયમ્પિ ઉદાનો વુત્તો ભગવતા ઇતિ મે સુતન્તિ.) [( ) સ્યામપોત્થકે નત્થિ]

બોધિવગ્ગો પઠમો નિટ્ઠિતો.

તસ્સુદ્દાનં –

તયો બોધિ ચ હુંહુઙ્કો [તયો ચ બોધિ નિગ્રોધો (સબ્બત્થ)], બ્રાહ્મણો [તે થેરા (સી॰ સ્યા॰ પી॰), થેરો (ક॰)] કસ્સપેન ચ;
અજ [પાવાય (સી॰ સ્યા॰), પાટલિયં (પી॰), પાવા (ક॰)] સઙ્ગામ જટિલા, બાહિયેનાતિ તે દસાતિ.

૨. મુચલિન્દવગ્ગો

૧. મુચલિન્દસુત્તં

૧૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ઉરુવેલાયં વિહરતિ નજ્જા નેરઞ્જરાય તીરે મુચલિન્દમૂલે પઠમાભિસમ્બુદ્ધો. તેન ખો પન સમયેન ભગવા સત્તાહં એકપલ્લઙ્કેન નિસિન્નો હોતિ વિમુત્તિસુખપટિસંવેદી.

તેન ખો પન સમયેન મહા અકાલમેઘો ઉદપાદિ સત્તાહવદ્દલિકા સીતવાતદુદ્દિની. અથ ખો મુચલિન્દો નાગરાજા સકભવના નિક્ખમિત્વા ભગવતો કાયં સત્તક્ખત્તું ભોગેહિ પરિક્ખિપિત્વા ઉપરિમુદ્ધનિ મહન્તં ફણં વિહચ્ચ અટ્ઠાસિ – ‘‘મા ભગવન્તં સીતં, મા ભગવન્તં ઉણ્હં, મા ભગવન્તં ડંસમકસવાતાતપસરીસપ [સિરિંસપ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સમ્ફસ્સો’’તિ.

અથ ખો ભગવા તસ્સ સત્તાહસ્સ અચ્ચયેન તમ્હા સમાધિમ્હા વુટ્ઠાસિ. અથ ખો મુચલિન્દો નાગરાજા વિદ્ધં વિગતવલાહકં દેવં વિદિત્વા ભગવતો કાયા ભોગે વિનિવેઠેત્વા સકવણ્ણં પટિસંહરિત્વા માણવકવણ્ણં અભિનિમ્મિનિત્વા ભગવતો પુરતો અટ્ઠાસિ પઞ્જલિકો ભગવન્તં નમસ્સમાનો.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘સુખો વિવેકો તુટ્ઠસ્સ, સુતધમ્મસ્સ પસ્સતો;
અબ્યાપજ્જં સુખં લોકે, પાણભૂતેસુ સંયમો.

‘‘સુખા વિરાગતા લોકે, કામાનં સમતિક્કમો;
અસ્મિમાનસ્સ યો વિનયો, એતં વે પરમં સુખ’’ન્તિ. પઠમં;

૨. રાજસુત્તં

૧૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તાનં ઉપટ્ઠાનસાલાયં સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – ‘‘કો નુ ખો, આવુસો, ઇમેસં દ્વિન્નં રાજૂનં મહદ્ધનતરો વા મહાભોગતરો વા મહાકોસતરો વા મહાવિજિતતરો વા મહાવાહનતરો વા મહબ્બલતરો વા મહિદ્ધિકતરો વા મહાનુભાવતરો વા રાજા વા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો, રાજા વા પસેનદિ કોસલો’’તિ? અયઞ્ચરહિ તેસં ભિક્ખૂનં અન્તરાકથા હોતિ વિપ્પકતા.

અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનુપટ્ઠાનસાલા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના સન્નિપતિતા, કા ચ પન વો અન્તરાકથા વિપ્પકતા’’તિ?

‘‘ઇધ, ભન્તે, અમ્હાકં પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તાનં ઉપટ્ઠાનસાલાયં સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – ‘કો નુ ખો, આવુસો, ઇમેસં દ્વિન્નં રાજૂનં મહદ્ધનતરો વા મહાભોગતરો વા મહાકોસતરો

વા મહાવિજિતતરો વા મહાવાહનતરો વા મહબ્બલતરો વા મહિદ્ધિકતરો વા મહાનુભાવતરો વા રાજા વા માગધો સેનિયો બિમ્બિસારો, રાજા વા પસેનદિ કોસલો'તિ? અયં ખો નો, ભન્તે, અન્તરાકથા વિપ્પકતા, અથ ભગવા અનુપ્પત્તો''તિ.

''ન ખ્વેતં, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં પતિરૂપં કુલપુત્તાનં સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતાનં યં તુમ્હે એવરૂપિં કથં કથેય્યાથ. સન્નિપતિતાનં વો, ભિક્ખવે, દ્વયં કરણીયં – ધમ્મી વા કથા અરિયો વા તુણ્હીભાવો''તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''યઞ્ચ કામસુખં લોકે, યઞ્ચિદં દિવિયં સુખં;
તણ્હક્ખયસુખસ્સેતે , કલં નાગ્ઘન્તિ સોળસિ''ન્તિ. દુતિયં;

૩. દણ્ડસુત્તં

૧૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા કુમારકા અન્તરા ચ સાવત્થિં અન્તરા ચ જેતવનં અહિં દણ્ડેન હનન્તિ. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિ. અદ્દસા ખો ભગવા સમ્બહુલે કુમારકે અન્તરા ચ સાવત્થિં અન્તરા ચ જેતવનં અહિં દણ્ડેન હનન્તે .

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''સુખકામાનિ ભૂતાનિ, યો દણ્ડેન વિહિંસતિ;
અત્તનો સુખમેસાનો, પેચ્ચ સો ન લભતે સુખં.

''સુખકામાનિ ભૂતાનિ, યો દણ્ડેન ન હિંસતિ;
અત્તનો સુખમેસાનો, પેચ્ચ સો લભતે સુખ''ન્તિ. તતિયં;

૪. સક્કારસુત્તં

૧૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન ભગવા સક્કતો હોતિ ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો, લાભી ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ભિક્ખુસઙ્ઘોપિ સક્કતો હોતિ ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો, લાભી ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. અઞ્ઞતિત્થિયા પન પરિબ્બાજકા અસક્કતા હોન્તિ અગરુકતા અમાનિતા [ન અપચિતા (સ્યા॰ પી॰)] અપૂજિતા અનપચિતા, ન લાભિનો ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. અથ ખો તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા ભગવતો સક્કારં અસહમાના ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ ગામે ચ અરઞ્ઞે ચ ભિક્ખૂ દિસ્વા અસબ્ભાહિ ફરુસાહિ વાચાહિ અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ રોસેન્તિ વિહેસેન્તિ.

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''એતરહિ, ભન્તે, ભગવા સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો, લાભી ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ભિક્ખુસઙ્ઘોપિ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો, લાભી ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. અઞ્ઞતિત્થિયા પન પરિબ્બાજકા અસક્કતા અગરુકતા અમાનિતા અપૂજિતા અનપચિતા, ન લાભિનો ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. અથ ખો તે, ભન્તે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા ભગવતો સક્કારં અસહમાના ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ ગામે ચ અરઞ્ઞે ચ ભિક્ખૂ દિસ્વા અસબ્ભાહિ ફરુસાહિ વાચાહિ અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ રોસેન્તિ વિહેસન્તી''તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''ગામે અરઞ્ઞે સુખદુક્ખફુટ્ઠો,
નેવત્તતો નો પરતો દહેથ;
ફુસન્તિ ફસ્સા ઉપધિં પટિચ્ચ,
નિરૂપધિં કેન ફુસેય્યુ ફસ્સા''તિ. ચતુત્થં;

૫. ઉપાસકસુત્તં

૧૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરો ઇચ્છાનઙ્ગલકો ઉપાસકો સાવત્થિં અનુપ્પત્તો હોતિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અથ ખો સો ઉપાસકો સાવત્થિયં તં કરણીયં તીરેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો તં ઉપાસકં ભગવા એતદવોચ – ''ચિરસ્સં ખો ત્વં, ઉપાસક, ઇમં પરિયાયમકાસિ યદિદં ઇધાગમનાયા''તિ.

''ચિરપટિકાહં, ભન્તે, ભગવન્તં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુકામો, અપિ ચાહં કેહિચિ કેહિચિ કિચ્ચકરણીયેહિ બ્યાવટો. એવાહં નાસક્ખિં ભગવન્તં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુ''ન્તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''સુખં વત તસ્સ ન હોતિ કિઞ્ચિ,
સઙ્ખાતધમ્મસ્સ બહુસ્સુતસ્સ;
સકિઞ્ચનં પસ્સ વિહઞ્ઞમાનં,
જનો જનસ્મિં પટિબન્ધરૂપો''તિ. પઞ્ચમં;

૬. ગબ્ભિનીસુત્તં

૧૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ દહરમાણવિકા પજાપતિ હોતિ ગબ્ભિની ઉપવિજઞ્ઞા. અથ ખો સા પરિબ્બાજિકા તં પરિબ્બાજકં એતદવોચ – ''ગચ્છ ત્વં, બ્રાહ્મણ, તેલં આહર, યં મે વિજાતાય ભવિસ્સતી''તિ.

એવં વુત્તે, સો પરિબ્બાજકો તં પરિબ્બાજિકં એતદવોચ – ‘‘કુતો પનાહં, ભોતિ [ભોતિયા (સ્યા॰ પી॰ ક॰)], તેલં આહરામી’’તિ? દુતિયમ્પિ ખો સા પરિબ્બાજિકા તં પરિબ્બાજકં એતદવોચ – ‘‘ગચ્છ ત્વં, બ્રાહ્મણ, તેલં આહર, યં મે વિજાતાય ભવિસ્સતી’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો સો પરિબ્બાજિકો તં પરિબ્બાજિકં એતદવોચ – ‘‘કુતો પનાહં, ભોતિ, તેલં આહરામી’’તિ? તતિયમ્પિ ખો સા પરિબ્બાજિકા તં પરિબ્બાજકં એતદવોચ – ‘‘ગચ્છ ત્વં, બ્રાહ્મણ, તેલં આહર, યં મે વિજાતાય ભવિસ્સતી’’તિ.

તેન ખો પન સમયેન રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ કોટ્ઠાગારે સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા સપ્પિસ્સ વા તેલસ્સ વા યાવદત્થં પાતું દીયતિ [દિય્યતિ (સી॰ ક॰)], નો નીહરિતું.

અથ ખો તસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ એતદહોસિ – ‘‘રઞ્ઞો ખો પન પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ કોટ્ઠાગારે સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા સપ્પિસ્સ વા તેલસ્સ વા યાવદત્થં પાતું દીયતિ, નો નીહરિતું. યંનૂનાહં રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ કોટ્ઠાગારં ગન્ત્વા તેલસ્સ યાવદત્થં પિવિત્વા ઘરં આગન્ત્વા ઉચ્છદ્દિત્વાન [ઉગ્ગિરિત્વાન (સી॰ સ્યા॰ પી॰), ઉચ્છદિત્વા (સી॰ સ્યા॰ અટ્ઠ॰), ઉચ્છડ્ડિત્વાન (ક॰)] દદેય્યં, યં ઇમિસ્સા વિજાતાય ભવિસ્સતી’’તિ.

અથ ખો સો પરિબ્બાજકો રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ કોટ્ઠાગારં ગન્ત્વા તેલસ્સ યાવદત્થં પિવિત્વા ઘરં આગન્ત્વા નેવ સક્કોતિ ઉદ્ધં કાતું, ન પન અધો. સો દુક્ખાહિ તિબ્બાહિ [તિપ્પાહિ (સ્યા॰)] ખરાહિ કટુકાહિ વેદનાહિ ફુટ્ઠો આવટ્ટતિ પરિવટ્ટતિ.

અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિ. અદ્દસા ખો ભગવા તં પરિબ્બાજકં દુક્ખાહિ તિબ્બાહિ ખરાહિ કટુકાહિ વેદનાહિ ફુટ્ઠં આવટ્ટમાનં પરિવટ્ટમાનં.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘સુખિનો વત યે અકિઞ્ચના,
વેદગુનો હિ જના અકિઞ્ચના;
સકિઞ્ચનં પસ્સ વિહઞ્ઞમાનં,
જનો જનસ્મિં પટિબન્ધચિત્તો’’ [પટિબદ્ધચિત્તો (સ્યા॰), પટિબન્ધરુપો (?)] તિ. છટ્ઠં;

૭. એકપુત્તકસુત્તં

૧૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરસ્સ ઉપાસકસ્સ એકપુત્તકો પિયો મનાપો કાલઙ્કતો હોતિ.

અથ ખો સમ્બહુલા ઉપાસકા અલ્લવત્થા અલ્લકેસા દિવા દિવસ્સ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો તે ઉપાસકે ભગવા એતદવોચ – ‘‘કિં નુ ખો તુમ્હે, ઉપાસકા, અલ્લવત્થા અલ્લકેસા ઇધૂપસઙ્કમન્તા દિવા દિવસ્સા’’તિ?

એવં વુત્તે, સો ઉપાસકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘મય્હં ખો, ભન્તે, એકપુત્તકો પિયો મનાપો કાલઙ્કતો. તેન મયં અલ્લવત્થા અલ્લકેસા ઇધૂપસઙ્કમન્તા દિવા દિવસ્સા’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘પિયરૂપસ્સાદગધિતાસે [પિયરૂપસ્સાતગધિતાસે (સી॰ પી॰)],
દેવકાયા પુથુ મનુસ્સા ચ;
અઘાવિનો પરિજુન્ના,
મચ્ચુરાજસ્સ વસં ગચ્છન્તિ.

‘‘યે વે દિવા ચ રત્તો ચ,
અપ્પમત્તા જહન્તિ પિયરૂપં;
તે વે ખણન્તિ અઘમૂલં,
મચ્ચુનો આમિસં દુરતિવત્ત’’ન્તિ. સત્તમં;

૮. સુપ્પવાસાસુત્તં

૧૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કુણ્ડિકાયં [કુણ્ડિયાયં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] વિહરતિ કુણ્ડધાનવને [કુણ્ડિટ્ઠાનવને (સ્યા॰ પી॰)]. તેન ખો પન સમયેન સુપ્પવાસા કોલિયધીતા સત્ત વસ્સાનિ ગબ્ભં ધારેતિ. સત્તાહં મૂળ્હગબ્ભા સા દુક્ખાહિ તિબ્બાહિ ખરાહિ કટુકાહિ વેદનાહિ ફુટ્ઠા તીહિ વિતક્કેહિ અધિવાસેતિ – ‘‘સમ્માસમ્બુદ્ધો વત સો ભગવા યો ઇમસ્સ એવરૂપસ્સ દુક્ખસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતિ; સુપ્પટિપન્નો વત તસ્સ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો યો ઇમસ્સ એવરૂપસ્સ દુક્ખસ્સ પહાનાય પટિપન્નો; સુસુખં વત તં નિબ્બાનં યત્થિદં એવરૂપં દુક્ખં ન સંવિજ્જતી’’તિ.

અથ ખો સુપ્પવાસા કોલિયધીતા સામિકં આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, અય્યપુત્ત, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દાહિ; અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છ – ‘સુપ્પવાસા, ભન્તે, કોલિયધીતા ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ; અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતી’તિ. એવઞ્ચ વદેહિ – ‘સુપ્પવાસા, ભન્તે, કોલિયધીતા સત્ત વસ્સાનિ ગબ્ભં ધારેતિ. સત્તાહં મૂળ્હગબ્ભા સા દુક્ખાહિ તિબ્બાહિ ખરાહિ કટુકાહિ વેદનાહિ ફુટ્ઠા તીહિ વિતક્કેહિ અધિવાસેતિ – સમ્માસમ્બુદ્ધો વત સો ભગવા યો ઇમસ્સ એવરૂપસ્સ દુક્ખસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતિ; સુપ્પટિપન્નો વત તસ્સ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો યો ઇમસ્સ એવરૂપસ્સ દુક્ખસ્સ પહાનાય પટિપન્નો; સુસુખં વત તં નિબ્બાનં યત્થિદં એવરૂપં દુક્ખં ન સંવિજ્જતી’’’તિ.

‘‘પરમ’’ન્તિ ખો સો કોલિયપુત્તો સુપ્પવાસાય કોલિયધીતાય પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો કોલિયપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સુપ્પવાસા, ભન્તે, કોલિયધીતા ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં પુચ્છતિ; એવઞ્ચ વદેતિ – ‘સુપ્પવાસા, ભન્તે, કોલિયધીતા સત્ત વસ્સાનિ ગબ્ભં ધારેતિ. સત્તાહં મૂળ્હગબ્ભા સા દુક્ખાહિ તિબ્બાહિ ખરાહિ કટુકાહિ વેદનાહિ ફુટ્ઠા તીહિ વિતક્કેહિ અધિવાસેતિ – સમ્માસમ્બુદ્ધો વત સો ભગવા યો ઇમસ્સ એવરૂપસ્સ દુક્ખસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતિ; સુપ્પટિપન્નો વત તસ્સ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો યો ઇમસ્સ એવરૂપસ્સ દુક્ખસ્સ પહાનાય પટિપન્નો; સુસુખં વત નિબ્બાનં યત્થિદં એવરૂપં દુક્ખં ન સંવિજ્જતી’’’તિ.

‘‘સુખિની હોતુ સુપ્પવાસા કોલિયધીતા; અરોગા અરોગં પુત્તં વિજાયતૂ’’તિ. સહ વચના ચ પન ભગવતો સુપ્પવાસા કોલિયધીતા સુખિની અરોગા અરોગં પુત્તં વિજાયિ.

‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો સો કોલિયપુત્તો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન સકં ઘરં તેન પચ્ચાયાસિ. અદ્દસા ખો સો કોલિયપુત્તો સુપ્પવાસં કોલિયધીતરં સુખિનિં અરોગં અરોગં પુત્તં વિજાતં. દિસ્વાનસ્સ એતદહોસિ – ‘‘અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો, તથાગતસ્સ મહિદ્ધિકતા મહાનુભાવતા, યત્ર હિ નામાયં સુપ્પવાસા કોલિયધીતા સહ વચના ચ પન [સહ વચના પન (પી॰), સહ વચના (?)] ભગવતો સુખિની અરોગા અરોગં પુત્તં વિજાયિસ્સતી’’તિ! અત્તમનો પમુદિતો પીતિસોમનસ્સજાતો અહોસિ.

અથ ખો સુપ્પવાસા કોલિયધીતા સામિકં આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, અય્યપુત્ત, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દાહિ – ‘સુપ્પવાસા, ભન્તે, કોલિયધીતા ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતી’તિ; એવઞ્ચ વદેહિ – ‘સુપ્પવાસા, ભન્તે, કોલિયધીતા સત્ત વસ્સાનિ ગબ્ભં ધારેતિ. સત્તાહં મૂળ્હગબ્ભા સા એતરહિ સુખિની અરોગા અરોગં પુત્તં વિજાતા. સા સત્તાહં બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં ભત્તેન નિમન્તેતિ. અધિવાસેતુ કિર, ભન્તે, ભગવા સુપ્પવાસાય કોલિયધીતાય સત્ત ભત્તાનિ સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના’’’તિ.

‘‘પરમ’’ન્તિ ખો સો કોલિયપુત્તો સુપ્પવાસાય કોલિયધીતાય પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો કોલિયપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘સુપ્પવાસા , ભન્તે, કોલિયધીતા ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ; એવઞ્ચ વદેતિ – ‘સુપ્પવાસા, ભન્તે, કોલિયધીતા સત્ત વસ્સાનિ ગબ્ભં ધારેતિ. સત્તાહં મૂળ્હગબ્ભા સા એતરહિ સુખિની અરોગા અરોગં પુત્તં વિજાતા. સા સત્તાહં બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં ભત્તેન નિમન્તેતિ. અધિવાસેતુ કિર, ભન્તે, ભગવા સુપ્પવાસાય કોલિયધીતાય સત્ત ભત્તાનિ સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના’’’તિ.

તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરેન ઉપાસકેન બુદ્ધપ્પમુખો ભિક્ખુસઙ્ઘો સ્વાતનાય ભત્તેન નિમન્તિતો હોતિ. સો ચ ઉપાસકો આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ [મહામોગ્ગલાનસ્સ (ક॰)] ઉપટ્ઠાકો હોતિ. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, મોગ્ગલ્લાન, યેન સો ઉપાસકો તેનુપસઙ્કમ ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ઉપાસકં એવં વદેહિ – ‘સુપ્પવાસા, આવુસો, કોલિયધીતા સત્ત વસ્સાનિ ગબ્ભં ધારેસિ. સત્તાહં મૂળ્હગબ્ભા સા એતરહિ સુખિની અરોગા અરોગં પુત્તં વિજાતા. સા સત્તાહં બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં ભત્તેન નિમન્તેતિ. કરોતુ સુપ્પવાસા કોલિયધીતા સત્ત ભત્તાનિ, પચ્છા ત્વં કરિસ્સસી’તિ [કરિસ્સસીતિ સઞ્ઞાપેહિ (ક॰)]. તુય્હેસો ઉપટ્ઠાકો’’તિ.

‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેન સો ઉપાસકો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ઉપાસકં એતદવોચ – ‘‘સુપ્પવાસા, આવુસો, કોલિયધીતા સત્ત વસ્સાનિ ગબ્ભં ધારેતિ. સત્તાહં મૂળ્હગબ્ભા સા એતરહિ સુખિની અરોગા અરોગં પુત્તં વિજાતા. સા સત્તાહં બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં ભત્તેન નિમન્તેતિ. કરોતુ સુપ્પવાસા કોલિયધીતા સત્ત ભત્તાનિ, પચ્છા ત્વં કરિસ્સસી’’તિ.

“સચે મે, ભન્તે, અય્યો મહામોગ્ગલ્લાનો તિણ્ણં ધમ્માનં પાટિભોગો – ભોગાનઞ્ચ જીવિતસ્સ ચ સદ્ધાય ચ, કરોતુ સુપ્પવાસા કોલિયધીતા સત્ત ભત્તાનિ, પચ્છાહં કરિસ્સામી”તિ. “દ્વિન્નં ખો તે અહં [દ્વિન્નં ખો તેસં (પી॰), દ્વિન્નં ખો નેસં (ક॰)], આવુસો, ધમ્માનં પાટિભોગો – ભોગાનઞ્ચ જીવિતસ્સ ચ. સદ્ધાય પન ત્વંયેવ પાટિભોગો”તિ.

“સચે મે, ભન્તે, અય્યો મહામોગ્ગલ્લાનો દ્વિન્નં ધમ્માનં પાટિભોગો – ભોગાનઞ્ચ જીવિતસ્સ ચ, કરોતુ સુપ્પવાસા કોલિયધીતા સત્ત ભત્તાનિ, પચ્છાહં કરિસ્સામી”તિ.

અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તં ઉપાસકં સઞ્ઞાપેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – “સઞ્ઞત્તો [સઞ્ઞાતો (સ્યા॰)], ભન્તે, સો ઉપાસકો મયા; કરોતુ સુપ્પવાસા કોલિયધીતા સત્ત ભત્તાનિ, પચ્છા સો કરિસ્સતી”તિ.

અથ ખો સુપ્પવાસા કોલિયધીતા સત્તાહં બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ, તઞ્ચ દારકં ભગવન્તં વન્દાપેસિ સબ્બઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘં.

અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો તં દારકં એતદવોચ – “કચ્ચિ તે, દારક, ખમનીયં, કચ્ચિ યાપનીયં, કચ્ચિ ન કિઞ્ચિ દુક્ખ”ન્તિ? “કુતો મે, ભન્તે સારિપુત્ત, ખમનીયં, કુતો યાપનીયં! સત્ત મે વસ્સાનિ લોહિતકુમ્ભિયં વુત્થાની”તિ.

અથ ખો સુપ્પવાસા કોલિયધીતા – “પુત્તો મે ધમ્મસેનાપતિના સદ્ધિં મન્તેતી”તિ અત્તમના પમુદિતા પીતિસોમનસ્સજાતા અહોસિ. અથ ખો ભગવા (સુપ્પવાસં કોલીયધીતરં અત્તમનં પમુદિતં પીતિસોમનસ્સજાતં વિદિત્વા [દિસ્વા (સી॰)]) [( ) નત્થિ ઇઙ્ગલિસપોત્થકે] સુપ્પવાસં કોલિયધીતરં એતદવોચ – “ઇચ્છેય્યાસિ ત્વં, સુપ્પવાસે, અઞ્ઞમ્પિ એવરૂપં પુત્ત”ન્તિ? “ઇચ્છેય્યામહં, ભગવા, અઞ્ઞાનિપિ એવરૂપાનિ સત્ત પુત્તાની”તિ .

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

“અસાતં સાતરૂપેન, પિયરૂપેન અપ્પિયં;
દુક્ખં સુખસ્સ રૂપેન, પમત્તમતિવત્તતી”તિ. અટ્ઠમં;

૯. વિસાખાસુત્તં

૧૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ પુબ્બારામે મિગારમાતુપાસાદે. તેન ખો પન સમયેન વિસાખાય મિગારમાતુયા કોચિદેવ અત્થો રઞ્ઞે પસેનદિમ્હિ કોસલે પટિબદ્ધો [પટિબન્ધો (પી॰ ક॰)] હોતિ. તં રાજા પસેનદિ કોસલો ન યથાધિપ્પાયં તીરેતિ .

અથ ખો વિસાખા મિગારમાતા દિવા દિવસ્સ [દિવાદિવસ્સેવ (સ્યા॰), દિવાદિવસ્સેયેવ (પી॰), દિવા દિવસ્સયેવ (ક॰)] યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો વિસાખં મિગારમાતરં ભગવા એતદવોચ – “હન્દ કુતો નુ ત્વં, વિસાખે, આગચ્છસિ દિવા દિવસ્સા”તિ? “ઇધ મે, ભન્તે, કોચિદેવ અત્થો રઞ્ઞે પસેનદિમ્હિ કોસલે પટિબદ્ધો; તં રાજા પસેનદિ કોસલો ન યથાધિપ્પાયં તીરેતી”તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

> ‘‘સબ્બં પરવસં દુક્ખં, સબ્બં ઇસ્સરિયં સુખં;
> સાધારણે વિહઞ્ઞન્તિ, યોગા હિ દુરતિક્કમા’’તિ. નવમં;

૧૦. ભદ્દિયસુત્તં

૨૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા અનુપિયાયં વિહરતિ અમ્બવને. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ભદ્દિયો કાળીગોધાય પુત્તો અરઞ્ઞગતોપિ રુક્ખમૂલગતોપિ સુઞ્ઞાગારગતોપિ અભિક્ખણં ઉદાનં ઉદાનેસિ – ‘‘અહો સુખં, અહો સુખ’’ન્તિ!

અસ્સોસું ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ આયસ્મતો ભદ્દિયસ્સ કાળીગોધાય પુત્તસ્સ અરઞ્ઞગતસ્સપિ રુક્ખમૂલગતસ્સપિ સુઞ્ઞાગારગતસ્સપિ અભિક્ખણં ઉદાનં ઉદાનેન્તસ્સ – ‘‘અહો સુખં, અહો સુખ’’ન્તિ! સુત્વાન નેસં એતદહોસિ – ‘‘નિસ્સંસયં ખો, આવુસો, આયસ્મા ભદ્દિયો કાળીગોધાય પુત્તો અનભિરતો બ્રહ્મચરિયં ચરતિ, યંસ પુબ્બે અગારિયભૂતસ્સ [અગારિકભૂતસ્સ (સ્યા॰)] રજ્જસુખં, સો તમનુસ્સરમાનો અરઞ્ઞગતોપિ રુક્ખમૂલગતોપિ સુઞ્ઞાગારગતોપિ અભિક્ખણં ઉદાનં ઉદાનેસિ – ‘અહો સુખં, અહો સુખ’’’ન્તિ!

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘આયસ્મા, ભન્તે, ભદ્દિયો કાળીગોધાય પુત્તો અરઞ્ઞગતોપિ રુક્ખમૂલગતોપિ સુઞ્ઞાગારગતોપિ અભિક્ખણં ઉદાનં ઉદાનેસિ – ‘અહો સુખં, અહો સુખ’ન્તિ! નિસ્સંસયં ખો, ભન્તે, આયસ્મા ભદ્દિયો કાળીગોધાય પુત્તો અનભિરતો બ્રહ્મચરિયં ચરતિ. યંસ પુબ્બે અગારિયભૂતસ્સ રજ્જસુખં, સો તમનુસ્સરમાનો અરઞ્ઞગતોપિ રુક્ખમૂલગતોપિ સુઞ્ઞાગારગતોપિ અભિક્ખણં ઉદાનં ઉદાનેસિ – ‘અહો સુખં, અહો સુખ’’’ન્તિ!

અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મમ વચનેન ભદ્દિયં ભિક્ખું આમન્તેહિ – ‘સત્થા તં, આવુસો ભદ્દિય, આમન્તેતી’’’તિ.

‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા ભદ્દિયો કાળીગોધાય પુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભદ્દિયં કાળીગોધાય પુત્તં એતદવોચ – ‘‘સત્થા તં, આવુસો ભદ્દિય, આમન્તેતી’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો આયસ્મા ભદ્દિયો કાળીગોધાય પુત્તો તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં ભદ્દિયં કાળીગોધાય પુત્તં ભગવા એતદવોચ –

‘‘સચ્ચં કિર ત્વં, ભદ્દિય, અરઞ્ઞગતોપિ રુક્ખમૂલગતોપિ સુઞ્ઞાગારગતોપિ અભિક્ખણં ઉદાનં ઉદાનેસિ – ‘અહો સુખં, અહો સુખ’’’ન્તિ! ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ.

‘‘કિં પન [કં પન (સ્યા પી॰)] ત્વં, ભદ્દિય, અત્થવસં સમ્પસ્સમાનો અરઞ્ઞગતોપિ રુક્ખમૂલગતોપિ સુઞ્ઞાગારગતોપિ અભિક્ખણં ઉદાનં ઉદાનેસિ – ‘અહો સુખં, અહો સુખ’’’ન્તિ! ‘‘પુબ્બે મે, ભન્તે, અગારિયભૂતસ્સ રજ્જં કારેન્તસ્સ અન્તોપિ અન્તેપુરે રક્ખા સુસંવિહિતા અહોસિ, બહિપિ અન્તેપુરે રક્ખા સુસંવિહિતા અહોસિ,

અન્તોપિ નગરે રક્ખા સુસંવિહિતા અહોસિ, બહિપિ નગરે રક્ખા સુસંવિહિતા અહોસિ, અન્તોપિ જનપદે રક્ખા સુસંવિહિતા અહોસિ, બહિપિ જનપદે રક્ખા સુસંવિહિતા અહોસિ. સો ખો અહં, ભન્તે, એવં રક્ખિતો ગોપિતો સન્તો ભીતો ઉબ્બિગ્ગો ઉસ્સઙ્કી ઉત્રાસી વિહાસિં. એતરહિ ખો પનાહં, ભન્તે, અરઞ્ઞગતોપિ રુક્ખમૂલગતોપિ સુઞ્ઞાગારગતોપિ એકો [એકકો (સ્યા॰ પી॰)] અભીતો અનુબ્બિગ્ગો અનુસ્સઙ્કી અનુત્રાસી અપ્પોસ્સુક્કો પન્નલોમો પરદત્તવુત્તો [પરદવુત્તો (ક॰ સી॰ સ્યા॰ પી॰)], મિગભૂતેન ચેતસા વિહરામિ. ઇમં [ઇદં (સી॰ ક॰)] ખો અહં, ભન્તે, અત્થવસં સમ્પસ્સમાનો અરઞ્ઞગતોપિ રુક્ખમૂલગતોપિ સુઞ્ઞાગારગતોપિ અભિક્ખણં ઉદાનં ઉદાનેસિ [ઉદાનેમિ (ક॰)] – 'અહો સુખં, અહો સુખ'''ન્તિ।

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''યસ્સન્તરતો ન સન્તિ કોપા,
ઇતિભવાભવતઞ્ચ વીતિવત્તો;
તં વિગતભયં સુખિં અસોકં,
દેવા નાનુભવન્તિ દસ્સનાયા''તિ. દસમં;

મુચલિન્દવગ્ગો દુતિયો નિટ્ઠિતો.

તસ્સુદ્દાનં –

મુચલિન્દો રાજા દણ્ડેન, સક્કારો ઉપાસકેન ચ;
ગબ્ભિની એકપુત્તો ચ, સુપ્પવાસા વિસાખા ચ;
કાળીગોધાય ભદ્દિયોતિ.

૩. નન્દવગ્ગો

૧. કમ્મવિપાકજસુત્તં

૨૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પુરાણકમ્મવિપાકજં દુક્ખં તિબ્બં ખરં કટુકં વેદનં અધિવાસેન્તો સતો સમ્પજાનો અવિહઞ્ઞમાનો.

અદ્દસા ખો ભગવા તં ભિક્ખું અવિદૂરે નિસિન્નં પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પુરાણકમ્મવિપાકજં દુક્ખં તિબ્બં ખરં કટુકં વેદનં અધિવાસેન્તં સતં સમ્પજાનં અવિહઞ્ઞમાનં.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''સબ્બકમ્મજહસ્સ ભિક્ખુનો,
ધુનમાનસ્સ પુરે કતં રજં;
અમમસ્સ ઠિતસ્સ તાદિનો,
અત્થો નત્થિ જનં લપેતવે''તિ. પઠમં;

૨. નન્દસુત્તં

૨૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા નન્દો ભગવતો ભાતા માતુચ્છાપુત્તો સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં એવમારોચેતિ – ''અનભિરતો અહં, આવુસો, બ્રહ્મચરિયં ચરામિ; ન સક્કોમિ બ્રહ્મચરિયં સન્ધારેતું, સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિસ્સામી''તિ.

અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''આયસ્મા, ભન્તે, નન્દો ભગવતો ભાતા માતુચ્છાપુત્તો સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં એવમારોચેતિ – 'અનભિરતો અહં, આવુસો, બ્રહ્મચરિયં ચરામિ, ન સક્કોમિ બ્રહ્મચરિયં સન્ધારેતું, સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિસ્સામી'''તિ.

અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મમ વચનેન નન્દં ભિક્ખું આમન્તેહિ – 'સત્થા તં, આવુસો નન્દ, આમન્તેતી'''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા નન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં નન્દં એતદવોચ – ''સત્થા તં, આવુસો નન્દ, આમન્તેતી''તિ.

''એવમાવુસો''તિ ખો આયસ્મા નન્દો તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં નન્દં ભગવા એતદવોચ –

''સચ્ચં કિર ત્વં, નન્દ, સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં એવમારોચેસિ – 'અનભિરતો અહં, આવુસો, બ્રહ્મચરિયં ચરામિ, ન સક્કોમિ બ્રહ્મચરિયં સન્ધારેતું, સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિસ્સામી'''તિ ? ''એવં, ભન્તે''તિ.

‘‘કિસ્સ પન ત્વં, નન્દ, અનભિરતો બ્રહ્મચરિયં ચરસિ, ન સક્કોસિ બ્રહ્મચરિયં સન્ધારેતું , સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિસ્સસી’’તિ? ‘‘સાકિયાની મં [મમ (સ્યા॰, અટ્ઠકથા ઓલોકેતબ્બા)], ભન્તે, જનપદકલ્યાણી ઘરા નિક્ખમન્તસ્સ [નિક્ખમન્તં (અટ્ઠકથાયં પાઠન્તરં)] ઉપડ્ઢુલ્લિખિતેહિ કેસેહિ અપલોકેત્વા મં એતદવોચ – ‘તુવટં ખો, અય્યપુત્ત, આગચ્છેય્યાસી’તિ. સો ખો અહં, ભન્તે, તમનુસ્સરમાનો અનભિરતો બ્રહ્મચરિયં ચરામિ, ન સક્કોમિ બ્રહ્મચરિયં સન્ધારેતું, સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિસ્સામી’’તિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં નન્દં બાહાયં ગહેત્વા – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં [સમ્મિઞ્જિતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય [સમ્મિઞ્જેય્ય (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], એવમેવ – જેતવને અન્તરહિતો દેવેસુ તાવતિંસેસુ પાતુરહોસિ.

તેન ખો પન સમયેન પઞ્ચમત્તાનિ અચ્છરાસતાનિ સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ ઉપટ્ઠાનં આગતાનિ હોન્તિ કકુટપાદાનિ. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં નન્દં આમન્તેસિ – ‘‘પસ્સસિ નો ત્વં, નન્દ, ઇમાનિ પઞ્ચ અચ્છરાસતાનિ કકુટપાદાની’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, નન્દ, કતમા નુ ખો અભિરૂપતરા વા દસ્સનીયતરા વા પાસાદિકતરા વા, સાકિયાની વા જનપદકલ્યાણી, ઇમાનિ વા પઞ્ચ અચ્છરાસતાનિ કકુટપાદાની’’તિ? ‘‘સેય્યથાપિ, ભન્તે, પલુટ્ઠમક્કટી કણ્ણનાસચ્છિન્ના, એવમેવ ખો, ભન્તે, સાકિયાની જનપદકલ્યાણી ઇમેસં પઞ્ચન્નં અચ્છરાસતાનં ઉપનિધાય સઙ્ખ્યમ્પિ [સઙ્ખમ્પિ (સી॰)] નોપેતિ કલભાગમ્પિ નોપેતિ ઉપનિધિમ્પિ નોપેતિ. અથ ખો ઇમાનિ પઞ્ચ અચ્છરાસતાનિ અભિરૂપતરાનિ ચેવ દસ્સનીયતરાનિ ચ પાસાદિકતરાનિ ચા’’તિ.

‘‘અભિરમ, નન્દ, અભિરમ, નન્દ! અહં તે પાટિભોગો પઞ્ચન્નં અચ્છરાસતાનં પટિલાભાય કકુટપાદાન’’ન્તિ. ‘‘સચે મે, ભન્તે, ભગવા પાટિભોગો પઞ્ચન્નં અચ્છરાસતાનં પટિલાભાય કકુટપાદાનં, અભિરમિસ્સામહં, ભન્તે, ભગવતિ બ્રહ્મચરિયે’’તિ [ભગવા બ્રહ્મચરિયેતિ (સ્યા॰ પી॰), ભગવા બ્રહ્મચરિયન્તિ (ક॰)].

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં નન્દં બાહાયં ગહેત્વા – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવ – દેવેસુ તાવતિંસેસુ અન્તરહિતો જેતવને પાતુરહોસિ.

અસ્સોસું ખો ભિક્ખૂ – ‘‘આયસ્મા કિર નન્દો ભગવતો ભાતા માતુચ્છાપુત્તો અચ્છરાનં હેતુ બ્રહ્મચરિયં ચરતિ; ભગવા કિરસ્સ પાટિભોગો પઞ્ચન્નં અચ્છરાસતાનં પટિલાભાય કકુટપાદાન’’ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મતો નન્દસ્સ સહાયકા ભિક્ખૂ આયસ્મન્તં નન્દં ભતકવાદેન ચ ઉપક્કિતકવાદેન ચ સમુદાચરન્તિ – ‘‘ભતકો કિરાયસ્મા નન્દો ઉપક્કિતકો કિરાયસ્મા નન્દો અચ્છરાનં હેતુ બ્રહ્મચરિયં ચરતિ; ભગવા કિરસ્સ પાટિભોગો પઞ્ચન્નં અચ્છરાસતાનં પટિલાભાય કકુટપાદાન’’ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા નન્દો સહાયકાનં ભિક્ખૂનં ભતકવાદેન ચ ઉપક્કિતકવાદેન ચ અટ્ટીયમાનો હરાયમાનો જિગુચ્છમાનો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા

ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ‘‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’’તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ખો પનાયસ્મા નન્દો અરહતં અહોસિ.

અથ ખો અઞ્ઞતરા દેવતા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં જેતવનં ઓભાસેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતા ખો સા દેવતા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘આયસ્મા, ભન્તે, નન્દો ભગવતો ભાતા માતુચ્છાપુત્તો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’’તિ. ભગવતોપિ ખો ઞાણં ઉદપાદિ – ‘‘નન્દો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા નન્દો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા નન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘યં મે, ભન્તે, ભગવા પાટિભોગો પઞ્ચન્નં અચ્છરાસતાનં પટિલાભાય કકુટપાદાનં, મુઞ્ચામહં, ભન્તે, ભગવન્તં એતસ્મા પટિસ્સવા’’તિ. ‘‘મયાપિ ખો ત્વં, નન્દ [ખો તે નન્દ (સી॰ સ્યા॰ પી॰), ખો નન્દ (ક॰)], ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો – ‘નન્દો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’તિ. દેવતાપિ મે એતમત્થં આરોચેસિ – ‘આયસ્મા, ભન્તે, નન્દો ભગવતો ભાતા માતુચ્છાપુત્તો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’તિ. યદેવ ખો તે, નન્દ, અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુત્તં, અથાહં મુત્તો એતસ્મા પટિસ્સવા’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘યસ્સ નિત્તિણ્ણો પઙ્કો,
મદ્દિતો કામકણ્ટકો;
મોહક્ખયં અનુપ્પત્તો,
સુખદુક્ખેસુ ન વેધતી સ ભિક્ખૂ’’તિ. દુતિયં;

૩. યસોજસુત્તં

૨૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન યસોજપ્પમુખાનિ પઞ્ચમત્તાનિ ભિક્ખુસતાનિ સાવત્થિં અનુપ્પત્તાનિ હોન્તિ ભગવન્તં દસ્સનાય. તેધ ખો આગન્તુકા ભિક્ખૂ નેવાસિકેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં પટિસમ્મોદમાના સેનાસનાનિ પઞ્ઞાપયમાના પત્તચીવરાનિ પટિસામયમાના ઉચ્ચાસદ્દા મહાસદ્દા [ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દા (ક॰)] અહેસું .

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘કે પનેતે, આનન્દ, ઉચ્ચાસદ્દા મહાસદ્દા કેવટ્ટા મઞ્ઞે મચ્છવિલોપે’’તિ? ‘‘એતાનિ, ભન્તે, યસોજપ્પમુખાનિ પઞ્ચમત્તાનિ ભિક્ખુસતાનિ સાવત્થિં અનુપ્પત્તાનિ ભગવન્તં દસ્સનાય. તેતે આગન્તુકા ભિક્ખૂ નેવાસિકેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં પટિસમ્મોદમાના સેનાસનાનિ પઞ્ઞાપયમાના

પત્તચીવરાનિ પટિસામયમાના ઉચ્ચાસદ્દા મહાસદ્દા’’તિ. ‘‘તેનહાનન્દ, મમ વચનેન તે ભિક્ખૂ આમન્તેહિ – ‘સત્થા આયસ્મન્તે આમન્તેતી’’’તિ.

‘‘એવં , ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેન તે ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા તે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ‘‘સત્થા આયસ્મન્તે આમન્તેતી’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો તે ભિક્ખૂ ભગવા એતદવોચ –

‘‘કિં નુ તુમ્હે, ભિક્ખવે, ઉચ્ચાસદ્દા મહાસદ્દા, કેવટ્ટા મઞ્ઞે મચ્છવિલોપે’’તિ? એવં વુત્તે, આયસ્મા યસોજો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ઇમાનિ, ભન્તે, પઞ્ચમત્તાનિ ભિક્ખુસતાનિ સાવત્થિં અનુપ્પત્તાનિ ભગવન્તં દસ્સનાય. તેમે આગન્તુકા ભિક્ખૂ નેવાસિકેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં પટિસમ્મોદમાના સેનાસનાનિ પઞ્ઞાપયમાના પત્તચીવરાનિ પટિસામયમાના ઉચ્ચાસદ્દા મહાસદ્દા’’તિ. ‘‘ગચ્છથ, ભિક્ખવે, પણામેમિ વો [વો પણામેમિ (સબ્બત્થ) મ॰ નિ॰ ૨.૧૫૭ પસ્સિતબ્બં]; ન વો મમ સન્તિકે વત્થબ્બ’’ન્તિ.

‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા સેનાસનં સંસામેત્વા [પટિસંસામેત્વા (સ્યા॰)] પત્તચીવરમાદાય યેન વજ્જી તેન ચારિકં પક્કમિંસુ. વજ્જીસુ અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાના યેન વગ્ગુમુદા નદી તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા વગ્ગુમુદાય નદિયા તીરે પણ્ણકુટિયો કરિત્વા વસ્સં ઉપગચ્છિંસુ.

અથ ખો આયસ્મા યસોજો વસ્સૂપગતો [વસ્સૂપગતે (ક॰)] ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભગવતા મયં, આવુસો, પણામિતા અત્થકામેન હિતેસિના, અનુકમ્પકેન અનુકમ્પં ઉપાદાય. હન્દ મયં, આવુસો, તથા વિહારં કપ્પેમ યથા નો વિહરતં ભગવા અત્તમનો અસ્સા’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો યસોજસ્સ પચ્ચસ્સોસું. અથ ખો તે ભિક્ખૂ વૂપકટ્ઠા અપ્પમત્તા આતાપિનો પહિતત્તા વિહરન્તા તેનેવન્તરવસ્સેન સબ્બેવ તિસ્સો વિજ્જા સચ્છાકંસુ.

અથ ખો ભગવા સાવત્થિયં યથાભિરન્તં વિહરિત્વા યેન વેસાલી તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન વેસાલી તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં.

અથ ખો ભગવા વગ્ગુમુદાતીરિયાનં ભિક્ખૂનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ મનસિ કરિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘આલોકજાતા વિય મે, આનન્દ, એસા દિસા, ઓભાસજાતા વિય મે, આનન્દ, એસા દિસા; યસ્સં દિસાયં [યાયં (ક॰)] વગ્ગુમુદાતીરિયા ભિક્ખૂ વિહરન્તિ. ગન્તું અપ્પટિકૂલાસિ મે મનસિ કાતું. પહિણેય્યાસિ ત્વં, આનન્દ, વગ્ગુમુદાતીરિયાનં ભિક્ખૂનં સન્તિકે દૂતં – ‘સત્થા આયસ્મન્તે આમન્તેતિ, સત્થા આયસ્મન્તાનં દસ્સનકામો’’’તિ.

‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ભિક્ખું એતદવોચ – ‘‘એહિ ત્વં, આવુસો, યેન વગ્ગુમુદાતીરિયા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા વગ્ગુમુદાતીરિયે ભિક્ખૂ એવં વદેહિ – ‘સત્થા આયસ્મન્તે આમન્તેતિ, સત્થા આયસ્મન્તાનં દસ્સનકામો’’’તિ.

''એવમાવુસો''તિ ખો સો ભિક્ખુ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પટિસ્સુત્વા – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવ – મહાવને કૂટાગારસાલાયં અન્તરહિતો વગ્ગુમુદાય નદિયા તીરે તેસં ભિક્ખૂનં પુરતો પાતુરહોસિ. અથ ખો સો ભિક્ખુ વગ્ગુમુદાતીરિયે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''સત્થા આયસ્મન્તે આમન્તેતિ, સત્થા આયસ્મન્તાનં દસ્સનકામો''તિ.

''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવ – વગ્ગુમુદાય નદિયા તીરે અન્તરહિતા મહાવને કૂટાગારસાલાયં ભગવતો સમ્મુખે પાતુરહેસું. તેન ખો પન સમયેન ભગવા આનેઞ્જેન સમાધિના નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો તેસં ભિક્ખૂનં એતદહોસિ – ''કતમેન નુ ખો ભગવા વિહારેન એતરહિ વિહરતી''તિ? અથ ખો તેસં ભિક્ખૂનં એતદહોસિ – ''આનેઞ્જેન ખો ભગવા વિહારેન એતરહિ વિહરતી''તિ. સબ્બેવ આનેઞ્જસમાધિના નિસીદિંસુ.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો અભિક્કન્તાય રત્તિયા, નિક્ખન્તે પઠમે યામે, ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં [ચીવરં (સબ્બત્થ)] કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તા, ભન્તે, રત્તિ; નિક્ખન્તો પઠમો યામો; ચિરનિસિન્ના આગન્તુકા ભિક્ખૂ; પટિસમ્મોદતુ, ભન્તે, ભગવા આગન્તુકેહિ ભિક્ખૂહી''તિ. એવં વુત્તે, ભગવા તુણ્હી અહોસિ.

દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો અભિક્કન્તાય રત્તિયા, નિક્ખન્તે મજ્ઝિમે યામે, ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તા, ભન્તે, રત્તિ; નિક્ખન્તો મજ્ઝિમો યામો; ચિરનિસિન્ના આગન્તુકા ભિક્ખૂ; પટિસમ્મોદતુ, ભન્તે, ભગવા આગન્તુકેહિ ભિક્ખૂહી''તિ. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા તુણ્હી અહોસિ.

તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો અભિક્કન્તાય રત્તિયા, નિક્ખન્તે પચ્છિમે યામે, ઉદ્ધસ્તે અરુણે, નન્દિમુખિયા રત્તિયા ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તા, ભન્તે, રત્તિ; નિક્ખન્તો પચ્છિમો યામો; ઉદ્ધસ્તો અરુણો; નન્દિમુખી રત્તિ; ચિરનિસિન્ના આગન્તુકા ભિક્ખૂ; પટિસમ્મોદતુ, ભન્તે, ભગવા, આગન્તુકેહિ ભિક્ખૂહી''તિ.

અથ ખો ભગવા તમ્હા સમાધિમ્હા વુટ્ઠહિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ''સચે ખો ત્વં, આનન્દ, જાનેય્યાસિ એત્તકમ્પિ તે નપ્પટિભાસેય્ય [નપ્પટિભેય્ય (?)]. અહઞ્ચ, આનન્દ, ઇમાનિ ચ પઞ્ચ ભિક્ખુસતાનિ સબ્બેવ આનેઞ્જસમાધિના નિસીદિમ્હા''તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''યસ્સ જિતો કામકણ્ટકો,
અક્કોસો ચ વધો ચ બન્ધનઞ્ચ;
પબ્બતોવ [પબ્બતો વિય (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] સો ઠિતો અનેજો,
સુખદુક્ખેસુ ન વેધતી સ ભિક્ખૂ''તિ. તતિયં;

૪. સારિપુત્તસુત્તં

૨૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં અવિદૂરે નિસિન્નં પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘યથાપિ પબ્બતો સેલો, અચલો સુપ્પતિટ્ઠિતો;
એવં મોહક્ખયા ભિક્ખુ, પબ્બતોવ ન વેધતી’’તિ. ચતુત્થં;

૫. મહામોગ્ગલ્લાનસુત્તં

૨૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય કાયગતાય સતિયા અજ્ઝત્તં સૂપટ્ઠિતાય. અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં અવિદૂરે નિસિન્નં પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય કાયગતાય સતિયા અજ્ઝત્તં સૂપટ્ઠિતાય.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘સતિ કાયગતા ઉપટ્ઠિતા,
છસુ ફસ્સાયતનેસુ સંવુતો;
સતતં ભિક્ખુ સમાહિતો,
જઞ્ઞા નિબ્બાનમત્તનો’’તિ. પઞ્ચમં;

૬. પિલિન્દવચ્છસુત્તં

૨૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા પિલિન્દવચ્છો [પિલિન્દિવચ્છો (સી॰)] ભિક્ખૂ વસલવાદેન સમુદાચરતિ. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘આયસ્મા, ભન્તે, પિલિન્દવચ્છો ભિક્ખૂ વસલવાદેન સમુદાચરતી’’તિ.

અથ ખો ભગવા અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મમ વચનેન પિલિન્દવચ્છં ભિક્ખું આમન્તેહિ – ‘સત્થા તં, આવુસો પિલિન્દવચ્છ [વચ્છ (સ્યા॰)], આમન્તેતી’’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા પિલિન્દવચ્છો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં પિલિન્દવચ્છં એતદવોચ – ‘‘સત્થા તં, આવુસો પિલિન્દવચ્છ, આમન્તેતી’’તિ.

‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો આયસ્મા પિલિન્દવચ્છો તસ્સ ભિક્ખુનો પટિસ્સુત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં પિલિન્દવચ્છં ભગવા એતદવોચ – ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં, વચ્છ, ભિક્ખૂ વસલવાદેન સમુદાચરસી’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મતો પિલિન્દવચ્છસ્સ પુબ્બેનિવાસં મનસિ કરિત્વા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘મા ખો તુમ્હે, ભિક્ખવે, વચ્છસ્સ ભિક્ખુનો ઉજ્ઝાયિત્થ. ન, ભિક્ખવે, વચ્છો દોસન્તરો ભિક્ખૂ વસલવાદેન સમુદાચરતિ. વચ્છસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો પઞ્ચ જાતિસતાનિ અબ્બોકિણ્ણાનિ બ્રાહ્મણકુલે પચ્ચાજાતાનિ. સો તસ્સ વસલવાદો દીઘરત્તં સમુદાચિણ્ણો [અજ્ઝાચિણ્ણો (સ્યા॰ પી॰ ક॰ અટ્ઠકથાયં પાઠન્તરં)]. તેનાયં વચ્છો ભિક્ખૂ વસલવાદેન સમુદાચરતી’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘યમ્હી ન માયા વસતી ન માનો,
યો વીતલોભો અમમો નિરાસો;
પનુણ્ણકોધો [પણુન્નકોધો (પી॰)] અભિનિબ્બુતત્તો,
સો બ્રાહ્મણો સો સમણો સ ભિક્ખૂ’’તિ. છટ્ઠં;

૭. સક્કુદાનસુત્તં

૨૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા મહાકસ્સપો પિપ્પલિગુહાયં વિહરતિ, સત્તાહં એકપલ્લઙ્કેન નિસિન્નો હોતિ અઞ્ઞતરં [નિસિન્નો અઞ્ઞતરં (સ્યા॰ ક॰)] સમાધિં સમાપજ્જિત્વા. અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો તસ્સ સત્તાહસ્સ અચ્ચયેન તમ્હા સમાધિમ્હા વુટ્ઠાસિ. અથ ખો આયસ્મતો મહાકસ્સપસ્સ તમ્હા સમાધિમ્હા વુટ્ઠિતસ્સ એતદહોસિ – ‘‘યંનૂનાહં રાજગહં પિણ્ડાય પવિસેય્ય’’ન્તિ.

તેન ખો પન સમયેન પઞ્ચમત્તાનિ દેવતાસતાનિ ઉસ્સુક્કં આપન્નાનિ હોન્તિ આયસ્મતો મહાકસ્સપસ્સ પિણ્ડપાતપટિલાભાય. અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો તાનિ પઞ્ચમત્તાનિ દેવતાસતાનિ પટિક્ખિપિત્વા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય પાવિસિ.

તેન ખો પન સમયેન સક્કો દેવાનમિન્દો આયસ્મતો મહાકસ્સપસ્સ પિણ્ડપાતં દાતુકામો હોતિ. પેસકારવણ્ણં અભિનિમ્મિનિત્વા તન્તં વિનાતિ. સુજા [સુજાતા (સ્યા॰ પી॰ ક॰)] અસુરકઞ્ઞા તસરં પૂરેતિ. અથ ખો આયસ્મા મહાકસ્સપો રાજગહે સપદાનં પિણ્ડાય ચરમાનો યેન સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો સક્કો દેવાનમિન્દો આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન ઘરા નિક્ખમિત્વા પચ્ચુગ્ગન્ત્વા હત્થતો પત્તં ગહેત્વા ઘરં પવિસિત્વા [પવિસેત્વા (ક॰)] ઘટિયા ઓદનં ઉદ્ધરિત્વા પત્તં પૂરેત્વા આયસ્મતો મહાકસ્સપસ્સ અદાસિ. સો અહોસિ પિણ્ડપાતો અનેકસૂપો અનેકબ્યઞ્જનો અનેકરસબ્યઞ્જનો [અનેકસૂપરસબ્યઞ્જનો (સી॰ પી॰)]. અથ ખો આયસ્મતો મહાકસ્સપસ્સ એતદહોસિ – ‘‘કો નુ ખો અયં સત્તો યસ્સાયં એવરૂપો ઇદ્ધાનુભાવો’’તિ ? અથ ખો આયસ્મતો મહાકસ્સપસ્સ એતદહોસિ – ‘‘સક્કો ખો અયં દેવાનમિન્દો’’તિ. ઇતિ વિદિત્વા સક્કં દેવાનમિન્દં

એતદવોચ – ‘‘કતં ખો તે ઇદં, કોસિય; મા [માસ્સુ (સી॰ સ્યા॰)] પુનપિ એવરૂપમકાસી’’તિ. ‘‘અમ્હાકમ્પિ, ભન્તે કસ્સપ, પુઞ્ઞેન અત્થો; અમ્હાકમ્પિ પુઞ્ઞેન કરણીય’’ન્તિ.

અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા આકાસે અન્તલિક્ખે તિક્ખત્તું ઉદાનં ઉદાનેસિ – ‘‘અહો દાનં પરમદાનં [પરમં દાનં (પી॰ ક॰)] કસ્સપે સુપ્પતિટ્ઠિતં! અહો દાનં પરમદાનં કસ્સપે સુપ્પતિટ્ઠિતં!! અહો દાનં પરમદાનં કસ્સપે સુપ્પતિટ્ઠિત’’ન્તિ!!! અસ્સોસિ ખો ભગવા દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા આકાસે અન્તલિક્ખે તિક્ખત્તું ઉદાનં ઉદાનેન્તસ્સ – ‘‘અહો દાનં પરમદાનં કસ્સપે સુપ્પતિટ્ઠિતં! અહો દાનં પરમદાનં કસ્સપે સુપ્પતિટ્ઠિતં!! અહો દાનં પરમદાનં કસ્સપે સુપ્પતિટ્ઠિત’’ન્તિ!!!

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘પિણ્ડપાતિકસ્સ ભિક્ખુનો,
અત્તભરસ્સ અનઞ્ઞપોસિનો;
દેવા પિહયન્તિ તાદિનો,
ઉપસન્તસ્સ સદા સતીમતો’’તિ. સત્તમં;

૮. પિણ્ડપાતિકસુત્તં

૨૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તાનં કરેરિમણ્ડલમાળે સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ –

‘‘પિણ્ડપાતિકો, આવુસો, ભિક્ખુ પિણ્ડાય ચરન્તો લભતિ કાલેન કાલં મનાપિકે ચક્ખુના રૂપે પસ્સિતું, લભતિ કાલેન કાલં મનાપિકે સોતેન સદ્દે સોતું, લભતિ કાલેન કાલં મનાપિકે ઘાનેન ગન્ધે ઘાયિતું, લભતિ કાલેન કાલં મનાપિકે જિવ્હાય રસે સાયિતું, લભતિ કાલેન કાલં મનાપિકે કાયેન ફોટ્ઠબ્બે ફુસિતું. પિણ્ડપાતિકો, આવુસો, ભિક્ખુ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો પિણ્ડાય ચરતિ. હન્દાવુસો, મયમ્પિ પિણ્ડપાતિકા હોમ. મયમ્પિ લચ્છામ કાલેન કાલં મનાપિકે ચક્ખુના રૂપે પસ્સિતું, મયમ્પિ લચ્છામ કાલેન કાલં મનાપિકે સોતેન સદ્દે સોતું, મયમ્પિ લચ્છામ કાલેન કાલં મનાપિકે ઘાનેન ગન્ધે ઘાયિતું, મયમ્પિ લચ્છામ કાલેન કાલં મનાપિકે જિવ્હાય રસે સાયિતું, મયમ્પિ લચ્છામ કાલેન કાલં મનાપિકે કાયેન ફોટ્ઠબ્બે ફુસિતું; મયમ્પિ સક્કતા ગરુકતા માનિતા પૂજિતા અપચિતા પિણ્ડાય ચરિસ્સામા’’તિ. અયઞ્ચરહિ તેસં ભિક્ખૂનં અન્તરાકથા હોતિ વિપ્પકતા.

અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન કરેરિમણ્ડલમાળો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના, કા ચ પન વો અન્તરાકથા વિપ્પકતા’’તિ?

‘‘ઇધ, ભન્તે, અમ્હાકં પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તાનં કરેરિમણ્ડલમાળે સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ –

‘પિણ્ડપાતિકો, આવુસો, ભિક્ખુ પિણ્ડાય ચરન્તો લભતિ કાલેન કાલં મનાપિકે ચક્ખુના રૂપે પસ્સિતું, લભતિ કાલેન કાલં મનાપિકે સોતેન સદ્દે સોતું, લભતિ કાલેન કાલં મનાપિકે ઘાનેન ગન્ધે ઘાયિતું, લભતિ કાલેન કાલં મનાપિકે જિવ્હાય રસે સાયિતું, લભતિ કાલેન કાલં મનાપિકે કાયેન ફોટ્ઠબ્બે ફુસિતું. પિણ્ડપાતિકો, આવુસો, ભિક્ખુ સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો પિણ્ડાય ચરતિ. હન્દાવુસો, મયમ્પિ પિણ્ડપાતિકા હોમ. મયમ્પિ લચ્છામ કાલેન કાલં મનાપિકે ચક્ખુના રૂપે પસ્સિતું…પે॰… કાયેન ફોટ્ઠબ્બે ફુસિતું. મયમ્પિ સક્કતા ગરુકતા માનિતા પૂજિતા અપચિતા પિણ્ડાય ચરિસ્સામા’તિ. અયં ખો નો, ભન્તે, અન્તરાકથા વિપ્પકતા, અથ ભગવા અનુપ્પત્તો’’તિ.

‘‘ન ખ્વેતં, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં પતિરૂપં કુલપુત્તાનં સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતાનં યં તુમ્હે એવરૂપિં કથં કથેય્યાથ. સન્નિપતિતાનં વો, ભિક્ખવે, દ્વયં કરણીયં – ધમ્મી વા કથા અરિયો વા તુણ્હીભાવો’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘પિણ્ડપાતિકસ્સ ભિક્ખુનો,
અત્તભરસ્સ અનઞ્ઞપોસિનો;
દેવા પિહયન્તિ તાદિનો,
નો ચે સદ્દસિલોકનિસ્સિતો’’તિ. અટ્ઠમં;

૯. સિપ્પસુત્તં

૨૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તાનં મણ્ડલમાળે સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – ‘‘કો નુ ખો, આવુસો, સિપ્પં જાનાતિ? કો કિં સિપ્પં સિક્ખિ? કતરં સિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’’ન્તિ?

તત્થેકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘‘હત્થિસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’’ન્તિ. એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘‘અસ્સસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’’ન્તિ. એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘‘રથસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’’ન્તિ. એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘‘ધનુસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’’ન્તિ. એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘‘થરુસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’’ન્તિ. એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘‘મુદ્દાસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’’ન્તિ. એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘‘ગણનાસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’’ન્તિ. એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘‘સઙ્ખાનસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’’ન્તિ. એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘‘લેખાસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’’ન્તિ. એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘‘કાવેય્યસિપ્પં [કાબ્યસિપ્પં (સ્યા॰)] સિપ્પાનં અગ્ગ’’ન્તિ. એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘‘લોકાયતસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’’ન્તિ. એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘‘ખત્તવિજ્જાસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’’ન્તિ. અયઞ્ચરહિ તેસં ભિક્ખૂનં અન્તરાકથા હોતિ વિપ્પકતા.

અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન મણ્ડલમાળો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના, કા ચ પન વો અન્તરાકથા વિપ્પકતા’’તિ?

‘‘ઇધ, ભન્તે, અમ્હાકં પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તાનં મણ્ડલમાળે સન્નિસિન્નાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – ‘કો નુ ખો, આવુસો, સિપ્પં જાનાતિ? કો કિં સિપ્પં સિક્ખિ? કતરં સિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’ન્તિ?

‘‘તત્થેકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘હત્થિસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’ન્તિ. એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘અસ્સસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’ન્તિ; એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘રથસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’ન્તિ; એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘ધનુસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’ન્તિ; એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘થરુસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’ન્તિ, એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘મુદ્દાસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’ન્તિ એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘ગણનાસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’ન્તિ; એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘સઙ્ખાનસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’ન્તિ; એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘લેખાસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’ન્તિ; એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘કાવેય્યસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’ન્તિ; એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘લોકાયતસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’ન્તિ; એકચ્ચે એવમાહંસુ – ‘ખત્તવિજ્જાસિપ્પં સિપ્પાનં અગ્ગ’ન્તિ. અયં ખો નો, ભન્તે, અન્તરાકથા હોતિ વિપ્પકતા, અથ ભગવા અનુપ્પત્તો’’તિ.

‘‘ન ખ્વેતં, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં પતિરૂપં કુલપુત્તાનં સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતાનં યં તુમ્હે એવરૂપિં કથં કથેય્યાથ. સન્નિપતિતાનં વો, ભિક્ખવે, દ્વયં કરણીયં – ધમ્મી વા કથા અરિયો વા તુણ્હીભાવો’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘અસિપ્પજીવી લહુ અત્થકામો,
યતિન્દ્રિયો સબ્બધિ વિપ્પમુત્તો;
અનોકસારી અમમો નિરાસો,
હિત્વા માનં એકચરો સ ભિક્ખૂ’’તિ. નવમં;

૧૦. લોકસુત્તં

30. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ઉરુવેલાયં વિહરતિ નજ્જા નેરઞ્જરાય તીરે બોધિરુક્ખમૂલે પઠમાભિસમ્બુદ્ધો. તેન ખો પન સમયેન ભગવા સત્તાહં એકપલ્લઙ્કેન નિસિન્નો હોતિ વિમુત્તિસુખપટિસંવેદી.

અથ ખો ભગવા તસ્સ સત્તાહસ્સ અચ્ચયેન તમ્હા સમાધિમ્હા વુટ્ઠહિત્વા બુદ્ધચક્ખુના લોકં વોલોકેસિ. અદ્દસા ખો ભગવા બુદ્ધચક્ખુના વોલોકેન્તો સત્તે અનેકેહિ સન્તાપેહિ સન્તપ્પમાને, અનેકેહિ ચ પરિળાહેહિ પરિડય્હમાને – રાગજેહિપિ, દોસજેહિપિ, મોહજેહિપિ [મોહજેહિપીતિ (સબ્બત્થ)].

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘અયં લોકો સન્તાપજાતો,
ફસ્સપરેતો રોગં વદતિ અત્તતો;
યેન યેન હિ મઞ્ઞતિ [યેન હિ મઞ્ઞતિ (સ્યા॰ પી॰)],
તતો તં હોતિ અઞ્ઞથા.

‘‘અઞ્ઞથાભાવી ભવસત્તો લોકો,
ભવપરેતો ભવમેવાભિનન્દતિ;

યદભિનન્દતિ તં ભયં,
યસ્સ ભાયતિ તં દુક્ખં;
ભવવિપ્પહાનાય ખો પનિદં બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ''.

'''યે હિ કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ભવેન ભવસ્સ વિપ્પમોક્ખમાહંસુ, સબ્બે તે અવિપ્પમુત્તા ભવસ્મા'તિ વદામિ. 'યે વા પન કેચિ સમણા વા બ્રાહ્મણા વા વિભવેન ભવસ્સ નિસ્સરણમાહંસુ, સબ્બે તે અનિસ્સટા ભવસ્મા'તિ વદામિ.

''ઉપધિઞ્હિ પટિચ્ચ દુક્ખમિદં સમ્ભોતિ, સબ્બુપાદાનક્ખયા નત્થિ દુક્ખસ્સ સમ્ભવો. લોકમિમં પસ્સ; પુથૂ અવિજ્જાય પરેતા ભૂતા ભૂતરતા અપરિમુત્તા; યે હિ કેચિ ભવા સબ્બધિ સબ્બત્થતાય સબ્બે તે ભવા અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા''તિ.

''એવમેતં યથાભૂતં, સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતો;
ભવતણ્હા પહીયતિ, વિભવં નાભિનન્દતિ.

''સબ્બસો તણ્હાનં ખયા,
અસેસવિરાગનિરોધો નિબ્બાનં;
તસ્સ નિબ્બુતસ્સ ભિક્ખુનો,
અનુપાદા [અનુપાદાના (સી॰)] પુનબ્ભવો ન હોતિ;
અભિભૂતો મારો વિજિતસઙ્ગામો,
ઉપચ્ચગા સબ્બભવાનિ તાદી''તિ. દસમં;

નન્દવગ્ગો તતિયો નિટ્ઠિતો.

તસ્સુદ્દાનં –

કમ્મં નન્દો યસોજો ચ, સારિપુત્તો ચ કોલિતો;
પિલિન્દો [પિલિન્દિ (સી॰)] કસ્સપો પિણ્ડો, સિપ્પં લોકેન તે દસાતિ.

૪. મેઘિયવગ્ગો

૧. મેઘિયસુત્તં

૩૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ચાલિકાયં વિહરતિ ચાલિકે પબ્બતે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા મેઘિયો ભગવતો ઉપટ્ઠાકો હોતિ. અથ ખો આયસ્મા મેઘિયો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો આયસ્મા મેઘિયો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇચ્છામહં, ભન્તે, જન્તુગામં પિણ્ડાય પવિસિતુ''ન્તિ. ''યસ્સદાનિ ત્વં, મેઘિય, કાલં મઞ્ઞસી''તિ.

અથ ખો આયસ્મા મેઘિયો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય જન્તુગામં પિણ્ડાય પાવિસિ. જન્તુગામે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન કિમિકાળાય નદિયા તીરં તેનુપસઙ્કમિ. [ઉપસઙ્કમિત્વા (સબ્બત્થ) અ॰ નિ॰ ૯.૩ પસ્સિતબ્બં] અદ્દસા ખો આયસ્મા મેઘિયો [ઉપસઙ્કમિત્વા (સબ્બત્થ) અ॰ નિ॰ ૯.૩ પસ્સિતબ્બં] કિમિકાળાય નદિયા તીરે જઙ્ઘાવિહારં [જઙ્ઘવિહારં (ક॰)] અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો [અનુવિચરમાનો અદ્દસા ખો (સી॰ સ્યા॰ પી॰), અનુવિચરમાનો અદ્દસ (ક॰)] અમ્બવનં પાસાદિકં મનુઞ્ઞં રમણીયં. દિસ્વાનસ્સ એતદહોસિ – ''પાસાદિકં વતિદં અમ્બવનં મનુઞ્ઞં [ઇદં પદં વિદેસપોત્થકેસુ નત્થિ, અઙ્ગુત્તરેપિ] રમણીયં. અલં વતિદં કુલપુત્તસ્સ પધાનત્થિકસ્સ પધાનાય. સચે મં ભગવા અનુજાનેય્ય, આગચ્છેય્યાહં ઇમં અમ્બવનં પધાનાયા''તિ.

અથ ખો આયસ્મા મેઘિયો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મેઘિયો ભગવન્તં એતદવોચ –

''ઇધાહં, ભન્તે, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય જન્તુગામં પિણ્ડાય પાવિસિં. જન્તુગામે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન કિમિકાળાય નદિયા તીરં તેનુપસઙ્કમિં [ઉપસઙ્કમિત્વા (સબ્બત્થ)]. અદ્દસં ખો અહં, ભન્તે [ઉપસઙ્કમિત્વા (સબ્બત્થ)], કિમિકાળાય નદિયા તીરે જઙ્ઘાવિહારં અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો [અનુવિચરમાનો અદ્દસં (સબ્બત્થ)] અમ્બવનં પાસાદિકં મનુઞ્ઞં રમણીયં. દિસ્વાન મે એતદહોસિ – 'પાસાદિકં વતિદં અમ્બવનં મનુઞ્ઞં રમણીયં. અલં વતિદં કુલપુત્તસ્સ પધાનત્થિકસ્સ પધાનાય. સચે મં ભગવા અનુજાનેય્ય, આગચ્છેય્યાહં ઇમં અમ્બવનં પધાનાયા'તિ. સચે મં, ભન્તે, ભગવા અનુજાનાતિ [અનુજાનેય્ય (અ॰ નિ॰ ૯.૩)], ગચ્છેય્યાહં તં અમ્બવનં પધાનાયા''તિ.

એવં વુત્તે, ભગવા આયસ્મન્તં મેઘિયં એતદવોચ – ''આગમેહિ તાવ, મેઘિય, એકકમ્હિ [એકકમ્હા (સી॰ પી॰), એકકોમ્હિ (સ્યા॰)] તાવ, યાવ અઞ્ઞોપિ કોચિ ભિક્ખુ આગચ્છતી''તિ.

દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા મેઘિયો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ભગવતો, ભન્તે, નત્થિ કિઞ્ચિ ઉત્તરિ [ઉત્તરિં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] કરણીયં, નત્થિ કતસ્સ વા પતિચયો. મય્હં ખો પન, ભન્તે, અત્થિ ઉત્તરિ કરણીયં, અત્થિ કતસ્સ પતિચયો. સચે મં ભગવા અનુજાનાતિ, ગચ્છેય્યાહં તં અમ્બવનં પધાનાયા''તિ. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા આયસ્મન્તં મેઘિયં એતદવોચ – ''આગમેહિ તાવ, મેઘિય, એકકમ્હિ તાવ, યાવ અઞ્ઞોપિ કોચિ ભિક્ખુ આગચ્છતી''તિ.

તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા મેઘિયો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ભગવતો, ભન્તે, નત્થિ કિઞ્ચિ ઉત્તરિ કરણીયં, નત્થિ કતસ્સ વા પતિચયો. મય્હં ખો પન, ભન્તે, અત્થિ ઉત્તરિ કરણીયં, અત્થિ કતસ્સ પતિચયો. સચે મં ભગવા અનુજાનાતિ, ગચ્છેય્યાહં તં અમ્બવનં પધાનાયા’’તિ. ‘‘પધાનન્તિ ખો, મેઘિય, વદમાનં કિન્તિ વદેય્યામ? યસ્સદાનિ ત્વં, મેઘિય, કાલં મઞ્ઞસી’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા મેઘિયો ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન તં અમ્બવનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં અમ્બવનં અજ્ઝોગાહેત્વા [અજ્ઝોગહેત્વા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે દિવાવિહારં નિસીદિ. અથ ખો આયસ્મતો મેઘિયસ્સ તસ્મિં અમ્બવને વિહરન્તસ્સ યેભુય્યેન તયો પાપકા અકુસલા વિતક્કા સમુદાચરન્તિ, સેય્યથિદં – કામવિતક્કો, બ્યાપાદવિતક્કો, વિહિંસાવિતક્કો [વિતક્કોતિ (સી॰ પી॰ ક॰)].

અથ ખો આયસ્મતો મેઘિયસ્સ એતદહોસિ – ‘‘અચ્છરિયં વત ભો, અબ્ભુતં વત ભો! સદ્ધાય ચ વતમ્હા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા. અથ ચ પનિમેહિ તીહિ પાપકેહિ અકુસલેહિ વિતક્કેહિ અન્વાસત્તા, સેય્યથિદં – કામવિતક્કેન, બ્યાપાદવિતક્કેન, વિહિંસાવિતક્કેન’’.

અથ ખો આયસ્મા મેઘિયો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મેઘિયો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ઇધ મય્હં, ભન્તે, તસ્મિં અમ્બવને વિહરન્તસ્સ યેભુય્યેન તયો પાપકા અકુસલા વિતક્કા સમુદાચરન્તિ, સેય્યથિદં – કામવિતક્કો, બ્યાપાદવિતક્કો, વિહિંસાવિતક્કો . તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એતદહોસિ – ‘અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! સદ્ધાય ચ વતમ્હા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતા. અથ ચ પનિમેહિ તીહિ પાપકેહિ અકુસલેહિ વિતક્કેહિ અન્વાસત્તા, સેય્યથિદં – કામવિતક્કેન, બ્યાપાદવિતક્કેન, વિહિંસાવિતક્કેન’’’.

‘‘અપરિપક્કાય , મેઘિય, ચેતોવિમુત્તિયા પઞ્ચ ધમ્મા પરિપાકાય સંવત્તન્તિ. કતમે પઞ્ચ?

‘‘ઇધ, મેઘિય, ભિક્ખુ કલ્યાણમિત્તો હોતિ કલ્યાણસહાયો કલ્યાણસમ્પવઙ્કો. અપરિપક્કાય, મેઘિય, ચેતોવિમુત્તિયા અયં પઠમો ધમ્મો પરિપાકાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, મેઘિય, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો, અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. અપરિપક્કાય, મેઘિય, ચેતોવિમુત્તિયા અયં દુતિયો ધમ્મો પરિપાકાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, મેઘિય, ભિક્ખુ યાયં કથા અભિસલ્લેખિકા ચેતોવિવરણસપ્પાયા એકન્તનિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ, સેય્યથિદં – અપ્પિચ્છકથા, સન્તુટ્ઠિકથા, પવિવેકકથા, અસંસગ્ગકથા, વીરિયારમ્ભકથા, સીલકથા, સમાધિકથા, પઞ્ઞાકથા, વિમુત્તિકથા, વિમુત્તિઞાણદસ્સનકથા; એવરૂપાય કથાય નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી. અપરિપાકાય, મેઘિય, ચેતોવિમુત્તિયા અયં તતિયો ધમ્મો પરિપાકાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં , મેઘિય, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ, અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય [ઉપ્પાદાય (સ્યા॰)], થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. અપરિપક્કાય, મેઘિય, ચેતોવિમુત્તિયા અયં ચતુત્થો ધમ્મો પરિપાકાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, મેઘિય, ભિક્ખુ પઞ્ઞવા હોતિ ઉદયત્થગામિનિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતો અરિયાય નિબ્બેધિકાય સમ્મા દુક્ખક્ખયગામિનિયા. અપરિપક્કાય, મેઘિય, ચેતોવિમુત્તિયા અયં પઞ્ચમો ધમ્મો પરિપાકાય સંવત્તતિ. અપરિપક્કાય, મેઘિય, ચેતોવિમુત્તિયા ઇમે પઞ્ચ ધમ્મા પરિપાકાય સંવત્તન્તિ.

‘‘કલ્યાણમિત્તસ્સેતં , મેઘિય, ભિક્ખુનો પાટિકઙ્ખં કલ્યાણસહાયસ્સ કલ્યાણસમ્પવઙ્કસ્સ યં સીલવા ભવિસ્સતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરિસ્સતિ, આચારગોચરસમ્પન્નો, અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખિસ્સતિ સિક્ખાપદેસુ.

‘‘કલ્યાણમિત્તસ્સેતં , મેઘિય, ભિક્ખુનો પાટિકઙ્ખં કલ્યાણસહાયસ્સ કલ્યાણસમ્પવઙ્કસ્સ યં યાયં કથા અભિસલ્લેખિકા ચેતોવિવરણસપ્પાયા એકન્તનિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ, સેય્યથિદં – અપ્પિચ્છકથા, સન્તુટ્ઠિકથા, પવિવેકકથા, અસંસગ્ગકથા, વીરિયારમ્ભકથા, સીલકથા, સમાધિકથા, પઞ્ઞાકથા, વિમુત્તિકથા, વિમુત્તિઞાણદસ્સનકથા; એવરૂપાય કથાય નિકામલાભી ભવિસ્સતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી.

‘‘કલ્યાણમિત્તસ્સેતં, મેઘિય, ભિક્ખુનો પાટિકઙ્ખં કલ્યાણસહાયસ્સ કલ્યાણસમ્પવઙ્કસ્સ યં આરદ્ધવીરિયો વિહરિસ્સતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘કલ્યાણમિત્તસ્સેતં, મેઘિય, ભિક્ખુનો પાટિકઙ્ખં કલ્યાણસહાયસ્સ કલ્યાણસમ્પવઙ્કસ્સ યં પઞ્ઞવા ભવિસ્સતિ, ઉદયત્થગામિનિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતો અરિયાય નિબ્બેધિકાય સમ્મા દુક્ખક્ખયગામિનિયા.

‘‘તેન ચ પન, મેઘિય, ભિક્ખુના ઇમેસુ પઞ્ચસુ ધમ્મેસુ પતિટ્ઠાય ચત્તારો ધમ્મા ઉત્તરિ ભાવેતબ્બા – અસુભા ભાવેતબ્બા રાગસ્સ પહાનાય, મેત્તા ભાવેતબ્બા બ્યાપાદસ્સ પહાનાય, આનાપાનસ્સતિ ભાવેતબ્બા વિતક્કુપચ્છેદાય, અનિચ્ચસઞ્ઞા ભાવેતબ્બા અસ્મિમાનસમુગ્ઘાતાય. અનિચ્ચસઞ્ઞિનો હિ, મેઘિય, અનત્તસઞ્ઞા સણ્ઠાતિ, અનત્તસઞ્ઞી અસ્મિમાનસમુગ્ઘાતં પાપુણાતિ દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિબ્બાન’’ન્તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘ખુદ્દા વિતક્કા સુખુમા વિતક્કા,
અનુગતા [અનુગ્ગતા (સી॰ ક॰ અટ્ઠકથાયં પાઠન્તરં)] મનસો ઉપ્પિલાવા [ઉબ્બિલાપા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)];
એતે અવિદ્વા મનસો વિતક્કે,
હુરા હુરં ધાવતિ ભન્તચિત્તો.

‘‘એતે ચ વિદ્વા મનસો વિતક્કે,

આતાપિયો સંવરતી સતીમા;
અનુગતે મનસો ઉપ્પિલાવે,
અસેસમેતે પજહાસિ બુદ્ધો’’તિ. પઠમં;

૨. ઉદ્ધતસુત્તં

૩૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કુસિનારાયં વિહરતિ ઉપવત્તને મલ્લાનં સાલવને. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ ભગવતો અવિદૂરે અરઞ્ઞકુટિકાયં વિહરન્તિ ઉદ્ધતા ઉન્નળા ચપલા મુખરા વિકિણ્ણવાચા મુટ્ઠસ્સતિનો અસમ્પજાના અસમાહિતા વિબ્ભન્તચિત્તા પાકતિન્દ્રિયા.

અદ્દસા ખો ભગવા તે સમ્બહુલે ભિક્ખૂ અવિદૂરે અરઞ્ઞકુટિકાયં વિહરન્તે ઉદ્ધતે ઉન્નળે ચપલે મુખરે વિકિણ્ણવાચે મુટ્ઠસ્સતિનો અસમ્પજાને અસમાહિતે વિબ્ભન્તચિત્તે પાકતિન્દ્રિયે.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘અરક્ખિતેન કાયેન [ચિત્તેન (નેત્તિયં)], મિચ્છાદિટ્ઠિહતેન [મિચ્છાદિટ્ઠિગતેન (બહૂસુ)] ચ;
થિનમિદ્ધા [થીનમિદ્ધા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભિભૂતેન, વસં મારસ્સ ગચ્છતિ.

‘‘તસ્મા રક્ખિતચિત્તસ્સ, સમ્માસઙ્કપ્પગોચરો;
સમ્માદિટ્ઠિપુરેક્ખારો, ઞત્વાન ઉદયબ્બયં;
થીનમિદ્ધાભિભૂ ભિક્ખુ, સબ્બા દુગ્ગતિયો જહે’’તિ. દુતિયં;

૩. ગોપાલકસુત્તં

૩૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરતિ મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં. અથ ખો ભગવા મગ્ગા ઓક્કમ્મ યેન અઞ્ઞતરં રુક્ખમૂલં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ.

અથ ખો અઞ્ઞતરો ગોપાલકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો તં ગોપાલકં ભગવા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ [સમાદાપેસિ (?)] સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ.

અથ ખો સો ગોપાલકો ભગવતા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતો સમાદપિતો [સમાદિપિતો (?)] સમુત્તેજિતો સમ્પહંસિતો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અધિવાસેતુ મે, ભન્તે, ભગવા સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના’’તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન. અથ ખો સો ગોપાલકો ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ.

અથ ખો સો ગોપાલકો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન સકે નિવેસને પહૂતં અપ્પોદકપાયસં [અપ્પોદકપાયાસં (સબ્બત્થ)] પટિયાદાપેત્વા નવઞ્ચ સપ્પિં ભગવતો કાલં આરોચેસિ – ‘‘કાલો, ભન્તે, નિટ્ઠિતં ભત્ત’’ન્તિ. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન યેન તસ્સ ગોપાલકસ્સ નિવેસનં

તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો સો ગોપાલકો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં અપ્પોદકપાયસેન [અપ્પોદકપાયાસેન ચ (સ્યા॰ પી॰)] નવેન ચ સપ્પિના સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. અથ ખો સો ગોપાલકો ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો તં ગોપાલકં ભગવા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેત્વા સમાદપેત્વા સમુત્તેજેત્વા સમ્પહંસેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. અથ ખો અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો તં ગોપાલકં અઞ્ઞતરો પુરિસો સીમન્તરિકાય જીવિતા વોરોપેસિ.

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘યેન, ભન્તે, ગોપાલકેન અજ્જ બુદ્ધપ્પમુખો ભિક્ખુસઙ્ઘો અપ્પોદકપાયસેન નવેન ચ સપ્પિના સહત્થા સન્તપ્પિતો સમ્પવારિતો સો કિર, ભન્તે, ગોપાલકો અઞ્ઞતરેન પુરિસેન સીમન્તરિકાય જીવિતા વોરોપિતો’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘દિસો દિસં યં તં કયિરા, વેરી વા પન વેરિનં;
મિચ્છાપણિહિતં ચિત્તં, પાપિયો નં તતો કરે’’તિ. તતિયં;

૪. યક્ખપહારસુત્તં

૩૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ મહામોગ્ગલ્લાનો કપોતકન્દરાયં વિહરન્તિ. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સારિપુત્તો જુણ્હાય રત્તિયા નવોરોપિતેહિ કેસેહિ અબ્ભોકાસે નિસિન્નો હોતિ અઞ્ઞતરં સમાધિં સમાપજ્જિત્વા.

તેન ખો પન સમયેન દ્વે યક્ખા સહાયકા ઉત્તરાય દિસાય દક્ખિણં દિસં ગચ્છન્તિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અદ્દસંસુ ખો તે યક્ખા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં જુણ્હાય રત્તિયા નવોરોપિતેહિ કેસેહિ અબ્ભોકાસે નિસિન્નં. દિસ્વાન એકો યક્ખો દુતિયં યક્ખં એતદવોચ – ‘‘પટિભાતિ મં, સમ્મ, ઇમસ્સ સમણસ્સ સીસે પહારં દાતુ’’ન્તિ. એવં વુત્તે, સો યક્ખો તં યક્ખં એતદવોચ – ‘‘અલં, સમ્મ, મા સમણં આસાદેસિ. ઉળારો સો, સમ્મ, સમણો મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો’’તિ.

દુતિયમ્પિ ખો સો યક્ખો તં યક્ખં એતદવોચ – ‘‘પટિભાતિ મં, સમ્મ, ઇમસ્સ સમણસ્સ સીસે પહારં દાતુ’’ન્તિ. દુતિયમ્પિ ખો સો યક્ખો તં યક્ખં એતદવોચ – ‘‘અલં, સમ્મ, મા સમણં આસાદેસિ. ઉળારો સો, સમ્મ, સમણો મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો’’તિ. તતિયમ્પિ ખો સો યક્ખો તં યક્ખં એતદવોચ – ‘‘પટિભાતિ મં, સમ્મ, ઇમસ્સ સમણસ્સ સીસે પહારં દાતુ’’ન્તિ. તતિયમ્પિ ખો સો યક્ખો તં યક્ખં એતદવોચ – ‘‘અલં, સમ્મ, મા સમણં આસાદેસિ. ઉળારો સો, સમ્મ, સમણો મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો’’તિ.

અથ ખો સો યક્ખો તં યક્ખં અનાદિયિત્વા આયસ્મતો સારિપુત્તત્થેરસ્સ સીસે પહારં અદાસિ. તાવ મહા પહારો અહોસિ, અપિ તેન પહારેન સત્તરતનં વા અડ્ઢટ્ઠમરતનં વા નાગં ઓસાદેય્ય, મહન્તં વા પબ્બતકૂટં

પદાલેય્ય. અથ ચ પન સો યક્ખો ‘ડય્હામિ ડય્હામી’તિ વત્વા તત્થેવ મહાનિરયં અપતાસિ [અવત્થાસિ (ક॰ સી॰)].

અદ્દસા ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન તેન યક્ખેન આયસ્મતો સારિપુત્તત્થેરસ્સ સીસે પહારં દીયમાનં. દિસ્વા યેન આયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘કચ્ચિ તે, આવુસો, ખમનીયં, કચ્ચિ યાપનીયં, કચ્ચિ ન કિઞ્ચિ દુક્ખ’’ન્તિ ? ‘‘ખમનીયં મે, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, યાપનીયં મે, આવુસો મોગ્ગલ્લાન; અપિ ચ મે સીસં થોકં દુક્ખ’’ન્તિ.

‘‘અચ્છરિયં, આવુસો સારિપુત્ત, અબ્ભુતં, આવુસો સારિપુત્ત! યાવ [યં ત્વં (સી॰ ક॰), યં (સ્યા॰)] મહિદ્ધિકો આયસ્મા સારિપુત્તો મહાનુભાવો! ઇધ તે, આવુસો સારિપુત્ત, અઞ્ઞતરો યક્ખો સીસે પહારં અદાસિ. તાવ મહા પહારો અહોસિ, અપિ તેન પહારેન સત્તરતનં વા અડ્ઢટ્ઠમરતનં વા નાગં ઓસાદેય્ય, મહન્તં વા પબ્બતકૂટં પદાલેય્ય, અથ ચ પનાયસ્મા સારિપુત્તો એવમાહ – ‘ખમનીયં મે, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, યાપનીયં મે, આવુસો મોગ્ગલ્લાન; અપિ ચ મે સીસં થોકં દુક્ખ’’’ન્તિ.

‘‘અચ્છરિયં, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, અબ્ભુતં, આવુસો મોગ્ગલ્લાન! યાવ [યં (સ્યા॰)] મહિદ્ધિકો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો મહાનુભાવો યત્ર હિ નામ યક્ખમ્પિ પસ્સિસ્સતિ! મયં પનેતરહિ પંસુપિસાચકમ્પિ ન પસ્સામા’’તિ.

અસ્સોસિ ખો ભગવા દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય તેસં ઉભિન્નં મહાનાગાનં ઇમં એવરૂપં કથાસલ્લાપં.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘યસ્સ સેલૂપમં ચિત્તં, ઠિતં નાનુપકમ્પતિ;
વિરત્તં રજનીયેસુ, કોપનેય્યે ન કુપ્પતિ;
યસ્સેવં ભાવિતં ચિત્તં, કુતો તં દુક્ખમેસ્સતી’’તિ. ચતુત્થં;

૫. નાગસુત્તં

૩૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે . તેન ખો પન સમયેન ભગવા આકિણ્ણો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ ભિક્ખૂનીહિ ઉપાસકેહિ ઉપાસિકાહિ રાજૂહિ રાજમહામત્તેહિ તિત્થિયેહિ તિત્થિયસાવકેહિ. આકિણ્ણો દુક્ખં ન ફાસુ વિહરતિ. અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ‘‘અહં ખો એતરહિ આકિણ્ણો વિહરામિ ભિક્ખૂહિ ભિક્ખૂનીહિ ઉપાસકેહિ ઉપાસિકાહિ રાજૂહિ રાજમહામત્તેહિ તિત્થિયેહિ તિત્થિયસાવકેહિ. આકિણ્ણો દુક્ખં ન ફાસુ વિહરામિ. યંનૂનાહં એકો ગણસ્મા વૂપકટ્ઠો વિહરેય્ય’’ન્તિ.

અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય કોસમ્બિં પિણ્ડાય પાવિસિ. કોસમ્બિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો સામં સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય અનામન્તેત્વા ઉપટ્ઠાકં અનપલોકેત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘં એકો અદુતિયો યેન પાલિલેય્યકં તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન પાલિલેય્યકં તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા પાલિલેય્યકે વિહરતિ રક્ખિતવનસણ્ડે ભદ્દસાલમૂલે.

અઞ્ઞતરોપિ ખો હત્થિનાગો આકિણ્ણો વિહરતિ હત્થીહિ હત્થિનીહિ હત્થિકલભેહિ હત્થિચ્છાપેહિ. છિન્નગ્ગાનિ ચેવ તિણાનિ ખાદતિ, ઓભગ્ગોભગ્ગઞ્ચસ્સ સાખાભઙ્ગં ખાદન્તિ, આવિલાનિ ચ પાનીયાનિ પિવતિ, ઓગાહા ચસ્સ ઉત્તિણ્ણસ્સ હત્થિનિયો કાયં ઉપનિઘંસન્તિયો ગચ્છન્તિ. આકિણ્ણો દુક્ખં ન ફાસુ વિહરતિ. અથ ખો તસ્સ હત્થિનાગસ્સ એતદહોસિ – ''અહં ખો એતરહિ આકિણ્ણો વિહરામિ હત્થીહિ હત્થિનીહિ હત્થિકલભેહિ હત્થિચ્છાપેહિ, છિન્નગ્ગાનિ ચેવ તિણાનિ ખાદામિ, ઓભગ્ગોભગ્ગઞ્ચ મે સાખાભઙ્ગં ખાદન્તિ, આવિલાનિ ચ પાનીયાનિ પિવામિ, ઓગાહા ચ મે ઉત્તિણ્ણસ્સ હત્થિનિયો કાયં ઉપનિઘંસન્તિયો ગચ્છન્તિ, આકિણ્ણો દુક્ખં ન ફાસુ વિહરામિ. યંનૂનાહં એકો ગણસ્મા વૂપકટ્ઠો વિહરેય્ય''ન્તિ.

અથ ખો સો હત્થિનાગો યૂથા અપક્કમ્મ યેન પાલિલેય્યકં રક્ખિતવનસણ્ડો ભદ્દસાલમૂલં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ. તત્ર સુદં [ઉપસઙ્કમિત્વા તત્ર સુદં (સ્યા॰ પી॰ ક॰)] સો હત્થિનાગો યસ્મિં પદેસે ભગવા વિહરતિ તં પદેસં [અપ્પહરિતઞ્ચ કરોતિ, સોણ્ડાય (બહૂસુ)] અપ્પહરિતં કરોતિ, સોણ્ડાય ચ [અપ્પહરિતઞ્ચ કરોતિ, સોણ્ડાય (બહૂસુ)] ભગવતો પાનીયં પરિભોજનીયં ઉપટ્ઠાપેતિ [ઉપટ્ઠપેતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)].

અથ ખો ભગવતો રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ''અહં ખો પુબ્બે આકિણ્ણો વિહાસિં ભિક્ખૂહિ ભિક્ખૂનીહિ ઉપાસકેહિ ઉપાસિકાહિ રાજૂહિ રાજમહામત્તેહિ તિત્થિયેહિ તિત્થિયસાવકેહિ, આકિણ્ણો દુક્ખં ન ફાસુ વિહાસિં. સોમ્હિ એતરહિ અનાકિણ્ણો વિહરામિ ભિક્ખૂહિ ભિક્ખુનીહિ ઉપાસકેહિ ઉપાસિકાહિ રાજૂહિ રાજમહામત્તેહિ તિત્થિયેહિ તિત્થિયસાવકેહિ, અનાકિણ્ણો સુખં ફાસુ વિહરામી''તિ.

તસ્સપિ ખો હત્થિનાગસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ''અહં ખો પુબ્બે આકિણ્ણો વિહાસિં હત્થીહિ હત્થિનીહિ હત્થિકલભેહિ હત્થિચ્છાપેહિ, છિન્નગ્ગાનિ ચેવ તિણાનિ ખાદિં, ઓભગ્ગોભગ્ગઞ્ચ મે સાખાભઙ્ગં ખાદિંસુ, આવિલાનિ ચ પાનીયાનિ અપાયિં, ઓગાહા ચ મે ઉત્તિણ્ણસ્સ હત્થિનિયો કાયં ઉપનિઘંસન્તિયો અગમંસુ, આકિણ્ણો દુક્ખં ન ફાસુ વિહાસિં. સોમ્હિ એતરહિ અનાકિણ્ણો વિહરામિ હત્થીહિ હત્થિનીહિ હત્થિકલભેહિ હત્થિચ્છાપેહિ, અચ્છિન્નગ્ગાનિ ચેવ તિણાનિ ખાદામિ, ઓભગ્ગોભગ્ગઞ્ચ મે સાખાભઙ્ગં ન ખાદન્તિ, અનાવિલાનિ ચ પાનીયાનિ પિવામિ, ઓગાહા ચ મે ઉત્તિણ્ણસ્સ હત્થિનિયો ન કાયં ઉપનિઘંસન્તિયો ગચ્છન્તિ, અનાકિણ્ણો સુખં ફાસુ વિહરામી''તિ.

અથ ખો ભગવા અત્તનો ચ પવિવેકં વિદિત્વા તસ્સ ચ હત્થિનાગસ્સ ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

> ''એતં [એવં (ક॰)] નાગસ્સ નાગેન, ઈસાદન્તસ્સ હત્થિનો;
> સમેતિ ચિત્તં ચિત્તેન, યદેકો રમતી મનો''તિ. પઞ્ચમં;

૬. પિણ્ડોલસુત્તં

૩૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા પિણ્ડોલભારદ્વાજો ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય આરઞ્ઞિકો પિણ્ડપાતિકો પંસુકૂલિકો તેચીવરિકો અપ્પિચ્છો સન્તુટ્ઠો પવિવિત્તો અસંસટ્ઠો આરદ્ધવીરિયો [આરદ્ધવિરિયો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ધુતવાદો અધિચિત્તમનુયુત્તો.

અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં પિણ્ડોલભારદ્વાજં અવિદૂરે નિસિન્નં પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય આરઞ્ઞિકં પિણ્ડપાતિકં પંસુકૂલિકં તેચીવરિકં અપ્પિચ્છં સન્તુટ્ઠં પવિવિત્તં અસંસટ્ઠં આરદ્ધવીરિયં ધુતવાદં અધિચિત્તમનુયુત્તં .

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

“અનૂપવાદો અનૂપઘાતો [અનુપવાદો અનુપઘાતો (સ્યા॰ પી॰ ક॰)], પાતિમોક્ખે ચ સંવરો;
મત્તઞ્ઞુતા ચ ભત્તસ્મિં, પન્તઞ્ચ સયનાસનં;
અધિચિત્તે ચ આયોગો, એતં બુદ્ધાન સાસન”ન્તિ. છટ્ઠં;

૭. સારિપુત્તસુત્તં

૩૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય અપ્પિચ્છો સન્તુટ્ઠો પવિવિત્તો અસંસટ્ઠો આરદ્ધવીરિયો અધિચિત્તમનુયુત્તો.

અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં અવિદૂરે નિસિન્નં પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય અપ્પિચ્છં સન્તુટ્ઠં પવિવિત્તં અસંસટ્ઠં આરદ્ધવીરિયં અધિચિત્તમનુયુત્તં.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

“અધિચેતસો અપ્પમજ્જતો,
મુનિનો મોનપથેસુ સિક્ખતો;
સોકા ન ભવન્તિ તાદિનો,
ઉપસન્તસ્સ સદા સતીમતો”તિ. સત્તમં;

૮. સુન્દરીસુત્તં

૩૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન ભગવા સક્કતો હોતિ ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો લાભી ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં . ભિક્ખુસઙ્ઘોપિ સક્કતો હોતિ ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો લાભી ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. અઞ્ઞતિત્થિયા પન પરિબ્બાજકા અસક્કતા હોન્તિ અગરુકતા અમાનિતા અપૂજિતા અનપચિતા ન લાભિનો ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં.

અથ ખો તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા ભગવતો સક્કારં અસહમાના ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ યેન સુન્દરી પરિબ્બાજિકા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા સુન્દરિં પરિબ્બાજિકં એતદવોચું – “ઉસ્સહસિ ત્વં, ભગિનિ, ઞાતીનં અત્થં કાતુ”ન્તિ? “ક્યાહં, અય્યા, કરોમિ? કિં મયા ન સક્કા [કિં મયા સક્કા (સ્યા॰ પી॰)] કાતું? જીવિતમ્પિ મે પરિચ્ચત્તં ઞાતીનં અત્થાયા”તિ.

''તેન હિ, ભગિનિ, અભિક્ખણં જેતવનં ગચ્છાહી''તિ. ''એવં, અય્યા''તિ ખો સુન્દરી પરિબ્બાજિકા તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં પટિસ્સુત્વા અભિક્ખણં જેતવનં અગમાસિ.

યદા તે અઞ્ઞિંસુ અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા – ''વોદિટ્ઠા ખો સુન્દરી પરિબ્બાજિકા બહુજનેન અભિક્ખણં જેતવનં ગચ્છતી''તિ [ગચ્છતીતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. અથ નં જીવિતા વોરોપેત્વા તત્થેવ જેતવનસ્સ પરિખાકૂપે નિક્ખિપિત્વા [નિખનિત્વા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] યેન રાજા પસેનદિ કોસલો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા રાજાનં પસેનદિં કોસલં એતદવોચું – ''યા સા, મહારાજ, સુન્દરી પરિબ્બાજિકા; સા નો ન દિસ્સતી''તિ. ''કત્થ પન તુમ્હે આસઙ્કથા''તિ ? ''જેતવને, મહારાજા''તિ. ''તેન હિ જેતવનં વિચિનથા''તિ.

અથ ખો તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા જેતવનં વિચિનિત્વા યથાનિક્ખિત્તં પરિખાકૂપા ઉદ્ધરિત્વા મઞ્ચકં આરોપેત્વા સાવત્થિં પવેસેત્વા રથિયાય રથિયં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં ઉપસઙ્કમિત્વા મનુસ્સે ઉજ્ઝાપેસું –

''પસ્સથાય્યા સમણાનં સક્યપુત્તિયાનં કમ્મં! અલજ્જિનો ઇમે સમણા સક્યપુત્તિયા દુસ્સીલા પાપધમ્મા મુસાવાદિનો અબ્રહ્મચારિનો. ઇમે હિ નામ ધમ્મચારિનો સમચારિનો બ્રહ્મચારિનો સચ્ચવાદિનો સીલવન્તો કલ્યાણધમ્મા પટિજાનિસ્સન્તિ! નત્થિ ઇમેસં સામઞ્ઞં, નત્થિ ઇમેસં બ્રહ્મઞ્ઞં. નટ્ઠં ઇમેસં સામઞ્ઞં, નટ્ઠં ઇમેસં બ્રહ્મઞ્ઞં. કુતો ઇમેસં સામઞ્ઞં, કુતો ઇમેસં બ્રહ્મઞ્ઞં? અપગતા ઇમે સામઞ્ઞા, અપગતા ઇમે બ્રહ્મઞ્ઞા. કથઞ્હિ નામ પુરિસો પુરિસકિચ્ચં કરિત્વા ઇત્થિં જીવિતા વોરોપેસ્સતી''તિ!

તેન ખો પન સમયેન સાવત્થિયં મનુસ્સા ભિક્ખૂ દિસ્વા અસબ્ભાહિ ફરુસાહિ વાચાહિ અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ રોસન્તિ વિહેસન્તિ –

''અલજ્જિનો ઇમે સમણા સક્યપુત્તિયા દુસ્સીલા પાપધમ્મા મુસાવાદિનો અબ્રહ્મચારિનો . ઇમે હિ નામ ધમ્મચારિનો સમચારિનો બ્રહ્મચારિનો સચ્ચવાદિનો સીલવન્તો કલ્યાણધમ્મા પટિજાનિસ્સન્તિ! નત્થિ ઇમેસં સામઞ્ઞં, નત્થિ ઇમેસં બ્રહ્મઞ્ઞં. નટ્ઠં ઇમેસં સામઞ્ઞં, નટ્ઠં ઇમેસં બ્રહ્મઞ્ઞં. કુતો ઇમેસં સામઞ્ઞં, કુતો ઇમેસં બ્રહ્મઞ્ઞં? અપગતા ઇમે સામઞ્ઞા, અપગતા ઇમે બ્રહ્મઞ્ઞા. કથઞ્હિ નામ પુરિસો પુરિસકિચ્ચં કરિત્વા ઇત્થિં જીવિતા વોરોપેસ્સતી''તિ!

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિંસુ. સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું –

''એતરહિ, ભન્તે, સાવત્થિયં મનુસ્સા ભિક્ખૂ દિસ્વા અસબ્ભાહિ ફરુસાહિ વાચાહિ અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ રોસન્તિ વિહેસન્તિ – 'અલજ્જિનો ઇમે સમણા સક્યપુત્તિયા દુસ્સીલા પાપધમ્મા મુસાવાદિનો અબ્રહ્મચારિનો. ઇમે હિ નામ ધમ્મચારિનો સમચારિનો બ્રહ્મચારિનો સચ્ચવાદિનો સીલવન્તો કલ્યાણધમ્મા પટિજાનિસ્સન્તિ. નત્થિ ઇમેસં સામઞ્ઞં, નત્થિ ઇમેસં બ્રહ્મઞ્ઞં. નટ્ઠં ઇમેસં સામઞ્ઞં, નટ્ઠં ઇમેસં બ્રહ્મઞ્ઞં. કુતો ઇમેસં સામઞ્ઞં, કુતો ઇમેસં બ્રહ્મઞ્ઞં? અપગતા ઇમે સામઞ્ઞા, અપગતા ઇમે બ્રહ્મઞ્ઞા. કથઞ્હિ નામ પુરિસો પુરિસકિચ્ચં કરિત્વા ઇત્થિં જીવિતા વોરોપેસ્સતી'''તિ!

‘‘નેસો, ભિક્ખવે, સદ્દો ચિરં ભવિસ્સતિ સત્તાહમેવ ભવિસ્સતિ. સત્તાહસ્સ અચ્ચયેન અન્તરધાયિસ્સતિ. તેન હિ, ભિક્ખવે, યે મનુસ્સા ભિક્ખૂ દિસ્વા અસબ્ભાહિ ફરુસાહિ વાચાહિ અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ રોસન્તિ વિહેસન્તિ, તે તુમ્હે ઇમાય ગાથાય પટિચોદેથ –

‘‘‘અભૂતવાદી નિરયં ઉપેતિ,
યો વાપિ [યો ચાપિ (સી॰ પી॰ ક॰)] કત્વા ન કરોમિ ચાહ;
ઉભોપિ તે પેચ્ચ સમા ભવન્તિ,
નિહીનકમ્મા મનુજા પરત્થા’’’તિ.

અથ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો સન્તિકે ઇમં ગાથં પરિયાપુણિત્વા યે મનુસ્સા ભિક્ખૂ દિસ્વા અસબ્ભાહિ ફરુસાહિ વાચાહિ અક્કોસન્તિ પરિભાસન્તિ રોસન્તિ વિહેસન્તિ તે ઇમાય ગાથાય પટિચોદેન્તિ –

‘‘અભૂતવાદી નિરયં ઉપેતિ,
યો વાપિ કત્વા ન કરોમિચાહ;
ઉભોપિ તે પેચ્ચ સમા ભવન્તિ,
નિહીનકમ્મા મનુજા પરત્થા’’તિ.

મનુસ્સાનં એતદહોસિ – ‘‘અકારકા ઇમે સમણા સક્યપુત્તિયા. નયિમેહિ કતં. સપન્તિમે સમણા સક્યપુત્તિયા’’તિ. નેવ સો સદ્દો ચિરં અહોસિ. સત્તાહમેવ અહોસિ. સત્તાહસ્સ અચ્ચયેન અન્તરધાયિ.

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો એતદવોચું –

‘‘અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવ સુભાસિતં ચિદં ભન્તે ભગવતા – ‘નેસો, ભિક્ખવે, સદ્દો ચિરં ભવિસ્સતિ. સત્તાહમેવ ભવિસ્સતિ. સત્તાહસ્સ અચ્ચયેન અન્તરધાયિસ્સતી’તિ. અન્તરહિતો સો, ભન્તે, સદ્દો’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘તુદન્તિ વાચાય જના અસઞ્ઞતા,
સરેહિ સઙ્ગામગતંવ કુઞ્જરં;
સુત્વાન વાક્યં ફરુસં ઉદીરિતં,
અધિવાસયે ભિક્ખુ અદુટ્ઠચિત્તો’’તિ. અટ્ઠમં;

૯. ઉપસેનસુત્તં

૩૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો આયસ્મતો ઉપસેનસ્સ વઙ્ગન્તપુત્તસ્સ રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ‘‘લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે, સત્થા ચ મે ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો; સ્વાક્ખાતે ચમ્હિ ધમ્મવિનયે અગારસ્મા અનગારિયં

પબ્બજિતો; સબ્રહ્મચારિનો ચ મે સીલવન્તો કલ્યાણધમ્મા; સીલેસુ ચમ્હિ પરિપૂરકારી; સુસમાહિતો ચમ્હિ એકગ્ગચિત્તો; અરહા ચમ્હિ ખીણાસવો; મહિદ્ધિકો ચમ્હિ મહાનુભાવો. ભદ્દકં મે જીવિતં, ભદ્દકં મરણ''ન્તિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મતો ઉપસેનસ્સ વઙ્ગન્તપુત્તસ્સ ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''યં જીવિતં ન તપતિ, મરણન્તે ન સોચતિ;
સ વે દિટ્ઠપદો ધીરો, સોકમજ્ઝે ન સોચતિ.

''ઉચ્છિન્નભવતણ્હસ્સ , સન્તચિત્તસ્સ ભિક્ખુનો;
વિક્ખીણો જાતિસંસારો, નત્થિ તસ્સ પુનબ્ભવો''તિ. નવમં;

૧૦. સારિપુત્તઉપસમસુત્તં

૪૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય અત્તનો ઉપસમં પચ્ચવેક્ખમાનો.

અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં અવિદૂરે નિસિન્નં પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય અત્તનો ઉપસમં પચ્ચવેક્ખમાનં.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''ઉપસન્તસન્તચિત્તસ્સ, નેત્તિચ્છિન્નસ્સ ભિક્ખુનો;
વિક્ખીણો જાતિસંસારો, મુત્તો સો મારબન્ધના''તિ. દસમં;

મેઘિયવગ્ગો ચતુત્થો નિટ્ઠિતો.

તસ્સુદ્દાનં –

મેઘિયો ઉદ્ધતા ગોપાલો, યક્ખો [જુણ્હા (સી॰ સ્યા॰ પી॰), જુણ્હં (ક॰)] નાગેન પઞ્ચમં;
પિણ્ડોલો સારિપુત્તો ચ, સુન્દરી ભવતિ અટ્ઠમં;
ઉપસેનો વઙ્ગન્તપુત્તો, સારિપુત્તો ચ તે દસાતિ.

૫. સોણવગ્ગો [મહાવગ્ગ (અટ્ઠકથાય સમેતિ)]

૧. પિયતરસુત્તં

૪૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન રાજા પસેનદિ કોસલો મલ્લિકાય દેવિયા સદ્ધિં ઉપરિપાસાદવરગતો હોતિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો મલ્લિકં દેવિં એતદવોચ – ‘‘અત્થિ નુ ખો તે, મલ્લિકે, કોચઞ્ઞો અત્તના પિયતરો’’તિ?

‘‘નત્થિ ખો મે, મહારાજ, કોચઞ્ઞો અત્તના પિયતરો. તુય્હં પન, મહારાજ, અત્થઞ્ઞો કોચિ અત્તના પિયતરો’’તિ? ‘‘મય્હમ્પિ ખો, મલ્લિકે, નત્થઞ્ઞો કોચિ અત્તના પિયતરો’’તિ.

અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો પાસાદા ઓરોહિત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘ઇધાહં, ભન્તે, મલ્લિકાય દેવિયા સદ્ધિં ઉપરિપાસાદવરગતો મલ્લિકં દેવિં એતદવોચં – ‘અત્થિ નુ ખો તે, મલ્લિકે, કોચઞ્ઞો અત્તના પિયતરો’તિ? એવં વુત્તે, મલ્લિકા દેવી મં એતદવોચ – ‘નત્થિ ખો મે, મહારાજ, કોચઞ્ઞો અત્તના પિયતરો. તુય્હં પન, મહારાજ, અત્થઞ્ઞો કોચિ અત્તના પિયતરો’તિ? એવં વુત્તે, અહં, ભન્તે, મલ્લિકં દેવિં એતદવોચં – ‘મય્હમ્પિ ખો, મલ્લિકે, નત્થઞ્ઞો કોચિ અત્તના પિયતરો’’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘સબ્બા દિસા અનુપરિગમ્મ ચેતસા,
નેવજ્ઝગા પિયતરમત્તના ક્વચિ;
એવં પિયો પુથુ અત્તા પરેસં,
તસ્મા ન હિંસે પરમત્તકામો’’તિ. પઠમં;

૨. અપ્પાયુકસુત્તં

૪૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના [પટિસલ્લાણા (સી॰)] વુટ્ઠિતો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવ અપ્પાયુકા હિ, ભન્તે, ભગવતો માતા અહોસિ, સત્તાહજાતે ભગવતિ ભગવતો માતા કાલમકાસિ, તુસિતં કાયં ઉપપજ્જી’’તિ.

‘‘એવમેતં, આનન્દ [એવમેતં આનન્દ એવમેતં આનન્દ (સ્યા॰)], અપ્પાયુકા હિ, આનન્દ, બોધિસત્તમાતરો હોન્તિ. સત્તાહજાતેસુ બોધિસત્તેસુ બોધિસત્તમાતરો કાલં કરોન્તિ, તુસિતં કાયં ઉપપજ્જન્તી’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘યે કેચિ ભૂતા ભવિસ્સન્તિ યે વાપિ,
સબ્બે ગમિસ્સન્તિ પહાય દેહં;
તં સબ્બજાનિં કુસલો વિદિત્વા,
આતાપિયો બ્રહ્મચરિયં ચરેય્યા’’તિ. દુતિયં;

૩. સુપ્પબુદ્ધકુટ્ઠિસુત્તં

૪૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન રાજગહે સુપ્પબુદ્ધો નામ કુટ્ઠી અહોસિ – મનુસ્સદલિદ્દો, મનુસ્સકપણો , મનુસ્સવરાકો. તેન ખો પન સમયેન ભગવા મહતિયા પરિસાય પરિવુતો ધમ્મં દેસેન્તો નિસિન્નો હોતિ.

અદ્દસા ખો સુપ્પબુદ્ધો કુટ્ઠી તં મહાજનકાયં દૂરતોવ સન્નિપતિતં. દિસ્વાનસ્સ એતદહોસિ – ‘‘નિસ્સંસયં ખો એત્થ કિઞ્ચિ ખાદનીયં વા ભોજનીયં વા ભાજીયતિ [ભાજીયિસ્સતિ (સી॰)]. યંનૂનાહં યેન સો મહાજનકાયો તેનુપસઙ્કમેય્યં. અપ્પેવ નામેત્થ કિઞ્ચિ ખાદનીયં વા ભોજનીયં વા લભેય્ય’’ન્તિ.

અથ ખો સુપ્પબુદ્ધો કુટ્ઠી યેન સો મહાજનકાયો તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો સુપ્પબુદ્ધો કુટ્ઠી ભગવન્તં મહતિયા પરિસાય પરિવુતં ધમ્મં દેસેન્તં નિસિન્નં. દિસ્વાનસ્સ એતદહોસિ – ‘‘ન ખો એત્થ કિઞ્ચિ ખાદનીયં વા ભોજનીયં વા ભાજીયતિ. સમણો અયં ગોતમો પરિસતિ ધમ્મં દેસેતિ. યંનૂનાહમ્પિ ધમ્મં સુણેય્ય’’ન્તિ. તત્થેવ એકમન્તં નિસીદિ – ‘‘અહમ્પિ ધમ્મં સોસ્સામી’’તિ.

અથ ખો ભગવા સબ્બાવન્તં પરિસં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ મનસાકાસિ ‘‘કો નુ ખો ઇધ ભબ્બો ધમ્મં વિઞ્ઞાતુ’’ન્તિ? અદ્દસા ખો ભગવા સુપ્પબુદ્ધં કુટ્ઠિં તસ્સં પરિસાયં નિસિન્નં. દિસ્વાનસ્સ એતદહોસિ – ‘‘અયં ખો ઇધ ભબ્બો ધમ્મં વિઞ્ઞાતુ’’ન્તિ. સુપ્પબુદ્ધં કુટ્ઠિં આરબ્ભ આનુપુબ્બિં કથં [આનુપુબ્બિકથં (સી॰), અનુપુબ્બિકથં (સ્યા॰ પી॰ ક॰)] કથેસિ, સેય્યથિદં – દાનકથં સીલકથં સગ્ગકથં; કામાનં આદીનવં ઓકારં સઙ્કિલેસં; નેક્ખમ્મે [નેક્ખમ્મે ચ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] આનિસંસં પકાસેસિ. યદા ભગવા અઞ્ઞાસિ સુપ્પબુદ્ધં કુટ્ઠિં કલ્લચિત્તં મુદુચિત્તં વિનીવરણચિત્તં ઉદગ્ગચિત્તં પસન્નચિત્તં, અથ યા બુદ્ધાનં સામુક્કંસિકા ધમ્મદેસના તં પકાસેસિ – દુક્ખં, સમુદયં, નિરોધં, મગ્ગં. સેય્યથાપિ નામ સુદ્ધં વત્થં અપગતકાળકં સમ્મદેવ રજનં પટિગ્ગણ્હેય્ય, એવમેવ સુપ્પબુદ્ધસ્સ કુટ્ઠિસ્સ તસ્મિંયેવ આસને વિરજં વીતમલં ધમ્મચક્ખું ઉદપાદિ – ‘‘યં કિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં સબ્બં તં નિરોધધમ્મ’’ન્તિ.

અથ ખો સુપ્પબુદ્ધો કુટ્ઠી દિટ્ઠધમ્મો પત્તધમ્મો વિદિતધમ્મો પરિયોગાળ્હધમ્મો તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિગતકથંકથો વેસારજ્જપ્પત્તો અપરપ્પચ્ચયો સત્થુ સાસને ઉટ્ઠાયાસના યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સુપ્પબુદ્ધો કુટ્ઠી ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘અભિક્કન્તં , ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે! સેય્યથાપિ, ભન્તે, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ; એવમેવં ભગવતા અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ.

અથ ખો સુપ્પબુદ્ધો કુટ્ઠી ભગવતા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતો સમાદપિતો સમુત્તેજિતો સમ્પહંસિતો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો અચિરપક્કન્તં સુપ્પબુદ્ધં કુટ્ઠિં ગાવી તરુણવચ્છા અધિપતિત્વા જીવિતા વોરોપેસિ.

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''યો સો, ભન્તે, સુપ્પબુદ્ધો નામ કુટ્ઠી ભગવતા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતો સમાદપિતો સમુત્તેજિતો સમ્પહંસિતો, સો કાલઙ્કતો. તસ્સ કા ગતિ, કો અભિસમ્પરાયો''તિ?

''પણ્ડિતો, ભિક્ખવે, સુપ્પબુદ્ધો કુટ્ઠી; પચ્ચપાદિ ધમ્મસ્સાનુધમ્મં; ન ચ મં ધમ્માધિકરણં વિહેસેસિ. સુપ્પબુદ્ધો, ભિક્ખવે, કુટ્ઠી તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો''તિ.

એવં વુત્તે, અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન સુપ્પબુદ્ધો કુટ્ઠી અહોસિ – મનુસ્સદલિદ્દો, મનુસ્સકપણો, મનુસ્સવરાકો''તિ?

''ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, સુપ્પબુદ્ધો કુટ્ઠી ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે સેટ્ઠિપુત્તો અહોસિ. સો ઉય્યાનભૂમિં નિય્યન્તો અદ્દસ તગરસિખિં [તગ્ગરસિખિં (ક॰)] પચ્ચેકબુદ્ધં નગરં પિણ્ડાય પવિસન્તં. દિસ્વાનસ્સ એતદહોસિ – 'ક્વાયં કુટ્ઠી કુટ્ઠિચીવરેન વિચરતી'તિ? નિટ્ઠુભિત્વા અપસબ્યતો [અપબ્યામતો (સ્યા॰ સં॰ નિ॰ ૧.૨૫૫)] કરિત્વા પક્કામિ. સો તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકેન બહૂનિ વસ્સસતાનિ બહૂનિ વસ્સસહસ્સાનિ બહૂનિ વસ્સસતસહસ્સાનિ નિરયે પચ્ચિત્થ. તસ્સેવ કમ્મસ્સ વિપાકાવસેસેન ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે કુટ્ઠી અહોસિ મનુસ્સદલિદ્દો, મનુસ્સકપણો, મનુસ્સવરાકો. સો તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ સદ્ધં સમાદિયિ સીલં સમાદિયિ સુતં સમાદિયિ ચાગં સમાદિયિ પઞ્ઞં સમાદિયિ. સો તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં આગમ્મ સદ્ધં સમાદિયિત્વા સીલં સમાદિયિત્વા સુતં સમાદિયિત્વા ચાગં સમાદિયિત્વા પઞ્ઞં સમાદિયિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્નો દેવાનં તાવતિંસાનં સહબ્યતં. સો તત્થ અઞ્ઞે દેવે અતિરોચતિ વણ્ણેન ચેવ યસસા ચા''તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''ચક્ખુમા વિસમાનીવ, વિજ્જમાને પરક્કમે;
પણ્ડિતો જીવલોકસ્મિં, પાપાનિ પરિવજ્જયે''તિ. તતિયં;

૪. કુમારકસુત્તં

૪૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા કુમારકા અન્તરા ચ સાવત્થિં અન્તરા ચ જેતવનં મચ્છકે બાધેન્તિ.

અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિ. અદ્દસા ખો ભગવા તે સમ્બહુલે કુમારકે અન્તરા ચ સાવત્થિં અન્તરા ચ જેતવનં મચ્છકે બાધેન્તે. દિસ્વાન યેન તે કુમારકા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તે કુમારકે એતદવોચ – ''ભાયથ વો, તુમ્હે કુમારકા, દુક્ખસ્સ, અપ્પિયં વો દુક્ખ''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે, ભાયામ મયં, ભન્તે, દુક્ખસ્સ , અપ્પિયં નો દુક્ખ''ન્તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘સચે ભાયથ દુક્ખસ્સ, સચે વો દુક્ખમપ્પિયં;
માકત્થ પાપકં કમ્મં, આવિ વા યદિ વા રહો.

‘‘સચે ચ પાપકં કમ્મં, કરિસ્સથ કરોથ વા;
ન વો દુક્ખા પમુત્યત્થિ, ઉપેચ્ચપિ [ઉપચ્ચપિ (ક॰), ઉપ્પચ્ચપિ (?), ઉપ્પતિત્વાપિ ઇતિ અત્થો]
પલાયત’’ન્તિ. ચતુત્થં;

૫. ઉપોસથસુત્તં

૪૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ પુબ્બારામે મિગારમાતુપાસાદે. તેન ખો પન સમયેન ભગવા તદહુપોસથે ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો નિસિન્નો હોતિ.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો અભિક્કન્તાય રત્તિયા, નિક્ખન્તે પઠમે યામે, ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં [ચીવરં (સબ્બત્થ)] કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તા, ભન્તે, રત્તિ; નિક્ખન્તો પઠમો યામો; ચિરનિસિન્નો ભિક્ખુસઙ્ઘો; ઉદ્દિસતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખૂનં પાતિમોક્ખ’’ન્તિ. એવં વુત્તે, ભગવા તુણ્હી અહોસિ.

દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો અભિક્કન્તાય રત્તિયા, નિક્ખન્તે મજ્ઝિમે યામે, ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તા, ભન્તે, રત્તિ; નિક્ખન્તો મજ્ઝિમો યામો; ચિરનિસિન્નો ભિક્ખુસઙ્ઘો; ઉદ્દિસતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખૂનં પાતિમોક્ખ’’ન્તિ. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા તુણ્હી અહોસિ.

તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો અભિક્કન્તાય રત્તિયા, નિક્ખન્તે પચ્છિમે યામે, ઉદ્ધસ્તે અરુણે, નન્દિમુખિયા રત્તિયા ઉટ્ઠાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તા, ભન્તે, રત્તિ; નિક્ખન્તો પચ્છિમો યામો; ઉદ્ધસ્તો અરુણો; નન્દિમુખી રત્તિ; ચિરનિસિન્નો ભિક્ખુસઙ્ઘો; ઉદ્દિસતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખૂનં પાતિમોક્ખ’’ન્તિ. ‘‘અપરિસુદ્ધા, આનન્દ, પરિસા’’તિ.

અથ ખો આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ એતદહોસિ – ‘‘કં નુ ખો ભગવા પુગ્ગલં સન્ધાય એવમાહ – ‘અપરિસુદ્ધા, આનન્દ, પરિસા’તિ? અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો સબ્બાવન્તં ભિક્ખુસઙ્ઘં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ મનસાકાસિ. અદ્દસા ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તં પુગ્ગલં દુસ્સીલં પાપધમ્મં અસુચિં સઙ્કસ્સરસમાચારં પટિચ્છન્નકમ્મન્તં અસમણં સમણપટિઞ્ઞં અબ્રહ્મચારિં બ્રહ્મચારિપટિઞ્ઞં અન્તોપૂતિં અવસ્સુતં કસમ્બુજાતં મજ્ઝે ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ નિસિન્નં. દિસ્વાન ઉટ્ઠાયાસના યેન સો પુગ્ગલો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં પુગ્ગલં એતદવોચ – ‘‘ઉટ્ઠેહિ, આવુસો, દિટ્ઠોસિ ભગવતા; નત્થિ તે ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં સંવાસો’’તિ. એવં વુત્તે [અથ ખો (સબ્બત્થ), ચૂળવ॰ ૩૮૩; અ॰ નિ॰ ૮.૨૦ પસ્સિતબ્બં], સો પુગ્ગલો તુણ્હી અહોસિ.

દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તં પુગ્ગલં એતદવોચ – ‘‘ઉટ્ઠેહિ, આવુસો, દિટ્ઠોસિ ભગવતા; નત્થિ તે ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં સંવાસો’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો…પે॰… તતિયમ્પિ ખો સો પુગ્ગલો તુણ્હી અહોસિ.

અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તં પુગ્ગલં બાહાયં ગહેત્વા બહિદ્વારકોટ્ઠકા નિક્ખામેત્વા સૂચિઘટિકં દત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''નિક્ખામિતો, ભન્તે, સો પુગ્ગલો મયા. પરિસુદ્ધા પરિસા. ઉદ્દિસતુ, ભન્તે, ભગવા ભિક્ખૂનં પાતિમોક્ખ''ન્તિ. ''અચ્છરિયં, મોગ્ગલ્લાન, અબ્ભુતં, મોગ્ગલ્લાન! યાવ બાહાગહણાપિ નામ સો મોઘપુરિસો આગમેસ્સતી''તિ!

અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ન દાનાહં, ભિક્ખવે, ઇતો પરં [ન દાનાહં ભિક્ખવે અજ્જતગ્ગે (અ॰ નિ॰ ૮.૨૦)] ઉપોસથં કરિસ્સામિ, પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિસ્સામિ. તુમ્હેવ દાનિ, ભિક્ખવે, ઇતો પરં ઉપોસથં કરેય્યાથ, પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસેય્યાથ. અટ્ઠાનમેતં, ભિક્ખવે, અનવકાસો યં તથાગતો અપરિસુદ્ધાય પરિસાય ઉપોસથં કરેય્ય, પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસેય્ય.

''અટ્ઠિમે, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દે અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા, યે દિસ્વા દિસ્વા અસુરા મહાસમુદ્દે અભિરમન્તિ. કતમે અટ્ઠ?

''મહાસમુદ્દો, ભિક્ખવે, અનુપુબ્બનિન્નો અનુપુબ્બપોણો અનુપુબ્બપબ્ભારો, ન આયતકેનેવ પપાતો. યમ્પિ [યં (સી॰ સ્યા॰ ક॰)], ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો અનુપુબ્બનિન્નો અનુપુબ્બપોણો અનુપુબ્બપબ્ભારો ન આયતકેનેવ પપાતો; અયં, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દે પઠમો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા અસુરા મહાસમુદ્દે અભિરમન્તિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો ઠિતધમ્મો વેલં નાતિવત્તતિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો ઠિતધમ્મો વેલં નાતિવત્તતિ; અયં, ભિક્ખવે [અયમ્પિ (સબ્બત્થ)], મહાસમુદ્દે દુતિયો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા અસુરા મહાસમુદ્દે અભિરમન્તિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો ન મતેન કુણપેન સંવસતિ. યં હોતિ મહાસમુદ્દે મતં કુણપં તં ખિપ્પમેવ [ખિપ્પઞ્ઞેવ (સી॰), ખિપ્પંયેવ (ક॰)] તીરં વાહેતિ, થલં ઉસ્સારેતિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો ન મતેન કુણપેન સંવસતિ, યં હોતિ મહાસમુદ્દે મતં કુણપં તં ખિપ્પમેવ તીરં વાહેતિ થલં ઉસ્સારેતિ; અયં, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દે તતિયો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા અસુરા મહાસમુદ્દે અભિરમન્તિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, યા કાચિ મહાનદિયો, સેય્યથિદં – ગઙ્ગા યમુના અચિરવતી સરભૂ મહી, તા મહાસમુદ્દં પત્વા [પત્તા (સ્યા॰ પી॰ ક॰)] જહન્તિ પુરિમાનિ નામગોત્તાનિ; 'મહાસમુદ્દો'ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છન્તિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, યા કાચિ મહાનદિયો, સેય્યથિદં – ગઙ્ગા યમુના અચિરવતી સરભૂ મહી તા મહાસમુદ્દં પત્વા જહન્તિ પુરિમાનિ નામગોત્તાનિ, 'મહાસમુદ્દો'ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છન્તિ; અયં, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દે ચતુત્થો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા અસુરા મહાસમુદ્દે અભિરમન્તિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, યા ચ લોકે સવન્તિયો મહાસમુદ્દં અપ્પેન્તિ, યા ચ અન્તલિક્ખા ધારા પપતન્તિ, ન તેન મહાસમુદ્દસ્સ ઊનત્તં વા પૂરત્તં વા પઞ્ઞાયતિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે , યા ચ લોકે સવન્તિયો મહાસમુદ્દં અપ્પેન્તિ, યા ચ અન્તલિક્ખા ધારા પપતન્તિ, ન તેન મહાસમ્મુદ્દસ્સ ઊનત્તં વા પૂરત્તં વા પઞ્ઞાયતિ; અયં, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દે પઞ્ચમો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા અસુરા મહાસમુદ્દે અભિરમન્તિ.

“પુન ચપરં, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો એકરસો લોણરસો. યમ્પિ, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો એકરસો લોણરસો; અયં, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દે છટ્ઠો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા અસુરા મહાસમુદ્દે અભિરમન્તિ.

“પુન ચપરં, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો બહુરતનો અનેકરતનો. તત્રિમાનિ રતનાનિ, સેય્યથિદં – મુત્તા મણિ વેળુરિયો સઙ્ખો સિલા પવાળં રજતં જાતરૂપં લોહિતઙ્ગો મસારગલ્લં. યમ્પિ, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો બહુરતનો અનેકરતનો, તત્રિમાનિ રતનાનિ, સેય્યથિદં – મુત્તા મણિ વેળુરિયો સઙ્ખો સિલા પવાળં રજતં જાતરૂપં લોહિતઙ્ગો [લોહિતઙ્કો (સી॰ પી॰), લોહિતકો (?)] મસારગલ્લં; અયં, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દે સત્તમો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા અસુરા મહાસમુદ્દે અભિરમન્તિ.

“પુન ચપરં, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો મહતં ભૂતાનં આવાસો. તત્રિમે ભૂતા – તિમિ તિમિઙ્ગલો તિમિતિમિઙ્ગલો [તિમિ તિમિઙ્ગલો તિમિરપિઙ્ગલો (સી॰ પી॰, અ॰ નિ॰ ૮.૧૯)] અસુરા નાગા ગન્ધબ્બા. સન્તિ મહાસમુદ્દે યોજનસતિકાપિ અત્તભાવા, દ્વિયોજનસતિકાપિ અત્તભાવા, તિયોજનસતિકાપિ અત્તભાવા, ચતુયોજનસતિકાપિ અત્તભાવા, પઞ્ચયોજનસતિકાપિ અત્તભાવા. યમ્પિ, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો મહતં ભૂતાનં આવાસો, તત્રિમે ભૂતા – તિમિ તિમિઙ્ગલો તિમિતિમિઙ્ગલો અસુરા નાગા ગન્ધબ્બા, સન્તિ મહાસમુદ્દે યોજનસતિકાપિ અત્તભાવા દ્વિયોજનસતિકાપિ અત્તભાવા...પે॰... પઞ્ચયોજનસતિકાપિ અત્તભાવા; અયં, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દે અટ્ઠમો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા અસુરા મહાસમુદ્દે અભિરમન્તિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, અટ્ઠ મહાસમુદ્દે અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા યે દિસ્વા દિસ્વા અસુરા મહાસમુદ્દે અભિરમન્તિ.

“એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અટ્ઠ અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા, યે દિસ્વા દિસ્વા ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અભિરમન્તિ. કતમે અટ્ઠ?

“સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો અનુપુબ્બનિન્નો અનુપુબ્બપોણો અનુપુબ્બપબ્ભારો, ન આયતકેનેવ પપાતો; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અનુપુબ્બસિક્ખા અનુપુબ્બકિરિયા અનુપુબ્બપટિપદા, ન આયતકેનેવ અઞ્ઞાપટિવેધો. યમ્પિ, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અનુપુબ્બસિક્ખા અનુપુબ્બકિરિયા અનુપુબ્બપટિપદા, ન આયતકેનેવ અઞ્ઞાપટિવેધો; અયં, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે પઠમો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અભિરમન્તિ.

“સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો ઠિતધમ્મો વેલં નાતિવત્તતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યં મયા સાવકાનં સિક્ખાપદં પઞ્ઞત્તં તં મમ સાવકા જીવિતહેતુપિ નાતિક્કમન્તિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, મયા સાવકાનં સિક્ખાપદં પઞ્ઞત્તં તં મમ સાવકા જીવિતહેતુપિ નાતિક્કમન્તિ; અયં, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે દુતિયો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અભિરમન્તિ.

“સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો ન મતેન કુણપેન સંવસતિ; યં હોતિ મહાસમુદ્દે મતં કુણપં તં ખિપ્પમેવ તીરં વાહેતિ, થલં ઉસ્સારેતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યો સો પુગ્ગલો દુસ્સીલો પાપધમ્મો અસુચિ સઙ્કસ્સરસમાચારો પટિચ્છન્નકમ્મન્તો અસ્સમણો સમણપટિઞ્ઞો અબ્રહ્મચારી બ્રહ્મચારિપટિઞ્ઞો અન્તોપૂતિ અવસ્સુતો કસમ્બુજાતો, ન તેન સઙ્ઘો સંવસતિ; અથ ખો નં ખિપ્પમેવ સન્નિપતિત્વા ઉક્ખિપતિ. કિઞ્ચાપિ સો હોતિ મજ્ઝે ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ નિસિન્નો, અથ ખો સો આરકાવ સઙ્ઘમ્હા, સઙ્ઘો ચ તેન. યમ્પિ, ભિક્ખવે, યો સો પુગ્ગલો દુસ્સીલો પાપધમ્મો અસુચિ સઙ્કસ્સરસમાચારો પટિચ્છન્નકમ્મન્તો અસ્સમણો સમણપટિઞ્ઞો અબ્રહ્મચારી

બ્રહ્મચારિપટિઞ્ઞો અન્તોપૂતિ અવસ્સુતો કસમ્બુજાતો, ન તેન સઙ્ઘો સંવસતિ; ખિપ્પમેવ નં સન્નિપતિત્વા ઉક્ખિપતિ. કિઞ્ચાપિ સો હોતિ મજ્ઝે ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ નિસિન્નો, અથ ખો સો આરકાવ સઙ્ઘમ્હા, સઙ્ઘો ચ તેન; અયં, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે તતિયો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અભિરમન્તિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યા કાચિ મહાનદિયો, સેય્યથિદં – ગઙ્ગા યમુના અચિરવતી સરભૂ મહી તા મહાસમુદ્દં પત્વા જહન્તિ પુરિમાનિ નામગોત્તાનિ, ‘મહાસમુદ્દો’ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છન્તિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો વણ્ણા – ખત્તિયા, બ્રાહ્મણા, વેસ્સા, સુદ્દા તે તથાગતપ્પવેદિતે ધમ્મવિનયે અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિત્વા [પબ્બજિતા (ક॰ સી॰)] જહન્તિ પુરિમાનિ નામગોત્તાનિ, ‘સમણા સક્યપુત્તિયા’ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છન્તિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, ચત્તારો વણ્ણા – ખત્તિયા, બ્રાહ્મણા, વેસ્સા, સુદ્દા તે તથાગતપ્પવેદિતે ધમ્મવિનયે અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિત્વા જહન્તિ પુરિમાનિ નામગોત્તાનિ , ‘સમણા સક્યપુત્તિયા’ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છન્તિ; અયં, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ચતુત્થો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અભિરમન્તિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યા ચ લોકે સવન્તિયો મહાસમુદ્દં અપ્પેન્તિ, યા ચ અન્તલિક્ખા ધારા પપતન્તિ, ન તેન મહાસમુદ્દસ્સ ઊનત્તં વા પૂરત્તં વા પઞ્ઞાયતિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, બહૂ ચેપિ ભિક્ખૂ અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બાયન્તિ, ન તેન નિબ્બાનધાતુયા ઊનત્તં વા પૂરત્તં વા પઞ્ઞાયતિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, બહૂ ચેપિ ભિક્ખૂ અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બાયન્તિ, ન તેન નિબ્બાનધાતુયા ઊનત્તં વા પૂરત્તં વા પઞ્ઞાયતિ; અયં, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે પઞ્ચમો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અભિરમન્તિ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો એકરસો લોણરસો; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અયં ધમ્મવિનયો એકરસો વિમુત્તિરસો. યમ્પિ, ભિક્ખવે, અયં ધમ્મવિનયો એકરસો વિમુત્તિરસો; અયં , ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે છટ્ઠો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અભિરમન્તિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો બહુરતનો અનેકરતનો, તત્રિમાનિ રતનાનિ, સેય્યથિદં – મુત્તા મણિ વેળુરિયો સઙ્ખો સિલા પવાળં રજતં જાતરૂપં લોહિતઙ્ગો મસારગલ્લં; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અયં ધમ્મવિનયો બહુરતનો અનેકરતનો; તત્રિમાનિ રતનાનિ, સેય્યથિદં – ચત્તારો સતિપટ્ઠાના, ચત્તારો સમ્મપ્પધાના, ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા, પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ, પઞ્ચ બલાનિ, સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. યમ્પિ, ભિક્ખવે, અયં ધમ્મવિનયો બહુરતનો અનેકરતનો, તત્રિમાનિ રતનાનિ, સેય્યથિદં – ચત્તારો સતિપટ્ઠાના, ચત્તારો સમ્મપ્પધાના, ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા, પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ, પઞ્ચ બલાનિ, સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો; અયં, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે સત્તમો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અભિરમન્તિ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દો મહતં ભૂતાનં આવાસો, તત્રિમે ભૂતા – તિમિ તિમિઙ્ગલો તિમિતિમિઙ્ગલો અસુરા નાગા ગન્ધબ્બા, સન્તિ મહાસમુદ્દે યોજનસતિકાપિ અત્તભાવા દ્વિયોજનસતિકાપિ અત્તભાવા તિયોજનસતિકાપિ અત્તભાવા ચતુયોજનસતિકાપિ અત્તભાવા પઞ્ચયોજનસતિકાપિ અત્તભાવા; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અયં ધમ્મવિનયો મહતં ભૂતાનં આવાસો; તત્રિમે ભૂતા – સોતાપન્નો, સોતાપત્તિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો, સકદાગામિ, સકદાગામિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો, અનાગામી, અનાગામીફલસચ્છિકિરિયાય

પટિપન્નો, અરહા, અરહત્તાય પટિપન્નો [અરહત્તફલસચ્છિકિરિયાય (સી॰)]. યમ્પિ, ભિક્ખવે, અયં ધમ્મવિનયો મહતં ભૂતાનં આવાસો, તત્રિમે ભૂતા – સોતાપન્નો, સોતાપત્તિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો, સકદાગામી, સકદાગામિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો, અનાગામી, અનાગામિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો, અરહા, અરહત્તાય પટિપન્નો; અયં, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અટ્ઠમો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો, યં દિસ્વા દિસ્વા ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અભિરમન્તિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અટ્ઠ અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા, યે દિસ્વા દિસ્વા ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અભિરમન્તી''તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''છન્નમતિવસ્સતિ, વિવટં નાતિવસ્સતિ;
તસ્મા છન્નં વિવરેથ, એવં તં નાતિવસ્સતી''તિ. પઞ્ચમં;

૬. સોણસુત્તં

૪૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા મહાકચ્ચાનો અવન્તીસુ વિહરતિ કુરરઘરે [કુરુરઘરે (સ્યા॰ મહાવ॰ ૨૫૭), કુલઘરે (ક॰)] પવત્તે પબ્બતે. તેન ખો પન સમયેન સોણો ઉપાસકો કુટિકણ્ણો આયસ્મતો મહાકચ્ચાનસ્સ ઉપટ્ઠાકો હોતિ.

અથ ખો સોણસ્સ ઉપાસકસ્સ કુટિકણ્ણસ્સ રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ''યથા યથા ખો અય્યો મહાકચ્ચાનો ધમ્મં દેસેતિ નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય''ન્તિ.

અથ ખો સોણો ઉપાસકો કુટિકણ્ણો યેનાયસ્મા મહાકચ્ચાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સોણો ઉપાસકો કુટિકણ્ણો આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતદવોચ –

''ઇધ મય્હં, ભન્તે, રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – 'યથા યથા ખો અય્યો મહાકચ્ચાનો ધમ્મં દેસેતિ નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય'ન્તિ. પબ્બાજેતુ મં, ભન્તે , અય્યો મહાકચ્ચાનો''તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા મહાકચ્ચાનો સોણં ઉપાસકં કુટિકણ્ણં એતદવોચ – ''દુક્કરં ખો, સોણ, યાવજીવં એકભત્તં એકસેય્યં બ્રહ્મચરિયં. ઇઙ્ઘ ત્વં, સોણ, તત્થેવ આગારિકભૂતો સમાનો બુદ્ધાનં સાસનં અનુયુઞ્જ કાલયુત્તં એકભત્તં એકસેય્યં બ્રહ્મચરિય''ન્તિ. અથ ખો સોણસ્સ ઉપાસકસ્સ કુટિકણ્ણસ્સ યો અહોસિ પબ્બજ્જાભિસઙ્ખારો સો પટિપસ્સમ્ભિ.

દુતિયમ્પિ ખો...પે॰... દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા મહાકચ્ચાનો સોણં ઉપાસકં કુટિકણ્ણં એતદવોચ – ''દુક્કરં ખો, સોણ, યાવજીવં એકભત્તં એકસેય્યં બ્રહ્મચરિયં. ઇઙ્ઘ ત્વં, સોણ, તત્થેવ આગારિકભૂતો સમાનો બુદ્ધાનં સાસનં

અનુયુઞ્જ કાલયુત્તં એકભત્તં એકસેય્યં બ્રહ્મચરિય''ન્તિ. દુતિયમ્પિ ખો સોણસ્સ ઉપાસકસ્સ કુટિકણ્ણસ્સ યો અહોસિ પબ્બજ્જાભિસઙ્ખારો સો પટિપસ્સમ્ભિ.

તતિયમ્પિ ખો સોણસ્સ ઉપાસકસ્સ કુટિકણ્ણસ્સ રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ''યથા યથા ખો અય્યો મહાકચ્ચાનો ધમ્મં દેસેતિ નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય''ન્તિ. તતિયમ્પિ ખો સોણો ઉપાસકો કુટિકણ્ણો યેનાયસ્મા મહાકચ્ચાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સોણો ઉપાસકો કુટિકણ્ણો આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતદવોચ –

''ઇધ મય્હં, ભન્તે, રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – 'યથા યથા ખો અય્યો મહાકચ્ચાનો ધમ્મં દેસેતિ નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું. યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય'ન્તિ. પબ્બાજેતુ મં, ભન્તે, અય્યો મહાકચ્ચાનો''તિ.

અથ ખો આયસ્મા મહાકચ્ચાનો સોણં ઉપાસકં કુટિકણ્ણં પબ્બાજેસિ. તેન ખો પન સમયેન અવન્તિદક્ખિણાપથો [અવન્તિ દક્ખિણપથો (સી॰)] અપ્પભિક્ખુકો હોતિ. અથ ખો આયસ્મા મહાકચ્ચાનો તિણ્ણં વસ્સાનં અચ્ચયેન કિચ્છેન કસિરેન તતો તતો દસવગ્ગં ભિક્ખુસઙ્ઘં સન્નિપાતેત્વા આયસ્મન્તં સોણં ઉપસમ્પાદેસિ.

અથ ખો આયસ્મતો સોણસ્સ વસ્સંવુટ્ઠસ્સ [વસ્સંવુત્થસ્સ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ''ન ખો મે સો ભગવા સમ્મુખા દિટ્ઠો, અપિ ચ સુતોયેવ મે સો ભગવા – 'ઈદિસો ચ ઈદિસો ચા'તિ. સચે મં ઉપજ્ઝાયો અનુજાનેય્ય, ગચ્છેય્યાહં તં ભગવન્તં દસ્સનાય અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધ''ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા સોણો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા મહાકચ્ચાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સોણો આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતદવોચ –

''ઇધ મય્હં, ભન્તે, રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – 'ન ખો મે સો ભગવા સમ્મુખા દિટ્ઠો, અપિ ચ સુતોયેવ મે સો ભગવા – ઈદિસો ચ ઈદિસો ચા'તિ. સચે મં ઉપજ્ઝાયો અનુજાનેય્ય, ગચ્છેય્યાહં તં ભગવન્તં દસ્સનાય અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધ''ન્તિ ( ) [(ગચ્છેય્યાહં ભન્તે તં ભગવન્તં દસ્સનાય અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં, સચે મં ઉપજ્ઝાયો અનુજાનાતીતિ (મહાવ॰ ૨૫૭)].

''સાધુ સાધુ, સોણ; ગચ્છ ત્વં, સોણ, તં ભગવન્તં દસ્સનાય અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં [સમાસમ્બુદ્ધન્તિ (સબ્બત્થ)]. દક્ખિસ્સસિ ત્વં, સોણ, તં ભગવન્તં પાસાદિકં પસાદનીયં સન્તિન્દ્રિયં સન્તમાનસં ઉત્તમદમથસમથમનુપ્પત્તં દન્તં ગુત્તં યતિન્દ્રિયં નાગં. દિસ્વાન મમ વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દાહિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં [ફાસુવિહારઞ્ચ (સી॰)] પુચ્છ – 'ઉપજ્ઝાયો મે, ભન્તે, આયસ્મા

મહાકચ્ચાનો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં [ફાસુવિહારઞ્ચ (સી॰)] પુચ્છતી'''તિ.

''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા સોણો આયસ્મતો મહાકચ્ચાનસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન સાવત્થિ તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન સાવત્થિ જેતવનં અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામો, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ, ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સોણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઉપજ્ઝાયો મે, ભન્તે, આયસ્મા મહાકચ્ચાનો ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતિ, અપ્પાબાધં અપ્પાતઙ્કં લહુટ્ઠાનં બલં ફાસુવિહારં [ફાસુવિહારઞ્ચ (સી॰)] પુચ્છતી''તિ.

''કચ્ચિ, ભિક્ખુ, ખમનીયં, કચ્ચિ યાપનીયં, કચ્ચિસિ અપ્પકિલમથેન અદ્ધાનં આગતો, ન ચ પિણ્ડકેન કિલન્તોસી''તિ? ''ખમનીયં ભગવા, યાપનીયં ભગવા, અપ્પકિલમથેન ચાહં, ભન્તે, અદ્ધાનં આગતો, ન પિણ્ડકેન કિલન્તોમ્હી''તિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ''ઇમસ્સાનન્દ, આગન્તુકસ્સ ભિક્ખુનો સેનાસનં પઞ્ઞાપેહી''તિ. અથ ખો આયસ્મતો આનન્દસ્સ એતદહોસિ – ''યસ્સ ખો મં ભગવા આણાપેતિ – 'ઇમસ્સાનન્દ, આગન્તુકસ્સ ભિક્ખુનો સેનાસનં પઞ્ઞાપેહી'તિ, ઇચ્છતિ ભગવા તેન ભિક્ખુના સદ્ધિં એકવિહારે વત્થું, ઇચ્છતિ ભગવા આયસ્મતા સોણેન સદ્ધિં એકવિહારે વત્થુ''ન્તિ. યસ્મિં વિહારે ભગવા વિહરતિ, તસ્મિં વિહારે આયસ્મતો સોણસ્સ સેનાસનં પઞ્ઞાપેસિ.

અથ ખો ભગવા બહુદેવ રત્તિં અબ્ભોકાસે નિસજ્જાય વીતિનામેત્વા પાદે પક્ખાલેત્વા વિહારં પાવિસિ. આયસ્માપિ ખો સોણો બહુદેવ રત્તિં અબ્ભોકાસે નિસજ્જાય વીતિનામેત્વા પાદે પક્ખાલેત્વા વિહારં પાવિસિ. અથ ખો ભગવા રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં પચ્ચુટ્ઠાય આયસ્મન્તં સોણં અજ્ઝેસિ – ''પટિભાતુ તં ભિક્ખુ ધમ્મો ભાસિતુ''ન્તિ.

''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા સોણો ભગવતો પટિસ્સુત્વા સોળસ અટ્ઠકવગ્ગિકાનિ સબ્બાનેવ સરેન અભણિ. અથ ખો ભગવા આયસ્મતો સોણસ્સ સરભઞ્ઞપરિયોસાને અબ્ભનુમોદિ – ''સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ, સુગ્ગહિતાનિ તે, ભિક્ખુ, સોળસ અટ્ઠકવગ્ગિકાનિ સુમનસિકતાનિ સૂપધારિતાનિ, કલ્યાણિયાસિ [કલ્યાણિયા ચ (ક॰), કલ્યાણિયા ચાસિ (?)] વાચાય સમન્નાગતો વિસ્સટ્ઠાય અનેલગળાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા. કતિ વસ્સોસિ ત્વં, ભિક્ખૂ''તિ? ''એકવસ્સો અહં ભગવા''તિ. ''કિસ્સ પન ત્વં , ભિક્ખુ, એવં ચિરં અકાસી''તિ? ''ચિરં દિટ્ઠો [ચિરદિટ્ઠો (સી॰)] મે, ભન્તે, કામેસુ આદીનવો; અપિ ચ સમ્બાધો ઘરાવાસો બહુકિચ્ચો બહુકરણીયો''તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''દિસ્વા આદીનવં લોકે, ઞત્વા ધમ્મં નિરૂપધિં;
અરિયો ન રમતી પાપે, પાપે ન રમતી સુચી''તિ. છટ્ઠં;

૭. કઙ્ખારેવતસુત્તં

૪૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા કઙ્ખારેવતો ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય અત્તનો કઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધિં પચ્ચવેક્ખમાનો.

અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં કઙ્ખારેવતં અવિદૂરે નિસિન્નં પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય અત્તનો કઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધિં પચ્ચવેક્ખમાનં.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

“યા કાચિ કઙ્ખા ઇધ વા હુરં વા,
સકવેદિયા વા પરવેદિયા વા;
યે ઝાયિનો તા પજહન્તિ સબ્બા,
આતાપિનો બ્રહ્મચરિયં ચરન્તા”તિ. સત્તમં;

૮. સઙ્ઘભેદસુત્તં

૪૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા આનન્દો તદહુપોસથે પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય પાવિસિ.

અદ્દસા ખો દેવદત્તો આયસ્મન્તં આનન્દં રાજગહે પિણ્ડાય ચરન્તં. દિસ્વાન યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – “અજ્જતગ્ગે દાનાહં, આવુસો આનન્દ, અઞ્ઞત્રેવ ભગવતા અઞ્ઞત્ર ભિક્ખુસઙ્ઘા ઉપોસથં કરિસ્સામિ સઙ્ઘકમ્માનિ ચા”તિ.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો રાજગહે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ –

“ઇધાહં, ભન્તે, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય પાવિસિં. અદ્દસા ખો મં, ભન્તે, દેવદત્તો રાજગહે પિણ્ડાય ચરન્તં. દિસ્વાન યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં એતદવોચ – ‘અજ્જતગ્ગે દાનાહં, આવુસો આનન્દ, અઞ્ઞત્રેવ ભગવતા અઞ્ઞત્ર ભિક્ખુસઙ્ઘા ઉપોસથં કરિસ્સામિ સઙ્ઘકમ્માનિ ચા’તિ. અજ્જ, ભન્તે, દેવદત્તો સઙ્ઘં ભિન્દિસ્સતિ, ઉપોસથઞ્ચ કરિસ્સતિ સઙ્ઘકમ્માનિ ચા”તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

“સુકરં સાધુના સાધુ, સાધુ પાપેન દુક્કરં [સુકરં સાધુના સાધું, સાધું પાપેન દુક્કરં (ક॰)];
પાપં પાપેન સુકરં, પાપમરિયેહિ દુક્કર”ન્તિ. અટ્ઠમં;

૯. સધાયમાનસુત્તં

૪૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરતિ મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા માણવકા ભગવતો અવિદૂરે સધાયમાનરૂપા [સદ્દાયમાનરૂપા (સ્યા॰ પી॰ અટ્ઠકથાયં પાઠન્તરં), પથાયમાનરૂપા (ક॰), વધાયમાનરૂપા (ક॰ સી॰, ક॰ અટ્ઠ॰), સદ્ધાયમાનરૂપા (?), સદ્ધધાતુયા સધુધાતુયા વા સિદ્ધમિદન્તિ વેદિતબ્બં] અતિક્કમન્તિ. અદ્દસા ખો ભગવા સમ્બહુલે માણવકે અવિદૂરે સધાયમાનરૂપે અતિક્કન્તે.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

“પરિમુટ્ઠા પણ્ડિતાભાસા, વાચાગોચરભાણિનો;
યાવિચ્છન્તિ મુખાયામં, યેન નીતા ન તં વિદૂ”તિ. નવમં;

૧૦. ચૂળપન્થકસુત્તં

૫૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ચૂળપન્થકો [ચુલ્લપન્થકો (સી॰), ચૂલપન્થકો (પી॰)] ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા.

અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં ચૂળપન્થકં અવિદૂરે નિસિન્નં પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

“ઠિતેન કાયેન ઠિતેન ચેતસા,
તિટ્ઠં નિસિન્નો ઉદ વા સયાનો;
એતં [એવં (ક॰)] સતિં ભિક્ખુ અધિટ્ઠહાનો,
લભેથ પુબ્બાપરિયં વિસેસં;
લદ્ધાન પુબ્બાપરિયં વિસેસં,
અદસ્સનં મચ્ચુરાજસ્સ ગચ્છે”તિ. દસમં;

સોણવગ્ગો [સોણથેરવગ્ગો (સ્યા॰ કં॰ ક॰) મહાવગ્ગો (અટ્ઠકથાય સમેતિ)] પઞ્ચમો નિટ્ઠિતો.

તસ્સુદ્દાનં –

પિયો અપ્પાયુકા કુટ્ઠી, કુમારકા ઉપોસથો;
સોણો ચ રેવતો ભેદો, સધાય પન્થકેન ચાતિ.

૬. જચ્ચન્ધવગ્ગો

૧. આયુસઙ્ખારોસ્સજ્જનસુત્તં

૫૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય વેસાલિં પિણ્ડાય પાવિસિ. વેસાલિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ''ગણ્હાહિ, આનન્દ, નિસીદનં. યેન ચાપાલં [પાવાલં (સ્યા॰)] ચેતિયં તેનુપસઙ્કમિસ્સામ દિવાવિહારાયા''તિ.

''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પટિસ્સુત્વા નિસીદનં આદાય ભગવન્તં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધિ. અથ ખો ભગવા યેન ચાપાલં ચેતિયં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ –

''રમણીયા, આનન્દ, વેસાલી; રમણીયં ઉદેનં ચેતિયં; રમણીયં ગોતમકં ચેતિયં; રમણીયં સત્તમ્બં ચેતિયં; રમણીયં બહુપુત્તં ચેતિયં; રમણીયં સારન્દદં ચેતિયં; રમણીયં ચાપાલં ચેતિયં. યસ્સ કસ્સચિ, આનન્દ , ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા, સો આકઙ્ખમાનો ( ) [(આનન્દ) (ક॰)] કપ્પં વા તિટ્ઠેય્ય કપ્પાવસેસં વા. તથાગતસ્સ ખો, આનન્દ, ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા. આકઙ્ખમાનો, આનન્દ, તથાગતો કપ્પં વા તિટ્ઠેય્ય કપ્પાવસેસં વા''તિ.

એવમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતા ઓળારિકે નિમિત્તે કયિરમાને, ઓળારિકે ઓભાસે કયિરમાને, નાસક્ખિ પટિવિજ્ઝિતું; ન ભગવન્તં યાચિ – ''તિટ્ઠતુ, ભન્તે, ભગવા કપ્પં; તિટ્ઠતુ સુગતો કપ્પં બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાન''ન્તિ, યથા તં મારેન પરિયુટ્ઠિતચિત્તો . દુતિયમ્પિ ખો...પે॰... તતિયમ્પિ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ –

''રમણીયા, આનન્દ, વેસાલી; રમણીયં ઉદેનં ચેતિયં; રમણીયં ગોતમકં ચેતિયં; રમણીયં સત્તમ્બં ચેતિયં; રમણીયં બહુપુત્તં ચેતિયં; રમણીયં સારન્દદં ચેતિયં; રમણીયં ચાપાલં ચેતિયં. યસ્સ કસ્સચિ, આનન્દ, ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા, સો આકઙ્ખમાનો કપ્પં વા તિટ્ઠેય્ય કપ્પાવસેસં વા. તથાગતસ્સ ખો, આનન્દ, ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા. આકઙ્ખમાનો, આનન્દ, તથાગતો કપ્પં વા તિટ્ઠેય્ય કપ્પાવસેસં વા''તિ.

એવમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતા ઓળારિકે નિમિત્તે કયિરમાને, ઓળારિકે ઓભાસે કયિરમાને, નાસક્ખિ પટિવિજ્ઝિતું; ન ભગવન્તં યાચિ – ''તિટ્ઠતુ, ભન્તે, ભગવા કપ્પં; તિટ્ઠતુ સુગતો કપ્પં બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાન''ન્તિ, યથા તં મારેન પરિયુટ્ઠિતચિત્તો.

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ''ગચ્છ ત્વં, આનન્દ, યસ્સદાનિ કાલં મઞ્ઞસી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસીદિ.

અથ ખો મારો પાપિમા, અચિરપક્કન્તે આયસ્મન્તે આનન્દે, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો મારો પાપિમા ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘પરિનિબ્બાતુ દાનિ, ભન્તે, ભગવા; પરિનિબ્બાતુ સુગતો; પરિનિબ્બાનકાલો દાનિ, ભન્તે, ભગવતો. ભાસિતા ખો પનેસા, ભન્તે, ભગવતા વાચા – ‘ન તાવાહં, પાપિમ, પરિનિબ્બાયિસ્સામિ યાવ મે ભિક્ખૂ ન સાવકા ભવિસ્સન્તિ વિયત્તા વિનીતા વિસારદા [વિસારદા પત્તયોગખેમા (અ॰ નિ॰ ૮.૭૦), વિસારદપ્પત્તા યોગખેમા (સી॰ પી॰ ક॰), વિસારદપ્પત્તા યોગખેમકામા (સ્યા॰)] બહુસ્સુતા ધમ્મધરા ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્ના સામીચિપ્પટિપન્ના અનુધમ્મચારિનો, સકં આચરિયકં ઉગ્ગહેત્વા આચિક્ખિસ્સન્તિ દેસેસ્સન્તિ પઞ્ઞપેસ્સન્તિ પટ્ઠપેસ્સન્તિ વિવરિસ્સન્તિ વિભજિસ્સન્તિ ઉત્તાનીકરિસ્સન્તિ ઉપ્પન્નં પરપ્પવાદં સહધમ્મેન સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસેસ્સન્તી’તિ. એતરહિ ખો પન, ભન્તે [સન્તિ ખો પન ભન્તે એતરહિ (સી॰ પી॰ સં॰ નિ॰ ૫.૮૨૨)] ભિક્ખૂ ભગવતો સાવકા વિયત્તા વિનીતા વિસારદા બહુસ્સુતા ધમ્મધરા ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્ના સામીચિપ્પટિપન્ના અનુધમ્મચારિનો સકં આચરિયકં ઉગ્ગહેત્વા આચિક્ખન્તિ દેસેન્તિ પઞ્ઞપેન્તિ પટ્ઠપેન્તિ વિવરન્તિ વિભજન્તિ ઉત્તાનીકરોન્તિ ઉપ્પન્નં પરપ્પવાદં સહધમ્મેન સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસેન્તિ. પરિનિબ્બાતુ દાનિ, ભન્તે, ભગવા; પરિનિબ્બાતુ સુગતો; પરિનિબ્બાનકાલો દાનિ, ભન્તે, ભગવતો.

‘‘ભાસિતા ખો પનેસા, ભન્તે, ભગવતા વાચા – ‘ન તાવાહં, પાપિમ, પરિનિબ્બાયિસ્સામિ યાવ મે ભિક્ખુનિયો ન સાવિકા ભવિસ્સન્તિ વિયત્તા વિનીતા વિસારદા બહુસ્સુતા ધમ્મધરા ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્ના સામીચિપ્પટિપન્ના અનુધમ્મચારિનિયો સકં આચરિયકં ઉગ્ગહેત્વા આચિક્ખિસ્સન્તિ દેસેસ્સન્તિ પઞ્ઞપેસ્સન્તિ પટ્ઠપેસ્સન્તિ વિવરિસ્સન્તિ વિભજિસ્સન્તિ ઉત્તાનીકરિસ્સન્તિ ઉપ્પન્નં પરપ્પવાદં સહધમ્મેન સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસેસ્સન્તી’તિ. એતરહિ ખો પન, ભન્તે , ભિક્ખુનિયો ભગવતો સાવિકા વિયત્તા વિનીતા વિસારદા બહુસ્સુતા ધમ્મધરા ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્ના સામીચિપ્પટિપન્ના અનુધમ્મચારિનિયો સકં આચરિયકં ઉગ્ગહેત્વા આચિક્ખન્તિ દેસેન્તિ પઞ્ઞપેન્તિ પટ્ઠપેન્તિ વિવરન્તિ વિભજન્તિ ઉત્તાનીકરોન્તિ ઉપ્પન્નં પરપ્પવાદં સહધમ્મેન સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસેન્તિ. પરિનિબ્બાતુ દાનિ, ભન્તે, ભગવા; પરિનિબ્બાતુ સુગતો; પરિનિબ્બાનકાલો દાનિ, ભન્તે, ભગવતો.

‘‘ભાસિતા ખો પનેસા, ભન્તે, ભગવતા વાચા – ‘ન તાવાહં, પાપિમ, પરિનિબ્બાયિસ્સામિ યાવ મે ઉપાસકા ન સાવકા ભવિસ્સન્તિ વિયત્તા વિનીતા વિસારદા બહુસ્સુતા ધમ્મધરા ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્ના સામીચિપ્પટિપન્ના અનુધમ્મચારિનો સકં આચરિયકં ઉગ્ગહેત્વા આચિક્ખિસ્સન્તિ દેસેસ્સન્તિ પઞ્ઞપેસ્સન્તિ પટ્ઠપેસ્સન્તિ વિવરિસ્સન્તિ વિભજિસ્સન્તિ ઉત્તાનીકરિસ્સન્તિ ઉપ્પન્નં પરપ્પવાદં સહધમ્મેન સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસેસ્સન્તી’તિ. એતરહિ ખો પન, ભન્તે, ઉપાસકા ભગવતો સાવકા વિયત્તા વિનીતા વિસારદા બહુસ્સુતા ધમ્મધરા ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્ના સામીચિપ્પટિપન્ના અનુધમ્મચારિનો સકં આચરિયકં ઉગ્ગહેત્વા આચિક્ખન્તિ દેસેન્તિ પઞ્ઞપેન્તિ પટ્ઠપેન્તિ વિવરન્તિ વિભજન્તિ ઉત્તાનીકરોન્તિ ઉપ્પન્નં પરપ્પવાદં સહધમ્મેન સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસેન્તિ. પરિનિબ્બાતુ દાનિ, ભન્તે, ભગવા; પરિનિબ્બાતુ સુગતો; પરિનિબ્બાનકાલો દાનિ, ભન્તે, ભગવતો.

‘‘ભાસિતા ખો પનેસા, ભન્તે, ભગવતા વાચા – ‘ન તાવાહં, પાપિમ, પરિનિબ્બાયિસ્સામિ યાવ મે ઉપાસિકા ન સાવિકા ભવિસ્સન્તિ વિયત્તા વિનીતા વિસારદા બહુસ્સુતા ધમ્મધરા ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્ના સામીચિપ્પટિપન્ના

અનુધમ્મચારિનિયો સકં આચરિયકં ઉગ્ગહેત્વા આચિક્ખિસ્સન્તિ દેસેસ્સન્તિ પઞ્ઞપેસ્સન્તિ પટ્ઠપેસ્સન્તિ વિવરિસ્સન્તિ વિભજિસ્સન્તિ ઉત્તાનીકરિસ્સન્તિ ઉપ્પન્નં પરપ્પવાદં સહધમ્મેન સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસેસ્સન્તી'તિ. એતરહિ ખો પન, ભન્તે, ઉપાસિકા ભગવતો સાવિકા વિયત્તા વિનીતા વિસારદા બહુસ્સુતા ધમ્મધરા ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્ના સામીચિપ્પટિપન્ના અનુધમ્મચારિનિયો સકં આચરિયકં ઉગ્ગહેત્વા આચિક્ખન્તિ દેસેન્તિ પઞ્ઞપેન્તિ પટ્ઠપેન્તિ વિવરન્તિ વિભજન્તિ ઉત્તાનીકરોન્તિ ઉપ્પન્નં પરપ્પવાદં સહધમ્મેન સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસેન્તિ. પરિનિબ્બાતુ દાનિ, ભન્તે, ભગવા; પરિનિબ્બાતુ સુગતો; પરિનિબ્બાનકાલો દાનિ, ભન્તે, ભગવતો.

''ભાસિતા ખો પનેસા, ભન્તે, ભગવતા વાચા – 'ન તાવાહં, પાપિમ, પરિનિબ્બાયિસ્સામિ યાવ મે ઇદં બ્રહ્મચરિયં ન ઇદ્ધઞ્ચેવ ભવિસ્સતિ ફીતઞ્ચ વિત્થારિકં બાહુજઞ્ઞં પુથુભૂતં યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિત'ન્તિ. એતરહિ ખો પન, ભન્તે [તયિદં ભન્તે (સં॰ નિ॰ ૫.૮૨૨)], ભગવતો બ્રહ્મચરિયં ઇદ્ધઞ્ચેવ ફીતઞ્ચ વિત્થારિકં બાહુજઞ્ઞં પુથુભૂતં યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિતં. પરિનિબ્બાતુ દાનિ, ભન્તે, ભગવા; પરિનિબ્બાતુ સુગતો; પરિનિબ્બાનકાલો દાનિ, ભન્તે, ભગવતો''તિ.

એવં વુત્તે, ભગવા મારં પાપિમન્તં એતદવોચ – ''અપ્પોસ્સુક્કો ત્વં, પાપિમ, હોહિ. ન ચિરં તથાગતસ્સ પરિનિબ્બાનં ભવિસ્સતિ. ઇતો તિણ્ણં માસાનં અચ્ચયેન તથાગતો પરિનિબ્બાયિસ્સતી''તિ.

અથ ખો ભગવા ચાપાલે ચેતિયે સતો સમ્પજાનો આયુસઙ્ખારં ઓસ્સજ્જિ. ઓસ્સટ્ઠે ચ ભગવતા આયુસઙ્ખારે મહાભૂમિચાલો અહોસિ ભિંસનકો લોમહંસો, દેવદુન્દુભિયો [દેવદુદ્રભિયો (ક॰)] ચ ફલિંસુ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''તુલમતુલઞ્ચ સમ્ભવં,
ભવસઙ્ખારમવસ્સજિ મુનિ;
અજ્ઝત્તરતો સમાહિતો,
અભિન્દિ કવચમિવત્તસમ્ભવ''ન્તિ. પઠમં;

૨. સત્તજટિલસુત્તં

૫૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ પુબ્બારામે મિગારમાતુપાસાદે. તેન ખો પન સમયેન ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો બહિદ્વારકોટ્ઠકે નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ.

તેન ખો પન સમયેન સત્ત ચ જટિલા, સત્ત ચ નિગણ્ઠા, સત્ત ચ અચેલકા, સત્ત ચ એકસાટકા, સત્ત ચ પરિબ્બાજકા, પરૂળ્હકચ્છનખલોમા ખારિવિવિધમાદાય [ખારીવિધમાદાય (ક॰ સં॰ નિ॰ ૧.૧૨૨; દી॰ નિ॰ ૧.૨૮૦)] ભગવતો અવિદૂરે અતિક્કમન્તિ.

અદ્દસા ખો રાજા પસેનદિ કોસલો તે સત્ત ચ જટિલે, સત્ત ચ નિગણ્ઠે, સત્ત ચ અચેલકે, સત્ત ચ એકસાટકે, સત્ત ચ પરિબ્બાજકે , પરૂળ્હકચ્છનખલોમે ખારિવિવિધમાદાય ભગવતો અવિદૂરે અતિક્કમન્તે. દિસ્વાન

ઉદ્ધાયાસના એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા દક્ખિણજાણુમણ્ડલં પથવિયં [પઠવિયં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] નિહન્ત્વા યેન તે સત્ત ચ જટિલા, સત્ત ચ નિગણ્ઠા, સત્ત ચ અચેલકા, સત્ત ચ એકસાટકા, સત્ત ચ પરિબ્બાજકા, તેનઞ્જલિં પણામેત્વા તિક્ખત્તું નામં સાવેસિ – ‘‘રાજાહં, ભન્તે, પસેનદિ કોસલો; રાજાહં, ભન્તે, પસેનદિ કોસલો; રાજાહં, ભન્તે, પસેનદિ કોસલો’’તિ.

અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો અચિરપક્કન્તેસુ તેસુ સત્તસુ ચ જટિલેસુ, સત્તસુ ચ નિગણ્ઠેસુ, સત્તસુ ચ અચેલકેસુ, સત્તસુ ચ એકસાટકેસુ, સત્તસુ ચ પરિબ્બાજકેસુ, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘યે ખો [યે ચ ખો (સી॰), યે ચ તે (સ્યા॰), યે નુ કેચિ ખો (પી॰), યે તે (સં॰ નિ॰ ૧.૧૨૨), યે નુ ખો કેચિ (?)] ભન્તે, લોકે અરહન્તો વા અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્ના એતે તેસં અઞ્ઞતરે’’તિ [અઞ્ઞતરાતિ (સી॰ ક॰), અઞ્ઞતરોતિ (સ્યા॰ પી॰)].

‘‘દુજ્જાનં ખો એતં, મહારાજ, તયા ગિહિના કામભોગિના પુત્તસમ્બાધસયનં અજ્ઝાવસન્તેન કાસિકચન્દનં પચ્ચનુભોન્તેન માલાગન્ધવિલેપનં ધારયન્તેન જાતરૂપરજતં સાદિયન્તેન – ઇમે વા અરહન્તો, ઇમે વા અરહત્તમગ્ગં સમાપન્નાતિ.

‘‘સંવાસેન ખો, મહારાજ, સીલં વેદિતબ્બં. તઞ્ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના ન ઇત્તરં [ન ઇત્તરેન (સ્યા॰ સી॰ સ્યા॰ અટ્ઠ॰)], મનસિકરોતા નો અમનસિકરોતા, પઞ્ઞવતા નો દુપ્પઞ્ઞેન. સંવોહારેન ખો, મહારાજ, સોચેય્યં વેદિતબ્બં. તઞ્ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના ન ઇત્તરં, મનસિકરોતા નો અમનસિકરોતા, પઞ્ઞવતા નો દુપ્પઞ્ઞેન. આપદાસુ ખો, મહારાજ, થામો વેદિતબ્બો. સો ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના ન ઇત્તરં, મનસિકરોતા નો અમનસિકરોતા, પઞ્ઞવતા નો દુપ્પઞ્ઞેન. સાકચ્છાય ખો, મહારાજ, પઞ્ઞા વેદિતબ્બા. સા ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના ન ઇત્તરં, મનસિકરોતા નો અમનસિકરોતા, પઞ્ઞવતા નો દુપ્પઞ્ઞેના’’તિ .

‘‘અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવ સુભાસિતં ચિદં [સુભાસિતમિદં (સં॰ નિ॰ ૧.૧૨૨)], ભન્તે, ભગવતા – ‘દુજ્જાનં ખો એતં, મહારાજ, તયા ગિહિના પુત્તસમ્બાધસયનં અજ્ઝાવસન્તેન કાસિકચન્દનં પચ્ચનુભોન્તેન માલાગન્ધવિલેપનં ધારયન્તેન જાતરૂપરજતં સાદિયન્તેન – ઇમે વા અરહન્તો, ઇમે વા અરહત્તમગ્ગં સમાપન્નાતિ. સંવાસેન ખો, મહારાજ, સીલં વેદિતબ્બં...પે॰... સાકચ્છાય ખો, મહારાજ, પઞ્ઞા વેદિતબ્બા. સા ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના ન ઇત્તરં, મનસિકરોતા નો અમનસિકરોતા, પઞ્ઞવતા નો દુપ્પઞ્ઞેના’’’તિ.

‘‘એતે, ભન્તે, મમ પુરિસા ચોરા [ચરા (સં॰ નિ॰ ૧.૧૨૨)] ઓચરકા જનપદં ઓચરિત્વા ગચ્છન્તિ. તેહિ પઠમં ઓચિણ્ણં અહં પચ્છા ઓસારિસ્સામિ [ઓતરિસ્સામિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰), ઓયાયિસ્સામિ (સી॰ સ્યા॰ અટ્ઠ॰), ઓસાપયિસ્સામિ (સં॰ નિ॰ ૧.૧૨૨)]. ઇદાનિ તે, ભન્તે, તં રજોજલ્લં પવાહેત્વા સુન્હાતા સુવિલિત્તા કપ્પિતકેસમસ્સૂ ઓદાતવત્થવસના પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતા સમઙ્ગિભૂતા પરિચારેસ્સન્તી’’ [ચારિયન્તિ (સ્યા॰)] તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘ન વાયમેય્ય સબ્બત્થ, નાઞ્ઞસ્સ પુરિસો સિયા;

નાઞ્ઞં નિસ્સાય જીવેય્ય, ધમ્મેન ન વણિં [વાણિં (સી॰), વણી (સ્યા॰ પી॰), વાણિજં (ક॰)] ચરે''તિ. દુતિયં;

૩. પચ્ચવેક્ખણસુત્તં

૫૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન ભગવા અત્તનો અનેકે પાપકે અકુસલે ધમ્મે પહીને પચ્ચવેક્ખમાનો નિસિન્નો હોતિ, અનેકે ચ કુસલે ધમ્મે ભાવનાપારિપૂરિં ગતે.

અથ ખો ભગવા [એતમત્થં વિદિત્વા (સી॰ ક॰)] અત્તનો અનેકે પાપકે અકુસલે ધમ્મે પહીને વિદિત્વા અનેકે ચ કુસલે ધમ્મે ભાવનાપારિપૂરિં ગતે [એતમત્થં વિદિત્વા (સી॰ ક॰)] તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''અહુ પુબ્બે તદા નાહુ, નાહુ પુબ્બે તદા અહુ;
ન ચાહુ ન ચ ભવિસ્સતિ, ન ચેતરહિ વિજ્જતી''તિ. તતિયં;

૪. પઠમનાનાતિત્થિયસુત્તં

૫૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા નાનાતિત્થિયસમણબ્રાહ્મણપરિબ્બાજકા સાવત્થિયં પટિવસન્તિ નાનાદિટ્ઠિકા નાનાખન્તિકા નાનારુચિકા નાનાદિટ્ઠિનિસ્સયનિસ્સિતા.

સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ''સસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ''ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ''અસસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ''ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ''અન્તવા લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ''ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ''અનન્તવા લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ''ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ''તં જીવં તં સરીરં, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ''ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ''અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરં, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ''ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ''હોતિ તથાગતો પરં મરણા , ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ''ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ''ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ''ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ''હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ''ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ''નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ''ન્તિ.

તે ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ – ''એદિસો ધમ્મો, નેદિસો ધમ્મો; નેદિસો ધમ્મો, એદિસો ધમ્મો''તિ.

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિંસુ. સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું –

‘‘ઇધ, ભન્તે, સમ્બહુલા નાનાતિત્થિયસમણબ્રાહ્મણપરિબ્બાજકા સાવત્થિયં પટિવસન્તિ નાનાદિટ્ઠિકા નાનાખન્તિકા નાનારુચિકા નાનાદિટ્ઠિનિસ્સયનિસ્સિતા.

‘‘સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘સસ્સતો લોકો, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ…પે॰… તે ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ – ‘એદિસો ધમ્મો, નેદિસો ધમ્મો; નેદિસો ધમ્મો, એદિસો ધમ્મો’’’ તિ.

‘‘અઞ્ઞતિત્થિયા, ભિક્ખવે, પરિબ્બાજકા અન્ધા અચક્ખુકા; અત્થં ન જાનન્તિ, અનત્થં ન જાનન્તિ, ધમ્મં ન જાનન્તિ, અધમ્મં ન જાનન્તિ. તે અત્થં અજાનન્તા અનત્થં અજાનન્તા ધમ્મં અજાનન્તા અધમ્મં અજાનન્તા ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ – ‘એદિસો ધમ્મો, નેદિસો ધમ્મો; નેદિસો ધમ્મો, એદિસો ધમ્મો’’’તિ.

‘‘ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, ઇમિસ્સાયેવ સાવત્થિયા અઞ્ઞતરો રાજા અહોસિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, સો રાજા અઞ્ઞતરં પુરિસં આમન્તેસિ – ‘એહિ ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, યાવતકા સાવત્થિયા જચ્ચન્ધા તે સબ્બે એકજ્ઝં સન્નિપાતેહી’તિ. ‘એવં, દેવા’તિ ખો, ભિક્ખવે, સો પુરિસો તસ્સ રઞ્ઞો પટિસ્સુત્વા યાવતકા સાવત્થિયા જચ્ચન્ધા તે સબ્બે ગહેત્વા યેન સો રાજા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં રાજાનં એતદવોચ – ‘સન્નિપાતિતા ખો તે, દેવ, યાવતકા સાવત્થિયા જચ્ચન્ધા’તિ . ‘તેન હિ, ભણે, જચ્ચન્ધાનં હત્થિં દસ્સેહી’તિ. ‘એવં, દેવા’તિ ખો, ભિક્ખવે, સો પુરિસો તસ્સ રઞ્ઞો પટિસ્સુત્વા જચ્ચન્ધાનં હત્થિં દસ્સેસિ.

‘‘એકચ્ચાનં જચ્ચન્ધાનં હત્થિસ્સ સીસં દસ્સેસિ – ‘એદિસો, જચ્ચન્ધા, હત્થી’તિ. એકચ્ચાનં જચ્ચન્ધાનં હત્થિસ્સ કણ્ણં દસ્સેસિ – ‘એદિસો, જચ્ચન્ધા, હત્થી’તિ. એકચ્ચાનં જચ્ચન્ધાનં હત્થિસ્સ દન્તં દસ્સેસિ – ‘એદિસો, જચ્ચન્ધા, હત્થી’તિ. એકચ્ચાનં જચ્ચન્ધાનં હત્થિસ્સ સોણ્ડં દસ્સેસિ – ‘એદિસો, જચ્ચન્ધા, હત્થી’તિ. એકચ્ચાનં જચ્ચન્ધાનં હત્થિસ્સ કાયં દસ્સેસિ – ‘એદિસો, જચ્ચન્ધા, હત્થી’તિ. એકચ્ચાનં જચ્ચન્ધાનં હત્થિસ્સ પાદં દસ્સેસિ – ‘એદિસો, જચ્ચન્ધા, હત્થી’તિ. એકચ્ચાનં જચ્ચન્ધાનં હત્થિસ્સ સત્થિં [પિટ્ઠિં (સ્યા॰)] દસ્સેસિ – ‘એદિસો, જચ્ચન્ધા, હત્થી’તિ. એકચ્ચાનં જચ્ચન્ધાનં હત્થિસ્સ નઙ્ગુટ્ઠં દસ્સેસિ – ‘એદિસો, જચ્ચન્ધા, હત્થી’તિ. એકચ્ચાનં જચ્ચન્ધાનં હત્થિસ્સ વાલધિં દસ્સેસિ – ‘એદિસો, જચ્ચન્ધા, હત્થી’’’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, સો પુરિસો જચ્ચન્ધાનં હત્થિં દસ્સેત્વા યેન સો રાજા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં રાજાનં એતદવોચ – ‘દિટ્ઠો ખો તેહિ, દેવ, જચ્ચન્ધેહિ હત્થી; યસ્સ દાનિ કાલં મઞ્ઞસી’તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, સો રાજા યેન તે જચ્ચન્ધા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તે જચ્ચન્ધે એતદવોચ – ‘દિટ્ઠો વો, જચ્ચન્ધા, હત્થી’તિ ? ‘એવં, દેવ, દિટ્ઠો નો હત્થી’તિ. ‘વદેથ, જચ્ચન્ધા, કીદિસો હત્થી’તિ?

‘‘યેહિ, ભિક્ખવે, જચ્ચન્ધેહિ હત્થિસ્સ સીસં દિટ્ઠં અહોસિ, તે એવમાહંસુ – ‘એદિસો, દેવ, હત્થી સેય્યથાપિ કુમ્ભો’તિ.

‘‘યેહિ, ભિક્ખવે, જચ્ચન્ધેહિ હત્થિસ્સ કણ્ણો દિટ્ઠો અહોસિ, તે એવમાહંસુ – ‘એદિસો, દેવ, હત્થી સેય્યથાપિ સુપ્પો’તિ.

“યેહિ, ભિક્ખવે, જચ્ચન્ધેહિ હત્થિસ્સ દન્તો દિટ્ઠો અહોસિ, તે એવમાહંસુ – ‘એદિસો, દેવ, હત્થી સેય્યથાપિ ખીલો’તિ.

“યેહિ , ભિક્ખવે, જચ્ચન્ધેહિ હત્થિસ્સ સોણ્ડો દિટ્ઠો અહોસિ, તે એવમાહંસુ – ‘એદિસો, દેવ, હત્થી સેય્યથાપિ નઙ્ગલીસા’તિ.

“યેહિ, ભિક્ખવે, જચ્ચન્ધેહિ હત્થિસ્સ કાયો દિટ્ઠો અહોસિ, તે એવમાહંસુ – ‘એદિસો, દેવ, હત્થી સેય્યથાપિ કોટ્ઠો’તિ.

“યેહિ , ભિક્ખવે, જચ્ચન્ધેહિ હત્થિસ્સ પાદો દિટ્ઠો અહોસિ, તે એવમાહંસુ – ‘એદિસો, દેવ, હત્થી સેય્યથાપિ થૂણો’તિ.

“યેહિ, ભિક્ખવે, જચ્ચન્ધેહિ હત્થિસ્સ સત્થિ દિટ્ઠો [પિટ્ઠિ દિટ્ઠા (ક॰ સી॰ સ્યા॰ પી॰), સત્થિ દિટ્ઠા (ક॰ સી॰)] હોસિ, તે એવમાહંસુ – ‘એદિસો, દેવ, હત્થી સેય્યથાપિ ઉદુક્ખલો’તિ.

“યેહિ, ભિક્ખવે, જચ્ચન્ધેહિ હત્થિસ્સ નઙ્ગુટ્ઠં દિટ્ઠં અહોસિ, તે એવમાહંસુ – ‘એદિસો, દેવ, હત્થી સેય્યથાપિ મુસલો’તિ.

“યેહિ, ભિક્ખવે, જચ્ચન્ધેહિ હત્થિસ્સ વાલધિ દિટ્ઠો અહોસિ, તે એવમાહંસુ – ‘એદિસો, દેવ, હત્થી સેય્યથાપિ સમ્મજ્જની’તિ.

“તે ‘એદિસો હત્થી, નેદિસો હત્થી; નેદિસો હત્થી, એદિસો હત્થી’”તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં મુટ્ઠીહિ સંસુમ્ભિંસુ [સંયુજ્ઝિંસુ (ક॰ સી॰, સ્યા॰ પી॰)]. તેન ચ પન, ભિક્ખવે, સો રાજા અત્તમનો અહોસિ.

“એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા અન્ધા અચક્ખુકા. તે અત્થં ન જાનન્તિ અનત્થં ન જાનન્તિ, ધમ્મં ન જાનન્તિ અધમ્મં ન જાનન્તિ. તે અત્થં અજાનન્તા અનત્થં અજાનન્તા, ધમ્મં અજાનન્તા અધમ્મં અજાનન્તા ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ – ‘એદિસો ધમ્મો, નેદિસો ધમ્મો; નેદિસો ધમ્મો, એદિસો ધમ્મો’”તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

“ઇમેસુ કિર સજ્જન્તિ, એકે સમણબ્રાહ્મણા;
વિગ્ગય્હ નં વિવદન્તિ, જના એકઙ્ગદસ્સિનો”તિ. ચતુત્થં;

૫. દુતિયનાનાતિત્થિયસુત્તં

૫૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા નાનાતિત્થિયસમણબ્રાહ્મણપરિબ્બાજકા સાવત્થિયં પટિવસન્તિ નાનાદિટ્ઠિકા નાનાખન્તિકા નાનારુચિકા નાનાદિટ્ઠિનિસ્સયનિસ્સિતા.

સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘અસસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સસ્સતો ચ અસસ્સતો ચ [સસ્સતો અસસ્સતો (સી॰)] અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘નેવ સસ્સતો નાસસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સયંકતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘પરંકતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સયંકતો ચ પરંકતો ચ [સયંકતો પરંકતો (સી॰)] અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘અસયંકારો અપરંકારો [અસયંકારો ચ અપરંકારો ચ (સ્યા॰ પી॰)] અધિચ્ચસમુપ્પન્નો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સસ્સતં સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘અસસ્સતં સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સસ્સતઞ્ચ અસસ્સતઞ્ચ [સસ્સતં અસસ્સતં (સી॰)] સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘નેવ સસ્સતં નાસસ્સતં સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સયંકતં સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવદિટ્ઠિનો – ‘‘પરંકતં સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ [સયંકથં પરંકતં (સી॰)] સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ.

તે ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ – ‘‘એદિસો ધમ્મો, નેદિસો ધમ્મો; નેદિસો ધમ્મો, એદિસો ધમ્મો’’તિ.

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિંસુ. સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું –

‘‘ઇધ, ભન્તે, સમ્બહુલા નાનાતિત્થિયસમણબ્રાહ્મણપરિબ્બાજકા સાવત્થિયં પટિવસન્તિ નાનાદિટ્ઠિકા નાનાખન્તિકા નાનારુચિકા નાનાદિટ્ઠિનિસ્સયનિસ્સિતા.

‘‘સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ...પે॰... તે ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ – ‘એદિસો ધમ્મો, નેદિસો ધમ્મો; નેદિસો ધમ્મો, એદિસો ધમ્મો’’’તિ.

‘‘અઞ્ઞતિત્થિયા, ભિક્ખવે, પરિબ્બાજકા અન્ધા અચક્ખુકા; અત્થં ન જાનન્તિ અનત્થં ન જાનન્તિ, ધમ્મં ન જાનન્તિ અધમ્મં ન જાનન્તિ. તે અત્થં અજાનન્તા અનત્થં અજાનન્તા, ધમ્મં અજાનન્તા અધમ્મં અજાનન્તા ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ – ‘એદિસો ધમ્મો, નેદિસો ધમ્મો; નેદિસો ધમ્મો, એદિસો ધમ્મો’’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘ઇમેસુ કિર સજ્જન્તિ, એકે સમણબ્રાહ્મણા;
અન્તરાવ વિસીદન્તિ, અપ્પત્વાવ તમોગધ’’ન્તિ. પઞ્ચમં;

૬. તતિયનાનાતિત્થિયસુત્તં

૫૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા નાનાતિત્થિયસમણબ્રાહ્મણપરિબ્બાજકા સાવત્થિયં પટિવસન્તિ નાનાદિટ્ઠિકા નાનાખન્તિકા નાનારુચિકા નાનાદિટ્ઠિનિસ્સયનિસ્સિતા.

સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘અસસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સસ્સતો ચ અસસ્સતો ચ અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘નેવ સસ્સતો નાસસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સયંકતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘પરંકતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સયંકતો ચ પરંકતો ચ અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘અસયંકારો અપરંકારો અધિચ્ચસમુપ્પન્નો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સસ્સતં સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘અસસ્સતં સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સસ્સતઞ્ચ અસસ્સતઞ્ચ સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘નેવ સસ્સતં નાસસ્સતં સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સયંકતં સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘પરંકતં સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ . સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ. સન્તિ પનેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘‘અસયંકારં અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખં અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’’ન્તિ.

તે ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ – ‘‘એદિસો ધમ્મો, નેદિસો ધમ્મો; નેદિસો ધમ્મો, એદિસો ધમ્મો’’તિ.

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિંસુ. સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું –

‘‘ઇધ, ભન્તે, સમ્બહુલા નાનાતિત્થિયસમણબ્રાહ્મણપરિબ્બાજકા સાવત્થિયં પટિવસન્તિ નાનાદિટ્ઠિકા નાનાખન્તિકા નાનારુચિકા નાનાદિટ્ઠિનિસ્સયનિસ્સિતા.

‘‘સન્તેકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘સસ્સતો અત્તા ચ લોકો ચ, ઇદમેવ સચ્ચં મોઘમઞ્ઞ’ન્તિ ...પે॰... તે ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ – ‘એદિસો ધમ્મો, નેદિસો ધમ્મો; નેદિસો ધમ્મો, એદિસો ધમ્મો’’’તિ.

‘‘અઞ્ઞતિત્થિયા, ભિક્ખવે, પરિબ્બાજકા અન્ધા અચક્ખુકા. તે અત્થં ન જાનન્તિ અનત્થં ન જાનન્તિ, ધમ્મં ન જાનન્તિ અધમ્મં ન જાનન્તિ. તે અત્થં અજાનન્તા અનત્થં અજાનન્તા, ધમ્મં અજાનન્તા અધમ્મં અજાનન્તા ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ – ‘એદિસો ધમ્મો, નેદિસો ધમ્મો; નેદિસો ધમ્મો, એદિસો ધમ્મો’’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘અહઙ્કારપસુતાયં પજા, પરંકારૂપસંહિતા;
એતદેકે નાબ્ભઞ્ઞંસુ, ન નં સલ્લન્તિ અદ્દસું.

‘‘એતઞ્ચ સલ્લં પટિકચ્ચ [પટિગચ્ચ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પસ્સતો;
અહં કરોમીતિ ન તસ્સ હોતિ;
પરો કરોતીતિ ન તસ્સ હોતિ.

‘‘માનુપેતા અયં પજા, માનગન્થા માનવિનિબદ્ધા [માનવિનિબન્ધા (સી॰)];
દિટ્ઠીસુ સારમ્ભકથા, સંસારં નાતિવત્તતી’’તિ. છટ્ઠં;

૭. સુભૂતિસુત્તં

૫૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સુભૂતિ ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય અવિતક્કં સમાધિં સમાપજ્જિત્વા.

અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં સુભૂતિં અવિદૂરે નિસિન્નં પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય અવિતક્કં સમાધિં સમાપન્નં.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘યસ્સ વિતક્કા વિધૂપિતા,

अज्झत्तं सुविकप्पिता असेसा;
तं सङ्गमतिच्च अरूपसञ्ञी,
चतुयोगातिगतो न जातु मेती''ति [न जातिमेतीति (स्या॰ पी॰ अट्ठ॰ पाठन्तरं)]. सत्तमं;

८. गणिकासुत्तं

५८. एवं मे सुतं – एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे. तेन खो पन समयेन राजगहे द्वे पूगा अञ्ञतरिस्सा गणिकाय सारत्ता होन्ति पटिबद्धचित्ता; भण्डनजाता कलहजाता विवादापन्ना अञ्ञमञ्ञं पाणीहिपि उपक्कमन्ति , लेड्डूहिपि उपक्कमन्ति , दण्डेहिपि उपक्कमन्ति, सत्थेहिपि उपक्कमन्ति. ते तत्थ मरणम्पि निगच्छन्ति मरणमत्तम्पि दुक्खं.

अथ खो सम्बहुला भिक्खू पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय राजगहं पिण्डाय पाविसिंसु. राजगहे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्ता येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु ; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु. एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं –

''इध, भन्ते, राजगहे द्वे पूगा अञ्ञतरिस्सा गणिकाय सारत्ता पटिबद्धचित्ता; भण्डनजाता कलहजाता विवादापन्ना अञ्ञमञ्ञं पाणीहिपि उपक्कमन्ति, लेड्डूहिपि उपक्कमन्ति, दण्डेहिपि उपक्कमन्ति, सत्थेहिपि उपक्कमन्ति. ते तत्थ मरणम्पि निगच्छन्ति मरणमत्तम्पि दुक्ख''न्ति.

अथ खो भगवा एतमत्थं विदित्वा तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि –

''यञ्च पत्तं यञ्च पत्तब्बं, उभयमेतं रजानुकिण्णं, आतुरस्सानुसिक्खतो. ये च सिक्खासारा सीलब्बतं जीवितं ब्रह्मचरियं उपट्ठानसारा, अयमेको अन्तो. ये च एवंवादिनो – 'नत्थि कामेसु दोसो'ति, अयं दुतियो अन्तो. इच्चेते उभो अन्ता कटसिवड्ढना, कटसियो दिट्ठिं वड्ढेन्ति. एतेते उभो अन्ते अनभिञ्ञाय ओलीयन्ति एके, अतिधावन्ति एके. ये च खो ते अभिञ्ञाय तत्र च नाहेसुं, तेन च नामञ्ञिंसु, वट्टं तेसं नत्थि पञ्ञापनाया''ति. अट्ठमं.

९. उपातिधावन्तिसुत्तं

५९. एवं मे सुतं – एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे. तेन खो पन समयेन भगवा रत्तन्धकारतिमिसायं अब्भोकासे निसिन्नो होति तेलप्पदीपेसु झायमानेसु.

तेन खो पन समयेन सम्बहुला अधिपातका तेसु तेलप्पदीपेसु आपातपरिपातं अनयं आपज्जन्ति, ब्यसनं आपज्जन्ति [नत्थि सीहळपोत्थके], अनयब्यसनं आपज्जन्ति [नत्थि सीहळपोत्थके]. अद्दसा खो भगवा ते सम्बहुले अधिपातके तेसु तेलप्पदीपेसु आपातपरिपातं अनयं आपज्जन्ते, ब्यसनं आपज्जन्ते, अनयब्यसनं आपज्जन्ते.

अथ खो भगवा एतमत्थं विदित्वा तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि –

‘‘ઉપાતિધાવન્તિ ન સારમેન્તિ,
નવં નવં બન્ધનં બ્રૂહયન્તિ;
પતન્તિ પજ્જોતમિવાધિપાતકા [... ધિપાતા (સી॰ સ્યા॰)],
દિટ્ઠે સુતે ઇતિહેકે નિવિટ્ઠા’’તિ. નવમં;

૧૦. ઉપ્પજ્જન્તિસુત્તં

૬૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘યાવકીવઞ્ચ, ભન્તે, તથાગતા લોકે નુપ્પજ્જન્તિ અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા તાવ અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા સક્કતા હોન્તિ ગરુકતા માનિતા પૂજિતા અપચિતા લાભિનો ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. યતો ચ ખો, ભન્તે, તથાગતા લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા અથ અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા અસક્કતા હોન્તિ અગરુકતા અમાનિતા અપૂજિતા અનપચિતા ન લાભિનો ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ભગવા યેવ [ભગવા ચેવ (સ્યા॰)] દાનિ, ભન્તે, સક્કતો હોતિ ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો લાભી ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં, ભિક્ખુસઙ્ઘો ચા’’તિ.

‘‘એવમેતં , આનન્દ, યાવકીવઞ્ચ, આનન્દ, તથાગતા લોકે નુપ્પજ્જન્તિ અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા તાવ અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા સક્કતા હોન્તિ ગરુકતા માનિતા પૂજિતા અપચિતા લાભિનો ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. યતો ચ ખો, આનન્દ, તથાગતા લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા અથ અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા અસક્કતા હોન્તિ અગરુકતા અમાનિતા અપૂજિતા અનપચિતા ન લાભિનો ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. તથાગતોવ [તથાગતો ચેવ (સ્યા॰)] દાનિ સક્કતો હોતિ ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો લાભી ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં, ભિક્ખુસઙ્ઘો ચા’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘ઓભાસતિ તાવ સો કિમિ,
યાવ ન ઉન્નમતે [ઉગ્ગમતિ (સી॰), ઉન્નમતિ (સ્યા॰)] પભઙ્કરો;
(સ) [( ) નત્થિ સી॰ સ્યા॰ પોત્થકેસુ] વેરોચનમ્હિ ઉગ્ગતે,
હતપ્પભો હોતિ ન ચાપિ ભાસતિ.

‘‘એવં ઓભાસિતમેવ તક્કિકાનં [તિત્થિયાનં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)],
યાવ સમ્માસમ્બુદ્ધા લોકે નુપ્પજ્જન્તિ;
ન તક્કિકા સુજ્ઝન્તિ ન ચાપિ સાવકા,
દુદ્દિટ્ઠી ન દુક્ખા પમુચ્ચરે’’તિ. દસમં;

તસ્સુદ્દાનં –

આયુજટિલવેક્ખણા, તયો તિત્થિયા સુભૂતિ;
ગણિકા ઉપાતિ નવમો, ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે દસાતિ.

જચ્ચન્ધવગ્ગો છટ્ઠો નિટ્ઠિતો.

૭. ચૂળવગ્ગો

૧. પઠમલકુણ્ડકભદ્દિયસુત્તં

૬૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં લકુણ્ડકભદ્દિયં અનેકપરિયાયેન ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ [સમાદાપેતિ (?)] સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ.

અથ ખો આયસ્મતો લકુણ્ડકભદ્દિયસ્સ આયસ્મતા સારિપુત્તેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિયમાનસ્સ સમાદપિયમાનસ્સ સમુત્તેજિયમાનસ્સ સમ્પહંસિયમાનસ્સ અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચિ.

અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં લકુણ્ડકભદ્દિયં આયસ્મતા સારિપુત્તેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિયમાનં સમાદપિયમાનં સમુત્તેજિયમાનં સમ્પહંસિયમાનં અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુત્તં [વિમુત્તચિત્તં (?)].

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

“ઉદ્ધં અધો સબ્બધિ વિપ્પમુત્તો, અયંહમસ્મીતિ [અયમહમસ્મીતિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] અનાનુપસ્સી;
એવં વિમુત્તો ઉદતારિ ઓઘં, અતિણ્ણપુબ્બં અપુનબ્ભવાયા”તિ. પઠમં;

૨. દુતિયલકુણ્ડકભદ્દિયસુત્તં

૬૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં લકુણ્ડકભદ્દિયં સેખં [સેક્ખોતિ (સ્યા॰), સેખોતિ (પી॰)] મઞ્ઞમાનો ભિય્યોસોમત્તાય અનેકપરિયાયેન ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ.

અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં સારિપુત્તં આયસ્મન્તં લકુણ્ડકભદ્દિયં સેખં મઞ્ઞમાનં ભિય્યોસોમત્તાય અનેકપરિયાયેન ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેન્તં સમાદપેન્તં સમુત્તેજેન્તં સમ્પહંસેન્તં.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

“અચ્છેચ્છિ [અચ્છેજ્જિ (ક॰ સી॰), અચ્છિજ્જિ (ક॰ સી॰ સ્યા॰), અછિજ્જિ (ક॰)] વટ્ટં બ્યગા નિરાસં,
વિસુક્ખા સરિતા ન સન્દતિ;
છિન્નં વટ્ટં ન વત્તતિ, એસેવન્તો દુક્ખસ્સા”તિ. દુતિયં;

3. પઠમસત્તસુત્તં

૬૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન સાવત્થિયા મનુસ્સા યેભુય્યેન કામેસુ અતિવેલં સત્તા ( ) [(હોન્તિ) (બહૂસુ) અટ્ઠકથાય સંસન્દેતબ્બં] રત્તા ગિદ્ધા ગધિતા [ગથિતા (સી॰)] મુચ્છિતા અજ્ઝોપન્ના સમ્મત્તકજાતા કામેસુ વિહરન્તિ.

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિયં પિણ્ડાય પાવિસિંસુ. સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''ઇધ, ભન્તે, સાવત્થિયા મનુસ્સા યેભુય્યેન કામેસુ અતિવેલં સત્તા રત્તા ગિદ્ધા ગધિતા મુચ્છિતા અજ્ઝોપન્ના સમ્મત્તકજાતા કામેસુ વિહરન્તી''તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''કામેસુ સત્તા કામસઙ્ગસત્તા,
સંયોજને વજ્જમપસ્સમાના;
ન હિ જાતુ સંયોજનસઙ્ગસત્તા,
ઓઘં તરેય્યું વિપુલં મહન્ત''ન્તિ. તતિયં;

૪. દુતિયસત્તસુત્તં

૬૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન સાવત્થિયા મનુસ્સા યેભુય્યેન કામેસુ સત્તા ( ) [(હોન્તિ) (બહૂસુ) અટ્ઠકથાય સંસન્દેતબ્બં] રત્તા ગિદ્ધા ગધિતા મુચ્છિતા અજ્ઝોપન્ના અન્ધીકતા સમ્મત્તકજાતા કામેસુ વિહરન્તિ.

અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં પિણ્ડાય પાવિસિ. અદ્દસા ખો ભગવા સાવત્થિયા તે મનુસ્સે યેભુય્યેન કામેસુ સત્તે રત્તે ગિદ્ધે ગધિતે મુચ્છિતે અજ્ઝોપન્ને અન્ધીકતે સમ્મત્તકજાતે કામેસુ વિહરન્તે.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''કામન્ધા જાલસઞ્છન્ના, તણ્હાછદનછાદિતા;
પમત્તબન્ધુના બદ્ધા, મચ્છાવ કુમિનામુખે;
જરામરણમન્વેન્તિ [જરામરણં ગચ્છન્તિ (સી॰ સ્યા॰)], વચ્છો ખીરપકોવ માતર''ન્તિ. ચતુત્થં;

૫. અપરલકુણ્ડકભદ્દિયસુત્તં

૬૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા લકુણ્ડકભદ્દિયો સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ.

અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં લકુણ્ડકભદ્દિયં દૂરતોવ સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો આગચ્છન્તં દુબ્બણ્ણં દુદ્દસિકં ઓકોટિમકં યેભુય્યેન ભિક્ખૂનં પરિભૂતરૂપં . દિસ્વાન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ –

''પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, એતં ભિક્ખું દૂરતોવ સમ્બહુલાનં ભિક્ખૂનં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો આગચ્છન્તં દુબ્બણ્ણં દુદ્દસિકં ઓકોટિમકં યેભુય્યેન ભિક્ખૂનં પરિભૂતરૂપ''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''તિ.

''એસો , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો. ન ચ સા સમાપત્તિ સુલભરૂપા યા તેન ભિક્ખુના અસમાપન્નપુબ્બા. યસ્સ ચત્થાય [યસ્સત્થાય (સી॰ ક॰)] કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી''તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''નેલઙ્ગો સેતપચ્છાદો, એકારો વત્તતી રથો;
અનીઘં પસ્સ આયન્તં, છિન્નસોતં અબન્ધન''ન્તિ. પઞ્ચમં;

૬. તણ્હાસઙ્ખયસુત્તં

૬૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા અઞ્ઞાસિકોણ્ડઞ્ઞો [અઞ્ઞાતકોણ્ડઞ્ઞો (સબ્બત્થ)] ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તિં પચ્ચવેક્ખમાનો.

અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં અઞ્ઞાસિકોણ્ડઞ્ઞં અવિદૂરે નિસિન્નં પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તિં પચ્ચવેક્ખમાનં.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''યસ્સ મૂલં છમા નત્થિ, પણ્ણા નત્થિ કુતો લતા;
તં ધીરં બન્ધના મુત્તં, કો તં નિન્દિતુમરહતિ;
દેવાપિ નં પસંસન્તિ, બ્રહ્મુનાપિ પસંસિતો''તિ. છટ્ઠં;

૭. પપઞ્ચખયસુત્તં

૬૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન ભગવા અત્તનો પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખાપહાનં પચ્ચવેક્ખમાનો નિસિન્નો હોતિ.

અથ ખો ભગવા અત્તનો પપઞ્ચસઞ્ઞાસઙ્ખાપહાનં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''યસ્સ પપઞ્ચા ઠિતિ ચ નત્થિ,
સન્દાનં પલિઘઞ્ચ વીતિવત્તો;
તં નિત્તણ્હં મુનિં ચરન્તં,

નાવજાનાતિ સદેવકોપિ લોકો’’તિ. સત્તમં;

૮. કચ્ચાનસુત્તં

૬૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા મહાકચ્ચાનો ભગવતો અવિદૂરે નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય કાયગતાય સતિયા અજ્ઝત્તં પરિમુખં સૂપટ્ઠિતાય.

અદ્દસા ખો ભગવા આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં અવિદૂરે નિસિન્નં પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય કાયગતાય સતિયા અજ્ઝત્તં પરિમુખં સૂપટ્ઠિતાય.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘યસ્સ સિયા સબ્બદા સતિ,
સતતં કાયગતા ઉપટ્ઠિતા;
નો ચસ્સ નો ચ મે સિયા,
ન ભવિસ્સતિ ન ચ મે ભવિસ્સતિ;
અનુપુબ્બવિહારિ તત્થ સો,
કાલેનેવ તરે વિસત્તિક’’ન્તિ. અટ્ઠમં;

૯. ઉદપાનસુત્તં

૬૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા મલ્લેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન થૂણં [થૂનં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] નામ મલ્લાનં બ્રાહ્મણગામો તદવસરિ. અસ્સોસું ખો થૂણેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા – ‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો મલ્લેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં થૂણં અનુપ્પત્તો’’તિ.( ) [(અથ ખો તે થૂણેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા) (?)] ઉદપાનં તિણસ્સ ચ ભુસસ્સ ચ યાવ મુખતો પૂરેસું – ‘‘મા તે મુણ્ડકા સમણકા પાનીયં અપંસૂ’’તિ.

અથ ખો ભગવા મગ્ગા ઓક્કમ્મ યેન રુક્ખમૂલં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘ઇઙ્ઘ મે ત્વં, આનન્દ, એતમ્હા ઉદપાના પાનીયં આહરા’’તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ઇદાનિ સો, ભન્તે, ઉદપાનો થૂણેય્યકેહિ બ્રાહ્મણગહપતિકેહિ તિણસ્સ ચ ભુસસ્સ ચ યાવ મુખતો પૂરિતો – ‘મા તે મુણ્ડકા સમણકા પાનીયં અપંસૂ’’’તિ.

દુતિયમ્પિ ખો…પે॰… તતિયમ્પિ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘ઇઙ્ઘ મે ત્વં, આનન્દ, એતમ્હા ઉદપાના પાનીયં આહરા’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પટિસ્સુત્વા પત્તં ગહેત્વા યેન સો ઉદપાનો તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો સો ઉદપાનો આયસ્મન્તે આનન્દે ઉપસઙ્કમન્તે સબ્બં તં તિણઞ્ચ ભુસઞ્ચ

મુખતો ઓવમિત્વા અચ્છસ્સ ઉદકસ્સ અનાવિલસ્સ વિપ્પસન્નસ્સ યાવ મુખતો પૂરિતો વિસ્સન્દન્તો [વિસ્સન્દો (ક॰)] મઞ્ઞે અટ્ઠાસિ.

અથ ખો આયસ્મતો આનન્દસ્સ એતદહોસિ – ''અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો, તથાગતસ્સ મહિદ્ધિકતા મહાનુભાવતા! અયઞ્હિ સો ઉદપાનો મયિ ઉપસઙ્કમન્તે સબ્બં તં તિણઞ્ચ ભુસઞ્ચ મુખતો ઓવમિત્વા અચ્છસ્સ ઉદકસ્સ અનાવિલસ્સ વિપ્પસન્નસ્સ યાવ મુખતો પૂરિતો વિસ્સન્દન્તો મઞ્ઞે ઠિતો''તિ!! પત્તેન પાનીયં આદાય યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ''અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે, તથાગતસ્સ મહિદ્ધિકતા મહાનુભાવતા! અયઞ્હિ સો, ભન્તે, ઉદપાનો મયિ ઉપસઙ્કમન્તે સબ્બં તં તિણઞ્ચ ભુસઞ્ચ મુખતો ઓવમિત્વા અચ્છસ્સ ઉદકસ્સ અનાવિલસ્સ વિપ્પસન્નસ્સ યાવ મુખતો પૂરિતો વિસ્સન્દન્તો મઞ્ઞે અટ્ઠાસિ!! પિવતુ ભગવા પાનીયં, પિવતુ સુગતો પાનીય''ન્તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''કિં કયિરા ઉદપાનેન,
આપા ચે સબ્બદા સિયું;
તણ્હાય મૂલતો છેત્વા,
કિસ્સ પરિયેસનં ચરે''તિ. નવમં;

૧૦. ઉતેનસુત્તં

૭૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. તેન ખો પન સમયેન રઞ્ઞો ઉતેનસ્સ [ઉદેનસ્સ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ઉય્યાનગતસ્સ અન્તેપુરં દડ્ઢં હોતિ, પઞ્ચ ચ ઇત્થિસતાનિ [પઞ્ચ ઇત્થિસતાનિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] કાલઙ્કતાનિ હોન્તિ સામાવતીપમુખાનિ.

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય કોસમ્બિં પિણ્ડાય પાવિસિંસુ. કોસમ્બિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''ઇધ, ભન્તે, રઞ્ઞો ઉતેનસ્સ ઉય્યાનગતસ્સ અન્તેપુરં દડ્ઢં, પઞ્ચ ચ ઇત્થિસતાનિ કાલઙ્કતાનિ સામાવતીપમુખાનિ. તાસં, ભન્તે, ઉપાસિકાનં કા ગતિ કો અભિસમ્પરાયો''તિ?

''સન્તેત્થ, ભિક્ખવે, ઉપાસિકાયો સોતાપન્ના, સન્તિ સકદાગામિનિયો, સન્તિ અનાગામિનિયો. સબ્બા તા, ભિક્ખવે, ઉપાસિકાયો અનિપ્ફલા કાલઙ્કતા''તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''મોહસમ્બન્ધનો લોકો, ભબ્બરૂપોવ દિસ્સતિ;
ઉપધિબન્ધનો [ઉપધિસમ્બન્ધનો (ક॰ સી॰)] બાલો, તમસા પરિવારિતો;
સસ્સતોરિવ [સસ્સતિ વિય (ક॰ સી॰)] ખાયતિ, પસ્સતો નત્થિ કિઞ્ચન''ન્તિ. દસમં;

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે ભદ્દિયા દ્વે ચ સત્તા, લકુણ્ડકો તણ્હાખયો;
પપઞ્ચખયો ચ કચ્ચાનો, ઉદપાનઞ્ચ ઉતેનોતિ.

ચૂળવગ્ગો [ચુલ્લવગ્ગો (સી॰), ચૂલવગ્ગો (પી॰)] સત્તમો નિટ્ઠિતો.

૮. પાટલિગામિયવગ્ગો

૧. પઠમનિબ્બાનપટિસંયુત્તસુત્તં

૭૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન ભગવા ભિક્ખૂ નિબ્બાનપટિસંયુત્તાય ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ. તેધ ભિક્ખૂ [તે ચ ભિક્ખૂ (સી॰ સ્યા॰ પી॰ તદટ્ઠકથાપિ ઓલોકેતબ્બા)] અટ્ઠિં કત્વા [અટ્ઠીકત્વા (સી॰ સ્યા॰), અટ્ઠિકત્વા (પી॰)] મનસિ કત્વા સબ્બં ચેતસો [સબ્બં ચેતસા (ઇતિપિ અઞ્ઞસુત્તેસુ)] સમન્નાહરિત્વા ઓહિતસોતા ધમ્મં સુણન્તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘અત્થિ, ભિક્ખવે, તદાયતનં, યત્થ નેવ પથવી, ન આપો, ન તેજો, ન વાયો, ન આકાસાનઞ્ચાયતનં, ન વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં, ન આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં, ન નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં, નાયં લોકો, ન પરલોકો, ન ઉભો ચન્દિમસૂરિયા. તત્રાપાહં, ભિક્ખવે, નેવ આગતિં વદામિ , ન ગતિં, ન ઠિતિં, ન ચુતિં, ન ઉપપત્તિં; અપ્પતિટ્ઠં, અપ્પવત્તં, અનારમ્મણમેવેતં. એસેવન્તો દુક્ખસ્સા’’તિ. પઠમં.

૨. દુતિયનિબ્બાનપટિસંયુત્તસુત્તં

૭૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન ભગવા ભિક્ખૂ નિબ્બાનપટિસંયુત્તાય ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ. તેધ ભિક્ખૂ અટ્ઠિં કત્વા મનસિ કત્વા સબ્બં ચેતસો સમન્નાહરિત્વા ઓહિતસોતા ધમ્મં સુણન્તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘દુદ્દસં અનતં નામ, ન હિ સચ્ચં સુદસ્સનં;
પટિવિદ્ધા તણ્હા જાનતો, પસ્સતો નત્થિ કિઞ્ચન’’ન્તિ. દુતિયં;

૩. તતિયનિબ્બાનપટિસંયુત્તસુત્તં

૭૩. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન ભગવા ભિક્ખૂ નિબ્બાનપટિસંયુત્તાય ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ. તેધ ભિક્ખૂ અટ્ઠિં કત્વા, મનસિ કત્વા, સબ્બં ચેતસો સમન્નાહરિત્વા, ઓહિતસોતા ધમ્મં સુણન્તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘અત્થિ, ભિક્ખવે, અજાતં અભૂતં અકતં અસઙ્ખતં. નો ચેતં, ભિક્ખવે, અભવિસ્સ અજાતં અભૂતં અકતં અસઙ્ખતં, નયિધ જાતસ્સ ભૂતસ્સ કતસ્સ સઙ્ખતસ્સ નિસ્સરણં પઞ્ઞાયેથ. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ અજાતં અભૂતં અકતં અસઙ્ખતં, તસ્મા જાતસ્સ ભૂતસ્સ કતસ્સ સઙ્ખતસ્સ નિસ્સરણં પઞ્ઞાયતી’’તિ. તતિયં.

૪. ચતુત્થનિબ્બાનપટિસંયુત્તસુત્તં

૭૪. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન ભગવા ભિક્ખૂ નિબ્બાનપટિસંયુત્તાય ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ. તેધ ભિક્ખૂ અટ્ઠિં કત્વા મનસિ કત્વા સબ્બં ચેતસો સમન્નાહરિત્વા ઓહિતસોતા ધમ્મં સુણન્તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

> ‘‘નિસ્સિતસ્સ ચલિતં, અનિસ્સિતસ્સ ચલિતં નત્થિ. ચલિતે અસતિ પસ્સદ્ધિ, પસ્સદ્ધિયા સતિ નતિ ન હોતિ. નતિયા અસતિ આગતિગતિ ન હોતિ. આગતિગતિયા અસતિ ચુતૂપપાતો ન હોતિ. ચુતૂપપાતે અસતિ નેવિધ ન હુરં ન ઉભયમન્તરેન [ન ઉભયમન્તરે (સબ્બત્થ) મ॰ નિ॰ ૩.૩૯૩; સં॰ નિ॰ ૪.૮૭ પસ્સિતબ્બં]. એસેવન્તો દુક્ખસ્સા’’તિ. ચતુત્થં.

૫. ચુન્દસુત્તં

૭૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા મલ્લેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન પાવા તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા પાવાયં વિહરતિ ચુન્દસ્સ કમ્મારપુત્તસ્સ અમ્બવને.

અસ્સોસિ ખો ચુન્દો કમ્મારપુત્તો – ‘‘ભગવા કિર મલ્લેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પાવં અનુપ્પત્તો પાવાયં વિહરતિ મય્હં અમ્બવને’’તિ. અથ ખો ચુન્દો કમ્મારપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો ચુન્દં કમ્મારપુત્તં ભગવા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ. અથ ખો ચુન્દો કમ્મારપુત્તો ભગવતા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતો સમાદપિતો સમુત્તેજિતો સમ્પહંસિતો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અધિવાસેતુ મે, ભન્તે, ભગવા સ્વાતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના’’તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

અથ ખો ચુન્દો કમ્મારપુત્તો ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો ચુન્દો કમ્મારપુત્તો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન સકે નિવેસને પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદાપેત્વા પહૂતઞ્ચ સૂકરમદ્દવં ભગવતો કાલં આરોચાપેસિ – ‘‘કાલો, ભન્તે, નિટ્ઠિતં ભત્ત’’ન્તિ.

અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન યેન ચુન્દસ્સ કમ્મારપુત્તસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા ચુન્દં કમ્મારપુત્તં આમન્તેસિ – ‘‘યં તે, ચુન્દ, સૂકરમદ્દવં પટિયત્તં તેન મં પરિવિસ, યં પનઞ્ઞં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયત્તં તેન ભિક્ખુસઙ્ઘં પરિવિસા’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો ચુન્દો કમ્મારપુત્તો ભગવતો પટિસ્સુત્વા યં અહોસિ સૂકરમદ્દવં પટિયત્તં તેન ભગવન્તં પરિવિસિ; યં પનઞ્ઞં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયત્તં તેન ભિક્ખુસઙ્ઘં પરિવિસિ.

અથ ખો ભગવા ચુન્દં કમ્મારપુત્તં આમન્તેસિ – ‘‘યં તે, ચુન્દ, સૂકરમદ્દવં અવસિટ્ઠં તં સોબ્ભે નિખણાહિ. નાહં તં, ચુન્દ, પસ્સામિ સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય યસ્સ તં પરિભુત્તં સમ્મા પરિણામં ગચ્છેય્ય અઞ્ઞત્ર તથાગતસ્સા’’તિ [અઞ્ઞત્ર તથાગતેનાતિ (ક॰ સી॰)]. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો ચુન્દો કમ્મારપુત્તો ભગવતો પટિસ્સુત્વા યં અહોસિ સૂકરમદ્દવં અવસિટ્ઠં તં સોબ્ભે નિખણિત્વા યેન ભગવા

તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો ચુન્દં કમ્મારપુત્તં ભગવા ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેત્વા સમાદપેત્વા સમુત્તેજેત્વા સમ્પહંસેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ.

અથ ખો ભગવતો ચુન્દસ્સ કમ્મારપુત્તસ્સ ભત્તં ભુત્તાવિસ્સ ખરો આબાધો ઉપ્પજ્જિ. લોહિતપક્ખન્દિકા પબાળ્હા [બાળ્હા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] વેદના વત્તન્તિ મારણન્તિકા. તત્ર સુદં ભગવા સતો સમ્પજાનો અધિવાસેસિ અવિહઞ્ઞમાનો. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘આયામાનન્દ, યેન કુસિનારા તેનુપસઙ્કમિસ્સામા’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ.

‘‘ચુન્દસ્સ ભત્તં ભુઞ્જિત્વા, કમ્મારસ્સાતિ મે સુતં;
આબાધં સમ્ફુસી ધીરો, પબાળ્હં મારણન્તિકં.

‘‘ભુત્તસ્સ ચ સૂકરમદ્દવેન, બ્યાધિપ્પબાળ્હો ઉદપાદિ સત્થુનો;
વિરિચ્ચમાનો [વિરિઞ્ચમાનો (?) વિરેચમાનો (દી॰ નિ॰ ૨.૧૯૦)] ભગવા અવોચ, ‘ગચ્છામહં કુસિનારં નગર’’’ન્તિ.

અથ ખો ભગવા મગ્ગા ઓક્કમ્મ યેન અઞ્ઞતરં રુક્ખમૂલં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘ઇઙ્ઘ મે ત્વં, આનન્દ, ચતુગ્ગુણં સઙ્ઘાટિં પઞ્ઞાપેહિ; કિલન્તોસ્મિ, આનન્દ, નિસીદિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પટિસ્સુત્વા ચતુગ્ગુણં સઙ્ઘાટિં પઞ્ઞાપેસિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. નિસજ્જ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘ઇઙ્ઘ મે ત્વં, આનન્દ, પાનીયં આહર; પિપાસિતોસ્મિ, આનન્દ, પિવિસ્સામી’’તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ઇદાનિ, ભન્તે, પઞ્ચમત્તાનિ સકટસતાનિ અતિક્કન્તાનિ. તં ચક્કચ્છિન્નં ઉદકં પરિત્તં લુળિતં આવિલં સન્દતિ. અયં, ભન્તે, કકુધા [કકુત્થા (સી॰), કુકુટા (સ્યા॰), કકુધા (દી॰ નિ॰ ૨.૧૯૧)] નદી અવિદૂરે અચ્છોદકા સાતોદકા સીતોદકા સેતોદકા સુપતિત્થા રમણીયા. એત્થ ભગવા પાનીયઞ્ચ પિવિસ્સતિ ગત્તાનિ ચ સીતીકરિસ્સતી’’તિ [સીતિં કરિસ્સતીતિ (સી॰), સીતં કરિસ્સતીતિ (સ્યા॰ પી॰ ક॰)].

દુતિયમ્પિ ખો...પે॰... તતિયમ્પિ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ‘‘ઇઙ્ઘ મે ત્વં, આનન્દ, પાનીયં આહર; પિપાસિતોસ્મિ, આનન્દ, પિવિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પટિસ્સુત્વા પત્તં ગહેત્વા યેન સા નદી તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો સા નદી ચક્કચ્છિન્ના પરિત્તા લુળિતા આવિલા સન્દમાના આયસ્મન્તે આનન્દે ઉપસઙ્કમન્તે અચ્છા વિપ્પસન્ના અનાવિલા સન્દતિ.

અથ ખો આયસ્મતો આનન્દસ્સ એતદહોસિ – ‘‘અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો, તથાગતસ્સ મહિદ્ધિકતા મહાનુભાવતા! અયઞ્હિ સા નદી ચક્કચ્છિન્ના પરિત્તા લુળિતા આવિલા સન્દમાના મયિ ઉપસઙ્કમન્તે અચ્છા વિપ્પસન્ના અનાવિલા સન્દતી’’તિ!! પત્તેન પાનીયં આદાય યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે, તથાગતસ્સ મહિદ્ધિકતા મહાનુભાવતા! અયઞ્હિ સા, ભન્તે, નદી ચક્કચ્છિન્ના પરિત્તા લુળિતા આવિલા સન્દમાના મયિ ઉપસઙ્કમન્તે અચ્છા વિપ્પસન્ના અનાવિલા સન્દતિ!! પિવતુ ભગવા પાનીયં , પિવતુ સુગતો પાનીય’’ન્તિ.

અથ ખો ભગવા પાનીયં અપાયિ [અપાસિ (સી॰)]. અથ ખો ભગવા મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન કુકુટ્ઠા નદી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા કુકુટ્ઠં નદિં અજ્ઝોગાહેત્વા ન્હત્વા ચ પિવિત્વા ચ પચ્ચુત્તરિત્વા યેન અમ્બવનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં ચુન્દકં આમન્તેસિ – ''ઇઙ્ઘ મે ત્વં, ચુન્દક, ચતુગ્ગુણં સઙ્ઘાટિં પઞ્ઞપેહિ; કિલન્તોસ્મિ, ચુન્દક, નિપજ્જિસ્સામી''તિ . ''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા ચુન્દકો ભગવતો પટિસ્સુત્વા ચતુગ્ગુણં સઙ્ઘાટિં પઞ્ઞપેસિ. અથ ખો ભગવા દક્ખિણેન પસ્સેન સીહસેય્યં કપ્પેસિ પાદે પાદં અચ્ચાધાય સતો સમ્પજાનો ઉટ્ઠાનસઞ્ઞં મનસિ કરિત્વા. આયસ્મા પન ચુન્દકો તત્થેવ ભગવતો પુરતો નિસીદિ.

''ગન્ત્વાન બુદ્ધો નદિકં કુકુટ્ઠં,
અચ્છોદકં સાતુદકં [સાતોદકં (સબ્બત્થ)] વિપ્પસન્નં;
ઓગાહિ સત્થા સુકિલન્તરૂપો,
તથાગતો અપ્પટિમોધ લોકે.

''ન્હત્વા ચ પિવિત્વા ચુદતારિ [ન્હત્વા ચ ઉત્તરિ (ક॰)] સત્થા,
પુરક્ખતો ભિક્ખુગણસ્સ મજ્ઝે;
સત્થા પવત્તા ભગવા ઇધ ધમ્મે,
ઉપાગમિ અમ્બવનં મહેસિ;
આમન્તયિ ચુન્દકં નામ ભિક્ખું,
ચતુગ્ગુણં સન્થર [પત્થર (સી॰ પી॰)] મે નિપજ્જં.

''સો ચોદિતો ભાવિતત્તેન ચુન્દો,
ચતુગ્ગુણં સન્થરિ [પત્થરિ (સી॰ પી॰)] ખિપ્પમેવ;
નિપજ્જિ સત્થા સુકિલન્તરૂપો,
ચુન્દોપિ તત્થ પમુખે નિસીદી''તિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ''સિયા ખો , પનાનન્દ, ચુન્દસ્સ કમ્મારપુત્તસ્સ કોચિ વિપ્પટિસારં ઉપદહેય્ય – 'તસ્સ તે, આવુસો ચુન્દ, અલાભા, તસ્સ તે દુલ્લદ્ધં યસ્સ તે તથાગતો પચ્છિમં પિણ્ડપાતં ભુઞ્જિત્વા પરિનિબ્બુતો'તિ. ચુન્દસ્સાનન્દ, કમ્મારપુત્તસ્સ એવં વિપ્પટિસારો પટિવિનોદેતબ્બો –

'''તસ્સ તે, આવુસો ચુન્દ, લાભા, તસ્સ તે સુલદ્ધં યસ્સ તે તથાગતો પચ્છિમં પિણ્ડપાતં પરિભુઞ્જિત્વા પરિનિબ્બુતો. સમ્મુખા મેતં, આવુસો ચુન્દ, ભગવતો સુતં, સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – દ્વેમે પિણ્ડપાતા સમસમફલા સમસમવિપાકા અતિવિય અઞ્ઞેહિ પિણ્ડપાતેહિ મહપ્ફલતરા ચ મહાનિસંસતરા ચ. કતમે દ્વે? યઞ્ચ પિણ્ડપાતં પરિભુઞ્જિત્વા તથાગતો અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુજ્ઝતિ, યઞ્ચ પિણ્ડપાતં પરિભુઞ્જિત્વા અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બાયતિ. ઇમે દ્વે પિણ્ડપાતા સમસમફલા સમસમવિપાકા અતિવિય અઞ્ઞેહિ પિણ્ડપાતેહિ મહપ્ફલતરા ચ મહાનિસંસતરા ચ.

'''આયુસંવત્તનિકં આયસ્મતા ચુન્દેન કમ્મારપુત્તેન કમ્મં ઉપચિતં, વણ્ણસંવત્તનિકં આયસ્મતા ચુન્દેન કમ્મારપુત્તેન કમ્મં ઉપચિતં, સુખસંવત્તનિકં આયસ્મતા ચુન્દેન કમ્મારપુત્તેન કમ્મં ઉપચિતં, સગ્ગસંવત્તનિકં આયસ્મતા ચુન્દેન કમ્મારપુત્તેન કમ્મં ઉપચિતં, યસસંવત્તનિકં આયસ્મતા ચુન્દેન કમ્મારપુત્તેન કમ્મં ઉપચિતં,

આધિપતેય્યસંવત્તનિકં આયસ્મતા ચુન્દેન કમ્મારપુત્તેન કમ્મં ઉપચિત’ન્તિ. ચુન્દસ્સાનન્દ, કમ્મારપુત્તસ્સ એવં વિપ્પટિસારો પટિવિનોદેતબ્બો’’તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘દદતો પુઞ્ઞં પવડ્ઢતિ,
સંયમતો વેરં ન ચીયતિ;
કુસલો ચ જહાતિ પાપકં,
રાગદોસમોહક્ખયા સનિબ્બુતો’’તિ [પરિનિબ્બુતોતિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)]. પઞ્ચમં;

૬. પાટલિગામિયસુત્તં

૭૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા મગધેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન પાટલિગામો તદવસરિ. અસ્સોસું ખો પાટલિગામિયા [પાટલિગામિકા (દી॰ નિ॰ ૨.૧૪૮)] ઉપાસકા – ‘‘ભગવા કિર મગધેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં પાટલિગામં અનુપ્પત્તો’’તિ. અથ ખો પાટલિગામિયા ઉપાસકા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો પાટલિગામિયા ઉપાસકા ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘અધિવાસેતુ નો, ભન્તે, ભગવા આવસથાગાર’’ન્તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

અથ ખો પાટલિગામિયા ઉપાસકા ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેનાવસથાગારં તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા સબ્બસન્થરિં આવસથાગારં સન્થરિત્વા આસનાનિ પઞ્ઞાપેત્વા ઉદકમણિકં પતિટ્ઠાપેત્વા તેલપ્પદીપં આરોપેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠંસુ. એકમન્તં ઠિતા ખો પાટલિગામિયા ઉપાસકા ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘સબ્બસન્થરિસન્થતં [સબ્બસન્થરિં સન્થતં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], ભન્તે, આવસથાગારં; આસનાનિ પઞ્ઞત્તાનિ; ઉદકમણિકો પતિટ્ઠાપિતો [ઉદકમણિકં પતિટ્ઠાપિતં (સ્યા॰)] તેલપ્પદીપો આરોપિતો. યસ્સદાનિ, ભન્તે, ભગવા કાલં મઞ્ઞતી’’તિ.

અથ ખો ભગવા નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન યેન આવસથાગારં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પાદે પક્ખાલેત્વા આવસથાગારં પવિસિત્વા મજ્ઝિમં થમ્ભં નિસ્સાય પુરત્થાભિમુખો નિસીદિ. ભિક્ખુસઙ્ઘોપિ ખો પાદે પક્ખાલેત્વા આવસથાગારં પવિસિત્વા પચ્છિમં ભિત્તિં નિસ્સાય પુરત્થાભિમુખો નિસીદિ ભગવન્તંયેવ પુરક્ખત્વા. પાટલિગામિયાપિ ખો ઉપાસકા પાદે પક્ખાલેત્વા આવસથાગારં પવિસિત્વા પુરત્થિમં ભિત્તિં નિસ્સાય પચ્છિમાભિમુખા નિસીદિંસુ ભગવન્તંયેવ પુરક્ખત્વા. અથ ખો ભગવા પાટલિગામિયે ઉપાસકે આમન્તેસિ –

‘‘પઞ્ચિમે, ગહપતયો, આદીનવા દુસ્સીલસ્સ સીલવિપત્તિયા. કતમે પઞ્ચ? ઇધ, ગહપતયો, દુસ્સીલો સીલવિપન્નો પમાદાધિકરણં મહતિં ભોગજાનિં નિગચ્છતિ. અયં પઠમો આદીનવો દુસ્સીલસ્સ સીલવિપત્તિયા.

“પુન ચપરં, ગહપતયો, દુસ્સીલસ્સ સીલવિપન્નસ્સ પાપકો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છતિ. અયં દુતિયો આદીનવો દુસ્સીલસ્સ સીલવિપત્તિયા.

“પુન ચપરં, ગહપતયો, દુસ્સીલો સીલવિપન્નો યઞ્ઞદેવ પરિસં ઉપસઙ્કમતિ – યદિ ખત્તિયપરિસં, યદિ બ્રાહ્મણપરિસં, યદિ ગહપતિપરિસં, યદિ સમણપરિસં – અવિસારદો ઉપસઙ્કમતિ મઙ્કુભૂતો. અયં તતિયો આદીનવો દુસ્સીલસ્સ સીલવિપત્તિયા.

“પુન ચપરં, ગહપતયો, દુસ્સીલો સીલવિપન્નો સમ્મૂળ્હો કાલં કરોતિ. અયં ચતુત્થો આદીનવો દુસ્સીલસ્સ સીલવિપત્તિયા.

“પુન ચપરં, ગહપતયો, દુસ્સીલો સીલવિપન્નો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. અયં પઞ્ચમો આદીનવો દુસ્સીલસ્સ સીલવિપત્તિયા. ઇમે ખો, ગહપતયો, પઞ્ચ આદીનવા દુસ્સીલસ્સ સીલવિપત્તિયા.

“પઞ્ચિમે, ગહપતયો, આનિસંસા સીલવતો સીલસમ્પદાય. કતમે પઞ્ચ? ઇધ, ગહપતયો, સીલવા સીલસમ્પન્નો અપ્પમાદાધિકરણં મહન્તં ભોગક્ખન્ધં અધિગચ્છતિ. અયં પઠમો આનિસંસો સીલવતો સીલસમ્પદાય.

“પુન ચપરં, ગહપતયો, સીલવતો સીલસમ્પન્નસ્સ કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છતિ. અયં દુતિયો આનિસંસો સીલવતો સીલસમ્પદાય.

“પુન ચપરં, ગહપતયો, સીલવા સીલસમ્પન્નો યઞ્ઞદેવ પરિસં ઉપસઙ્કમતિ – યદિ ખત્તિયપરિસં , યદિ બ્રાહ્મણપરિસં, યદિ ગહપતિપરિસં, યદિ સમણપરિસં – વિસારદો ઉપસઙ્કમતિ અમઙ્કુભૂતો. અયં તતિયો આનિસંસો સીલવતો સીલસમ્પદાય.

“પુન ચપરં, ગહપતયો, સીલવા સીલસમ્પન્નો અસમ્મૂળ્હો કાલઙ્કરોતિ. અયં ચતુત્થો આનિસંસો સીલવતો સીલસમ્પદાય.

“પુન ચપરં, ગહપતયો, સીલવા સીલસમ્પન્નો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. અયં પઞ્ચમો આનિસંસો સીલવતો સીલસમ્પદાય. ઇમે ખો, ગહપતયો, પઞ્ચ આનિસંસા સીલવતો સીલસમ્પદાયા”તિ.

અથ ખો ભગવા પાટલિગામિયે ઉપાસકે બહુદેવ રત્તિં ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેત્વા સમાદપેત્વા સમુત્તેજેત્વા સમ્પહંસેત્વા ઉય્યોજેસિ – “અભિક્કન્તા ખો, ગહપતયો, રત્તિ; યસ્સદાનિ તુમ્હે કાલં મઞ્ઞથા”તિ. [“એવં ભન્તે“તિ ખોપાટલિગામિયા ઉપાસકા ભગવતો પટિસ્સુત્વા (મહાવ॰ ૨૮૫; દી॰ નિ॰ ૨.૧૫૧)] અથ ખો પાટલિગામિયા ઉપાસકા ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા [“એવં ભન્તે“તિ ખોપાટલિગામિયા ઉપાસકા ભગવતો પટિસ્સુત્વા (મહાવ॰ ૨૮૫; દી॰ નિ॰ ૨.૧૫૧)] ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કમિંસુ. અથ ખો ભગવા અચિરપક્કન્તેસુ પાટલિગામિયેસુ ઉપાસકેસુ સુઞ્ઞાગારં પાવિસિ.

તેન ખો પન સમયેન સુનિધવસ્સકારા [સુનીધવસ્સકારા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] મગધમહામત્તા પાટલિગામે નગરં માપેન્તિ વજ્જીનં પટિબાહાય. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા દેવતાયો સહસ્સસહસ્સેવ [સહસ્સેવ (સ્યા॰ ક॰), સહસ્સસ્સેવ (પી॰)] પાટલિગામે વત્થૂનિ પરિગ્ગણ્હન્તિ. યસ્મિં પદેસે મહેસક્ખા દેવતા વત્થૂનિ પરિગ્ગણ્હન્તિ મહેસક્ખાનં તત્થ રઞ્ઞં રાજમહામત્તાનં ચિત્તાનિ નમન્તિ નિવેસનાનિ માપેતું. યસ્મિં પદેસે મજ્ઝિમા દેવતા વત્થૂનિ પરિગ્ગણ્હન્તિ મજ્ઝિમાનં તત્થ રઞ્ઞં રાજમહામત્તાનં ચિત્તાનિ નમન્તિ નિવેસનાનિ માપેતું. યસ્મિં પદેસે નીચા દેવતા વત્થૂનિ પરિગ્ગણ્હન્તિ નીચાનં તત્થ રઞ્ઞં રાજમહામત્તાનં ચિત્તાનિ નમન્તિ નિવેસનાનિ માપેતું.

અદ્દસા ખો ભગવા દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન તા દેવતાયો સહસ્સસહસ્સેવ પાટલિગામે વત્થૂનિ પરિગ્ગણ્હન્તિયો. યસ્મિં પદેસે મહેસક્ખા દેવતા વત્થૂનિ પરિગ્ગણ્હન્તિ, મહેસક્ખાનં તત્થ રઞ્ઞં રાજમહામત્તાનં ચિત્તાનિ નમન્તિ નિવેસનાનિ માપેતું. યસ્મિં પદેસે મજ્ઝિમા દેવતા વત્થૂનિ પરિગ્ગણ્હન્તિ, મજ્ઝિમાનં તત્થ રઞ્ઞં રાજમહામત્તાનં ચિત્તાનિ નમન્તિ નિવેસનાનિ માપેતું. યસ્મિં પદેસે નીચા દેવતા વત્થૂનિ પરિગ્ગણ્હન્તિ, નીચાનં તત્થ રઞ્ઞં રાજમહામત્તાનં ચિત્તાનિ નમન્તિ નિવેસનાનિ માપેતું. અથ ખો ભગવા તસ્સા રત્તિયા પચ્ચૂસસમયે પચ્ચુટ્ઠાય આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ –

''કે નુ ખો [કો નુ ખો (સબ્બત્થ)] આનન્દ પાટલિગામે નગરં માપેન્તી''તિ [માપેતીતિ (સબ્બત્થ)]. ''સુનિધવસ્સકારા, ભન્તે, મગધમહામત્તા પાટલિગામે નગરં માપેન્તિ વજ્જીનં પટિબાહાયા''તિ. ''સેય્યથાપિ, આનન્દ, દેવેહિ તાવતિંસેહિ સદ્ધિં મન્તેત્વા; એવમેવ ખો, આનન્દ, સુનિધવસ્સકારા મગધમહામત્તા પાટલિગામે નગરં માપેન્તિ વજ્જીનં પટિબાહાય. ઇધાહં, આનન્દ, અદ્દસં દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સમ્બહુલા દેવતાયો સહસ્સસહસ્સેવ પાટલિગામે વત્થૂનિ પરિગ્ગણ્હન્તિયો. યસ્મિં પદેસે મહેસક્ખા દેવતા વત્થૂનિ પરિગ્ગણ્હન્તિ મહેસક્ખાનં તત્થ રઞ્ઞં રાજમહામત્તાનં ચિત્તાનિ નમન્તિ નિવેસનાનિ માપેતું. યસ્મિં પદેસે મજ્ઝિમા દેવતા વત્થૂનિ પરિગ્ગણ્હન્તિ મજ્ઝિમાનં તત્થ રઞ્ઞં રાજમહામત્તાનં ચિત્તાનિ નમન્તિ નિવેસનાનિ માપેતું. યસ્મિં પદેસે નીચા દેવતા વત્થૂનિ પરિગ્ગણ્હન્તિ નીચાનં તત્થ રઞ્ઞં રાજમહામત્તાનં ચિત્તાનિ નમન્તિ નિવેસનાનિ માપેતું. યાવતા, આનન્દ, અરિયં આયતનં યાવતા વણિપ્પથો ઇદં અગ્ગનગરં ભવિસ્સતિ પાટલિપુત્તં પુટભેદનં. પાટલિપુત્તસ્સ ખો, આનન્દ, તયો અન્તરાયા ભવિસ્સન્તિ – અગ્ગિતો વા ઉદકતો વા મિથુભેદતો વા''તિ.

અથ ખો સુનિધવસ્સકારા મગધમહામત્તા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારાણિયં [સારાણીયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વીતિસારેત્વા એકમન્તં અટ્ઠંસુ. એકમન્તં ઠિતા ખો સુનિધવસ્સકારા મગધમહામત્તા ભગવન્તં એતદવોચું – ''અધિવાસેતુ નો ભવં ગોતમો અજ્જતનાય ભત્તં સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેના''તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

અથ ખો સુનિધવસ્સકારા મગધમહામત્તા ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા યેન સકો આવસથો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા સકે આવસથે પણીતં ખાદનીયં ભોજનીયં પટિયાદાપેત્વા ભગવતો કાલં આરોચેસું – ''કાલો, ભો ગોતમ, નિટ્ઠિતં ભત્ત''ન્તિ.

અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન યેન સુનિધવસ્સકારાનં મગધમહામત્તાનં આવસથો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો સુનિધવસ્સકારા

મગધમહામત્તા બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસું સમ્પવારેસું.

અથ ખો સુનિધવસ્સકારા મગધમહામત્તા ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં અઞ્ઞતરં નીચં આસનં ગહેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો સુનિધવસ્સકારે મગધમહામત્તે ભગવા ઇમાહિ ગાથાહિ અનુમોદિ –

''યસ્મિં પદેસે કપ્પેતિ, વાસં પણ્ડિતજાતિયો;
સીલવન્તેત્થ ભોજેત્વા, સઞ્ઞતે બ્રહ્મચારયો [બ્રહ્મચારિનો (સ્યા॰), બ્રહ્મચરિયે (પી॰ ક॰)].

''યા તત્થ દેવતા આસું, તાસં દક્ખિણમાદિસે;
તા પૂજિતા પૂજયન્તિ, માનિતા માનયન્તિ નં.

''તતો નં અનુકમ્પન્તિ, માતા પુત્તંવ ઓરસં;
દેવતાનુકમ્પિતો પોસો, સદા ભદ્રાનિ પસ્સતી''તિ.

અથ ખો ભગવા સુનિધવસ્સકારાનં મગધમહામત્તાનં ઇમાહિ ગાથાહિ અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ.

તેન ખો પન સમયેન સુનિધવસ્સકારા મગધમહામત્તા ભગવન્તં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધા હોન્તિ – ''યેનજ્જ સમણો ગોતમો દ્વારેન નિક્ખમિસ્સતિ તં 'ગોતમદ્વારં' નામ ભવિસ્સતિ. યેન તિત્થેન ગઙ્ગં નદિં તરિસ્સતિ તં 'ગોતમતિત્થં' નામ ભવિસ્સતી''તિ.

અથ ખો ભગવા યેન દ્વારેન નિક્ખમિ તં 'ગોતમદ્વારં' નામ અહોસિ. અથ ખો ભગવા યેન ગઙ્ગા નદી તેનુપસઙ્કમિ. તેન ખો પન સમયેન ગઙ્ગા નદી પૂરા હોતિ સમતિત્તિકા કાકપેય્યા. અપ્પેકચ્ચે મનુસ્સા નાવં પરિયેસન્તિ, અપ્પેકચ્ચે ઉળુમ્પં પરિયેસન્તિ, અપ્પેકચ્ચે કુલ્લં બન્ધન્તિ અપારા પારં ગન્તુકામા. અથ ખો ભગવા – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવ – ગઙ્ગાય નદિયા ઓરિમતીરે [ઓરિમતીરા (બહૂસુ) મહાવ॰ ૨૮૬; દી॰ નિ॰ ૨.૧૫૪ પસ્સિતબ્બં)] અન્તરહિતો પારિમતીરે પચ્ચુટ્ઠાસિ સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન .

અદ્દસા ખો ભગવા તે મનુસ્સે અપ્પેકચ્ચે નાવં પરિયેસન્તે, અપ્પેકચ્ચે ઉળુમ્પં પરિયેસન્તે, અપ્પેકચ્ચે કુલ્લં બન્ધન્તે અપારા પારં ગન્તુકામે.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''યે તરન્તિ અણ્ણવં સરં,
સેતું કત્વાન વિસજ્જ પલ્લલાનિ;
કુલ્લઞ્હિ જનો પબન્ધતિ [બન્ધતિ (સ્યા॰ પી॰)],
તિણ્ણા [નિતિણ્ણા (ક॰)] મેધાવિનો જના''તિ. છટ્ઠં;

૭. દ્વિધાપથસુત્તં

૭૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ અદ્ધાનમગ્ગપટિપન્નો હોતિ આયસ્મતા નાગસમાલેન પચ્છાસમણેન. અદ્દસા ખો આયસ્મા નાગસમાલો અન્તરામગ્ગે દ્વિધાપથં [દ્વેધાપથં (સી॰)]. દિસ્વાન ભગવન્તં એતદવોચ – ''અયં, ભન્તે, ભગવા પન્થો; ઇમિના ગચ્છામા''તિ. એવં વુત્તે, ભગવા આયસ્મન્તં નાગસમાલં એતદવોચ – ''અયં, નાગસમાલ, પન્થો; ઇમિના ગચ્છામા''તિ.

દુતિયમ્પિ...પે॰... તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા નાગસમાલો ભગવન્તં એતદવોચ – ''અયં, ભન્તે, ભગવા પન્થો; ઇમિના ગચ્છામા''તિ . તતિયમ્પિ ખો ભગવા આયસ્મન્તં નાગસમાલં એતદવોચ – ''અયં, નાગસમાલ, પન્થો; ઇમિના ગચ્છામા''તિ. અથ ખો આયસ્મા નાગસમાલો ભગવતો પત્તચીવરં તત્થેવ છમાયં નિક્ખિપિત્વા પક્કામિ – ''ઇદં, ભન્તે, ભગવતો પત્તચીવર''ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મતો નાગસમાલસ્સ તેન પન્થેન ગચ્છન્તસ્સ અન્તરામગ્ગે ચોરા નિક્ખમિત્વા હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ આકોટેસું પત્તઞ્ચ ભિન્દિંસુ સઙ્ઘાટિઞ્ચ વિપ્ફાલેસું. અથ ખો આયસ્મા નાગસમાલો ભિન્નેન પત્તેન વિપ્ફાલિતાય સઙ્ઘાટિયા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા નાગસમાલો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇધ મય્હં, ભન્તે, તેન પન્થેન ગચ્છન્તસ્સ અન્તરામગ્ગે ચોરા નિક્ખમિત્વા હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ આકોટેસું, પત્તઞ્ચ ભિન્દિંસુ, સઙ્ઘાટિઞ્ચ વિપ્ફાલેસુ''ન્તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''સદ્ધિં ચરમેકતો વસં,
મિસ્સો અઞ્ઞજનેન વેદગૂ;
વિદ્વા પજહાતિ પાપકં,
કોઞ્ચો ખીરપકોવ નિન્નગ''ન્તિ. સત્તમં;

૮. વિસાખાસુત્તં

૭૮. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ પુબ્બારામે મિગારમાતુપાસાદે. તેન ખો પન સમયેન વિસાખાય મિગારમાતુયા નત્તા કાલઙ્કતા હોતિ પિયા મનાપા. અથ ખો વિસાખા મિગારમાતા અલ્લવત્થા અલ્લકેસા દિવા દિવસ્સ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો વિસાખં મિગારમાતરં ભગવા એતદવોચ –

''હન્દ કુતો નુ ત્વં, વિસાખે, આગચ્છસિ અલ્લવત્થા અલ્લકેસા ઇધૂપસઙ્કન્તા દિવા દિવસ્સા''તિ? ''નત્તા મે, ભન્તે, પિયા મનાપા કાલઙ્કતા. તેનાહં અલ્લવત્થા અલ્લકેસા ઇધૂપસઙ્કન્તા દિવા દિવસ્સા''તિ. ''ઇચ્છેય્યાસિ ત્વં, વિસાખે, યાવતિકા [યાવતકા (?)] સાવત્થિયા મનુસ્સા તાવતિકે [તાવતકે (?)] પુત્તે ચ નત્તારો ચા''તિ? ''ઇચ્છેય્યાહં, ભગવા [ઇચ્છેય્યાહં ભન્તે ભગવા (સ્યા॰)] યાવતિકા સાવત્થિયા મનુસ્સા તાવતિકે પુત્તે ચ નત્તારો ચા''તિ.

''કીવબહુકા પન, વિસાખે, સાવત્થિયા મનુસ્સા દેવસિકં કાલં કરોન્તી''તિ? ''દસપિ, ભન્તે, સાવત્થિયા મનુસ્સા દેવસિકં કાલં કરોન્તિ; નવપિ, ભન્તે... અટ્ઠપિ, ભન્તે... સત્તપિ, ભન્તે... છપિ, ભન્તે... પઞ્ચપિ, ભન્તે...

ચત્તારોપિ, ભન્તે... તીણિપિ, ભન્તે... દ્વેપિ, ભન્તે, સાવત્થિયા મનુસ્સા દેવસિકં કાલં કરોન્તિ. એકોપિ, ભન્તે, સાવત્થિયા મનુસ્સો દેવસિકં કાલં કરોતિ. અવિવિત્તા, ભન્તે, સાવત્થિ મનુસ્સેહિ કાલં કરોન્તેહી''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, વિસાખે, અપિ નુ ત્વં કદાચિ કરહચિ અનલ્લવત્થા વા ભવેય્યાસિ અનલ્લકેસા વા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે . અલં મે, ભન્તે, તાવ બહુકેહિ પુત્તેહિ ચ નત્તારેહિ ચા''તિ.

''યેસં ખો, વિસાખે, સતં પિયાનિ, સતં તેસં દુક્ખાનિ; યેસં નવુતિ પિયાનિ, નવુતિ તેસં દુક્ખાનિ; યેસં અસીતિ પિયાનિ, અસીતિ તેસં દુક્ખાનિ; યેસં સત્તતિ પિયાનિ, સત્તતિ તેસં દુક્ખાનિ; યેસં સટ્ઠિ પિયાનિ, સટ્ઠિ તેસં દુક્ખાનિ; યેસં પઞ્ઞાસં પિયાનિ, પઞ્ઞાસં તેસં દુક્ખાનિ; યેસં ચત્તારીસં પિયાનિ, ચત્તારીસં તેસં દુક્ખાનિ, યેસં તિંસં પિયાનિ, તિંસં તેસં દુક્ખાનિ; યેસં વીસતિ પિયાનિ, વીસતિ તેસં દુક્ખાનિ, યેસં દસ પિયાનિ, દસ તેસં દુક્ખાનિ; યેસં નવ પિયાનિ, નવ તેસં દુક્ખાનિ; યેસં અટ્ઠ પિયાનિ, અટ્ઠ તેસં દુક્ખાનિ; યેસં સત્ત પિયાનિ, સત્ત તેસં દુક્ખાનિ; યેસં છ પિયાનિ, છ તેસં દુક્ખાનિ; યેસં પઞ્ચ પિયાનિ, પઞ્ચ તેસં દુક્ખાનિ; યેસં ચત્તારિ પિયાનિ, ચત્તારિ તેસં દુક્ખાનિ; યેસં તીણિ પિયાનિ, તીણિ તેસં દુક્ખાનિ; યેસં દ્વે પિયાનિ, દ્વે તેસં દુક્ખાનિ; યેસં એકં પિયં, એકં તેસં દુક્ખં; યેસં નત્થિ પિયં, નત્થિ તેસં દુક્ખં, અસોકા તે વિરજા અનુપાયાસાતિ વદામી''તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

''યે કેચિ સોકા પરિદેવિતા વા,
દુક્ખા ચ [દુક્ખા વ (અટ્ઠ॰)] લોકસ્મિમનેકરૂપા;
પિયં પટિચ્ચપ્પભવન્તિ એતે,
પિયે અસન્તે ન ભવન્તિ એતે.

''તસ્મા હિ તે સુખિનો વીતસોકા,
યેસં પિયં નત્થિ કુહિઞ્ચિ લોકે;
તસ્મા અસોકં વિરજં પત્થયાનો,
પિયં ન કયિરાથ કુહિઞ્ચિ લોકે''તિ. અટ્ઠમં;

૯. પઠમદબ્બસુત્તં

૭૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો આયસ્મા દબ્બો મલ્લપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા દબ્બો મલ્લપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''પરિનિબ્બાનકાલો મે દાનિ, સુગતા''તિ. ''યસ્સદાનિ ત્વં, દબ્બ, કાલં મઞ્ઞસી''તિ.

અથ ખો આયસ્મા દબ્બો મલ્લપુત્તો ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા આકાસે અન્તલિક્ખે પલ્લઙ્કેન નિસીદિત્વા તેજોધાતું સમાપજ્જિત્વા વુટ્ઠહિત્વા પરિનિબ્બાયિ.

અથ ખો આયસ્મતો દબ્બસ્સ મલ્લપુત્તસ્સ વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા આકાસે અન્તલિક્ખે પલ્લઙ્કેન નિસીદિત્વા તેજોધાતું સમાપજ્જિત્વા વુટ્ઠહિત્વા પરિનિબ્બુતસ્સ સરીરસ્સ ઝાયમાનસ્સ ડય્હમાનસ્સ નેવ છારિકા પઞ્ઞાયિત્થ

ન મસિ. સેય્યથાપિ નામ સપ્પિસ્સ વા તેલસ્સ વા ઝાયમાનસ્સ ડય્હમાનસ્સ નેવ છારિકા પઞ્ઞાયતિ ન મસિ; એવમેવ આયસ્મતો દબ્બસ્સ મલ્લપુત્તસ્સ વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા આકાસે અન્તલિક્ખે પલ્લઙ્કેન નિસીદિત્વા તેજોધાતું સમાપજ્જિત્વા વુટ્ઠહિત્વા પરિનિબ્બુતસ્સ સરીરસ્સ ઝાયમાનસ્સ ડય્હમાનસ્સ નેવ છારિકા પઞ્ઞાયિત્થ ન મસીતિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

"અભેદિ કાયો નિરોધિ સઞ્ઞા,
વેદના સીતિભવિંસુ [પીતિદહંસુ (સી॰ પી॰), સીતિદહિંસુ (ક॰)] સબ્બા;
વૂપસમિંસુ સઙ્ખારા,
વિઞ્ઞાણં અત્થમાગમા"તિ. નવમં;

૧૦. દુતિયદબ્બસુત્તં

૮૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – "ભિક્ખવો"તિ. "ભદન્તે"તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

"દબ્બસ્સ, ભિક્ખવે, મલ્લપુત્તસ્સ વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા આકાસે અન્તલિક્ખે પલ્લઙ્કેન નિસીદિત્વા તેજોધાતું સમાપજ્જિત્વા વુટ્ઠહિત્વા પરિનિબ્બુતસ્સ સરીરસ્સ ઝાયમાનસ્સ ડય્હમાનસ્સ નેવ છારિકા પઞ્ઞાયિત્થ ન મસિ. સેય્યથાપિ નામ સપ્પિસ્સ વા તેલસ્સ વા ઝાયમાનસ્સ ડય્હમાનસ્સ નેવ છારિકા પઞ્ઞાયતિ ન મસિ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, દબ્બસ્સ મલ્લપુત્તસ્સ વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા આકાસે અન્તલિક્ખે પલ્લઙ્કેન નિસીદિત્વા તેજોધાતું સમાપજ્જિત્વા વુટ્ઠહિત્વા પરિનિબ્બુતસ્સ સરીરસ્સ ઝાયમાનસ્સ ડય્હમાનસ્સ નેવ છારિકા પઞ્ઞાયિત્થ ન મસી"તિ.

અથ ખો ભગવા એતમત્થં વિદિત્વા તાયં વેલાયં ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

"અયોઘનહતસ્સેવ, જલતો જાતવેદસો [જાતવેદસ્સ (સ્યા॰)];
અનુપુબ્બૂપસન્તસ્સ, યથા ન ઞાયતે ગતિ.

એવં સમ્માવિમુત્તાનં, કામબન્ધોઘતારિનં;
પઞ્ઞાપેતું ગતિ નત્થિ, પત્તાનં અચલં સુખ"ન્તિ. દસમં;

પાટલિગામિયવગ્ગો [પાટલિગામવગ્ગો (ક॰)] અટ્ઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

નિબ્બાના ચતુરો વુત્તા, ચુન્દો પાટલિગામિયા;
દ્વિધાપથો વિસાખા ચ, દબ્બેન સહ તે દસાતિ.

ઉદાને વગ્ગાનમુદ્દાનં –

વગ્ગમિદં પઠમં વરબોધિ, વગ્ગમિદં દુતિયં મુચલિન્દો;
નન્દકવગ્ગવરો તતિયો તુ, મેઘિયવગ્ગવરો ચ ચતુત્થો.

પઞ્ચમવગ્ગવરન્તિધ સોણો, છટ્ઠમવગ્ગવરન્તિ જચ્ચન્ધો [છટ્ઠમવગ્ગવરં તુ તમન્ધો (સી॰ ક॰)];
સત્તમવગ્ગવરન્તિ ચ ચૂળો, પાટલિગામિયમટ્ઠમવગ્ગો [પાટલિગામિયવરટ્ઠમવગ્ગો (સ્યા॰ કં॰ પી॰), પાટલિગામવરટ્ઠમવગ્ગો (સી॰ ક॰)].

અસીતિમનૂનકસુત્તવરં, વગ્ગમિદટ્ઠકં સુવિભત્તં;
દસ્સિતં ચક્ખુમતા વિમલેન, અદ્ધા હિ તં ઉદાનમિતીદમાહુ [અત્થાયેતં ઉદાનમિતિમાહુ (ક॰), સદ્ધા હિ તં ઉદાનન્તિદમાહુ (સ્યા॰ કં પી॰)].

ઉદાનપાળિ નિટ્ઠિતા.